

84

سالى ھەشتەم

ھوزەيرانى ۲۰۱۵

لە پىتئەو گەئىكى
خاۋەن پىرياردا

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

يەكەمىن گۇڧارى كارگىڧرىو

گەشەپىدانى مرؤىى لە

كوردستاندا

مانگانەيەكى تايبەتە بە كارگىڧرىو گەشەپىدانى مرؤىى

بەرپاىر تەمەنىك لە كوئىباران!

بزهى مندال

تۆكە ورەى

پەيگەرى برۆنز

له سربار دا

په نځه کان سه ركه وټن تومار ده كه ن

په كترى ناسكښتن!

No:

84

خاوهنى ئىمتياز

ئەندازىار:

مەسعود تاهىر رۆژبەيانى

سەرنووسەر

عادل محەممەد شىخانى

sarnosar@yahoo.com

بەرپۈنەبەرى نووسىن

بەرزان ئەبۇبەكر

دەستەكى نووسەرلار

ئەسكەندەر پەھىم

بىگەرد فارس

زاھىر زانا

محەممەد مېرگەيى

محمد هاشم محمد

وہاب حەسىب

يەحيا محەممەد

گولان حەمەئەمىن

راوىژكارى ياساى

پارىزەر:- ئازاد محىدىن

بەشى ھونەرىۋ دىزايىن

پشتىوان عبدالرحمن

تايپ

كلسوم جەلال

ئاونىشانى گۇڭار

سلىمانى - شەقامى سالم - تەلارى جەمالى حاجى عدلى -

نەۋمى چواردەم - يەكەي (۴۰۱) نىزىك پردى خەسرەو خال

۰۷۴۸۰۱۱۳۷۸۷ - ۰۷۷۰۲۱۷۸۶۸۲

ھەوتىر

۰۷۵۰۴۴۶۳۲۳۰ - ۰۷۵۰۵۲۵۳۰۳۵

E-mail: bryarmagazin@gmail.com

bryarmagazine

دابەشكردن

كۇمپانىياك پەيك / 07708649210

چاپ

كۇمپانىياك پىرەمىرد

نرخ 2500 دىنار

بریار

مانگانه‌ی تابه‌به به کارگیری و گه‌ش‌پیدانی مری

سالی هشت‌م - ژماره 84 - حوزه‌یرانی 2015

تەمىنەك كۆلباران!

بىرپار باشتىن ھاپىز ھاۋدەمەو گىرنگى بە ھەممو
وردەكارىيەكانى ژىانتان دەدا!
چونكى لاي وايە جوانى ژيان، بە گىرنگىدەنە بە ھەممو
وردەكارىيەكان!

ھەممو ساتەكانى ژيان لاي بىرپار گىرنگى خۇي ھەيەو پىۋىستە
بەپىۋەبەرىكى سەركەوتوۋ بىن بۇ ھەممو ساتو چىركەكانى ژيانمان!
بىرپار بە يەكەم دۆلەت تىنۇتتەن دەشكىنەو بە گوفتار
كارگىرپىتان لا ئاسان دەكاتو بە چىرۇك بەپىۋەبەردىنە ژىانتان
پىدەلەيت.

بىرپار دەپەۋىت سەركەردە بىن لاي قەيرانى بىسەركەردىي
قوتاربى!

بىرپار دەپەۋىت كەسكى لىشساغۇ تەندروست بىتو بزانى چى
دەخۇبىتو چى دەكەيت!
بىرپار دەپەۋىت ھىندە زىرەكە لىھاتوۋ بىت، كە وشەت گەۋھەرو
ۋەلامەت بەچى بى!

بىرپار دەپەۋىت بەرامبەر ناپەھەتتەيەكان، بەھىزىو وپراي
ماندوۋىتى سەختىي رۇزگار بىرت نەچى گۇرانى بلىي بۇ ژيان.
بىرپار خاۋەنى پەيامىكى بەرزە بۇ پەروەردەردىنە مالو خىزانو
مندالە نازدارو چگەرگۇشە خۇشەۋىستەكان.

بىرپار رۇخىكى بەھىزو سەركەشەو وزەبەخشە بە ھەممو
مىرۇفەكان بى جىياۋى.

پىت دەلەيت: بىرۋانامەى بەرز، دەۋلەمەندى، پەلەۋپايە ئەمانە
تاكە ھاكتەرى سەركەۋەتن نىن، بىرۇن سەركەۋەتوۋەكان بى قوتابخانەو
ئەۋمەندالە بىباۋەكانەى رىپەروى مىژۋويان گۇرپى بىخۇننەۋە.

لە بىرپاردا بچەنە حىزورى زانگۇ ئەۋىن لە دىۋانى شىيرو
ئەدەبى كوردىيەۋە ۋانە ئەۋىن خۇشەۋىستى بىخۇننە.

لەگەل بىرپاردا خاۋەنى خۇت بەو بىرپار بۇ ھەممو قۇناغەكانى
ژيانى خۇت بەدە.

لەگەل ژمارە (۸۴)دا، بىرپار بى دەنەتە ھەشت سالى تەمەنىيەۋە!
ھەشتاۋچوار مانگ لە تەمەنى پىشكۇى بىرپار تىدەپەپىت، (۸۴)
ۋەرزى گولچىنەو (۸۴) ئەستىرەى گەشى ئاسمانى رۇژنامەگەرىي
كوردىي ناۋازمە جىياۋاز!

تەمەنىك لە گولباران گولۋېرۇتىن دىل!
مانگانە، بىرپار ۋەكو شىنەيەكى فىردەۋسى ناۋازىكى بەھەشتى
دەتو فىنكى بە رۇحمان دەپەخشىت!

بىرپار لە سەرمەۋ بەستەلەكى زىستان باۋەشى گەرمە لە چەلو
قەجەى گەرمەى ھاۋىنا سىروەى فىنكى لە تارىكتىن شەۋانا چىراۋ
لە دۇۋارتىن ساتە ۋەختا ھىۋاۋ مۇدەى خۇشە!

بىرپار دەستى گىرتىن بە مىرۇفەستى ئاشنا كىردىن دەستەملانى
مىرۇفە پاكە بەرزو گەۋرەكانى كىردىن.

بىرپار بە رۇخە بىگەردو دىل سىپە ناۋدامانەكان ئاشناى كىردىن!
لە ژىر سىقانى بىرپاردا، ئارەقى مەندوبوۋنمان سىرو پشومان
دا بە رۇحمان!

چەند خۇشە بەھىمنىۋە ۋەتە نەرمە چىپەى ناسك لەگەل
ناخى خۇتدا بدوۋى!

چەند خۇشە مامۇستايەكى مېھرىبان، ۋەكو دايكتىك نامۇزگارەيت بكا!
چەند خۇشە ھاۋىپەكى بەۋەفا، ھەممو ناۋاتى سەركەۋەتنو
كامەرانى تۇ بى!

چەند خۇشە ئەۋىندارىكى راستگۇ، كە پىر بە دلى خۇشى
دەۋى!!

چەند خۇشە سالىكى رىگايەك بىت، رۇژانە بەسەربالى نوۋرا
ھەلگىشى بەرەو ئاسمان!

بىرپار مانگانە دەستى پى لە مېھرو خۇشەۋىستى رادەختا بۇ
مىشكە مەندوۋەكان، پەۋۋەلەناسا ۋەكو خەندەيەكى نەرخەۋانى
لەسەر لىۋى دىلە شكاۋەكان دەنىشەۋە دەستەكانىيان بى لە ئەۋىن
دەترازىنى!

کارگیری به گوشتار

شؤلتیر

- زانست وه کو زهوی وایه، ته‌ن‌ها ده‌توانین بین به
خاوه‌نی که‌میگی که‌می.

نه‌زانراوه

- پینووس، به ده‌ستی که‌سی نه‌زانه‌وه،
وه‌ک خه‌نجه‌ر وایه، به ده‌ستی مندا‌له‌وه!

بیچهر

- کتی‌خانه له جوانکاریه‌کانی ژیان نییه، به‌ل‌کو له پید‌اویستییه‌کانی ژیان،
مرو‌ف شایه‌نی په‌روه‌ده‌کردنی مندا‌ل نییه، نه‌گه‌ر کتی‌ب چوار‌ده‌وری نه‌دابی‌ت!

شک‌سپیر

- ماندوو، له‌سه‌ر سه‌رینی به‌ردینیش ده‌نو‌یت؛ بو‌ئه‌وه‌ی پشوو بدات،
به‌لام ته‌ممه‌ل، له‌سه‌ر سه‌رینی په‌رو ئاوریش‌میش، ناتوانی‌ت پشوو بدات!

جو‌ن درایدن

- به‌روا‌له‌ت و جل‌وبه‌رگ فریو مه‌خو، نه‌و که‌سه‌ی به‌دو‌ای
مرواریدا ده‌گه‌ریت، ده‌ی‌ت برواته قوول‌ایی ده‌ریاکان!

داوا بكه، ههول بده، دهستت دهكهوئ!

نوئييه كانى ئوتيل "هۆليدهى ئين"، بهلام له دواييدا گوتى: ئاگادار به هاوړيم، نيوان ئوتيلهكهو شويني بهستنى كۆنفرانسكه، زياتر له "٤٠٠" ميله، دهبيت له ههولى دابينكردى هۆكارىكى گهياندىدا بيت!

گهرايمهوه بۆ لاى خيزانهكه، هه مووم بۆ گيرايهوه، پيم گوت: كه ئيمه له دابينكردى زۆربهى پيداويستيهكانى بهشداريكردى لهو كۆنفرانسدا، سهركهوتوو بووين، تهنا شتيك كه مابيت، پهيداكردى هۆكارىكى هاتووچويه له نيوان ئوتيلو شويني كۆنفرانسكهدا! زۆر بيرمان كردوه، له كۆتاييدا بهبيرم هاتهوه: من هاوړيهكى كۆنم ههيه، كه پيشتر له كۆمپانيايهكى بهكرىدانى ئۆتۆمبيلدا كارى دهكرى! هاوكات پهيوهنديم پيوه كردو له نووكهوه، هه موو شتيك بۆ باسكرد! يهكسهر گوتى: ئۆتۆمبيليكى هۆرد گونجاوه؟ منيش گوتم: بهلى، زۆرباشه!

لهم چىرۆكهوه هيردمهين:

- 1- سهخترين ئامانج، نهگهر ههولى بۆ بدهينو كارى بۆ بكهين، دهيهگهين.
- 2- هيج كارىك، بهرامبهركۆنسهدانو ههولدانى بيوچان، ناتوانى خۆى بگرى.
- 3- دهتوانى گاميشيك قووت بدهى؟ رهنهگه پيت سهير بى، بهلام بلن: بهلى، چونكه دهتوانى! دلنيام زۆر بهناسانى دهتوانى! پارچه پارچهى بكه، ههر پۆژدى كيلۆيمكى لى بخۆ، كاتيكت زانى هيج نهما!
- 4- كهواته: نهگهر كارمكانت گهوهربوون، دابهشيان بكه، پارچه پارچه ئهنجاميان بده، نهوسا گاميش قووتدانى لا دهبيتته ناوخوردنهوه!
- 5- پيوسته بزانى جيت دهوى! بۆ دهتهوى، بزانى بهرامبهركۆنسههينى، تا هاوكاريت بكات، بۆ ئهم مهبهستهش، دهبيت پهيامت روون بىو تواناي گهياندين ههين.
- 6- نهگهر بهردهوام بيتو كۆل نهدهيتو بيهيو نهبيت، دلنياهه: نهوى دهتهوى ههر ئهنجامى دهدهيت.
- 7- بۆنهوى كهس نهليت، ئهم رووداو خهياليهوه دووره له واقع، من رووداوئيك كه خۆم خاوهنيوم دهقاودهقه لهگهل ئهم رووداو، بۆتان دهگيرمهوه، بهلام له ژمارى داهاتوودا به ويستى خودا.. چاوهران بن!

له يهكيك له گهركهكانى شارى مهيامى ئهمريكا، ژنو پياوئيك، كه تازه هاوسهركيريان كردبوو، ماوهيهكى كهيش بوو، پهيوهنديان به بهرنامهيهكى راهينانو هيركاريهوه كردبوو بۆ پاراستنى مندالان له زيانى مادده هۆشبهركان.

بياوهكه دهليت: رۆژيكيان، داوت كراين بۆ كۆنفرانسىكى هيركارى له شارى - سان ديگو - نهو كۆنفرانسesh زۆر گرنگ بوو بۆ ئيمهوه پهيوهنديا راستهوخۆى به بهركهكهى ئيمهوه ههيوو! زۆرمان ههزدهكرى بهشدارى بكهين، بهلام بهركهكهى پيوستمان نهبوو بۆ ئهم سهفهره، لهگهل ئهوهشدا بهريارمان دا بهشدارى بكهين!

بۆ ئهم مهبهستهش، تيجووى گهشهكهمان كرد به جهند بهشيكهوه: يهكهم شتيك كه كردم، وهكو ههنگاوى يهكهم، پهيوهنديم كرد به ريكخهرانى كۆنفرانسكهوه، بۆم روون كردنهوه كه بهشداريكردى بۆ ئيمه جهنده گرنگه، بۆ ئهم مهبهستهش، داوام ليكردى كه داوتنامهيهكى بيهرامبهريان بى بيهخش، ئهوانيش رهزامهيندى خويان دهريپى بهم شيوهيه، له بهشى يهكهمى بهرنامهكهماندا سهركهوتوو بووين!

ههوالى ئهم سهركهوتنهم، به خيزانهكهه راگهياند، بهلام ئهم گوتى: ئيمه له "مهيامى"ينو كۆنفرانسكهش له شارى - سان ديگو - بهو پيوستمان به هۆكارى گواستهوه ههيهو ئيمهش له تواناماندا نيهه! راستهوخۆ پهيوهنديم به هيليكى گواستهوهى ئاسمانى كرد به ناوى "هيلى باكوورى رۆژهلات، خۆشبهختانه ئهم كهسهى وهلامى پهيوهنديهكهى دايهوه، سكرتيرى بهرپوهبهرى گشتى هيل بوو. منيش بابهتهكهه بهجوانى بۆ روون كردوهو داوام ليكردى كه ئايا دهتوانى دوو بليتمان بى بهرامبهركۆنسههين بىدا! بۆ جوون هاتن؟!

ئوويش بهخۆشخالييهوه رازى بوو، وئراى ئهوى كه سوپاسى كردم لهسهر ئهوى من بهم پرسياردم بهوام بۆ رهخساندوه، تا كارىك باش نهنجام بباتو يارمهتى پيشكهش به كهسانى دى بكات!

منيش سوپاسم كردو رووم كردو خيزانهكه، تا ئهم ههواله خۆشهى بى راگهيانم، بهلام ديسان گوتى: ئهى بۆ مهسهلهى مانهوه چى بكهين؟ هاوكات دوايهداوى قسهكانى ئهوه، پهيوهنديم به ئوتيل "هۆليدهى ئين" كرد له "مهيامى"و پرسيارى بهركهكه سهرهكيم كرد، پتيان راگهياندم كه له "سان فرانسيسكو"يه، توانيم پهيوهندي پيوه بكهو كيشهكهى خۆمى بۆ باس بكه، ئهويش بى سىو دوو، رهزامهيندى خۆى دهريپى بۆ ميوانداريمان له يهكيك له لقه

تەنھە بۇ سەركردەكان

(ھېنرى جېمس)

(نەزانراۋە)

بە فرمېسكى تېمساح فرېو مەخۇ؛ چۈنكى تېمساحەكان دۋاي
قوۋتدانى ئېچىپەرەكانيان، فرمېسكەكانيان ھەلدەۋەرېنن!
ئەگەر ناتوانىت بېيتە ئەستېرەيەكى لە ئاسمان،
بېبە بە چرايەكى بۇ مالەكەي خۇت!

(سۇفۇكلىس)

(فوفنارگ)

ياساكانى سىروۋشت، لەسەر خەق و راستى و دادپەرۋەرى بىياتىراون،
بەلام ياساكانى مرۇق، لەسەر فېل و تەلەكە و ستەم بىياتىراون!
ھەزارى ناتوانىت، دەرۋونبەرزەكان سەركىزىكات،
دەۋلە مەندىش ناتوانىت، دەرۋونبەزىۋەكان سەربەرزىكات.
توۋرەبوۋنى مرۇقى نەزان لە قسەكانىدايە،
بەلام توۋرەبوۋنى مرۇقى عاقل، لە كىردەۋەكانىدايە!

(لوقمانى خەكىم)

سامان كەرىم

بەشى يەكەم

پىئاسەى پلان بەشپۈە يەكى گشتى:

ھەموو داھاتە كە لەم دوايىدە دا دۇزراوئەتو، لەناوچەكە كەچى تابىت بەرمو دواتر دەگەرپىنەوودو سوود لەو داھاتەش ودرناگرىن؟! لەبەرئەووى كۆمەللىك، دەستيان بەسەر داھاتى ولاتدا گرتوود، كە لەداھاتوودا نەخۇيان سوودى لى ودردەگرن، نە دەھىلن خەلگىش سوودى لى ودرىگرتى، چونكە كاتلىك حوكمرانى ئەم ولاتەيان گرتە دەست، ئەم سەروەتو سامانە، بوونى نەبوو، بەشىكى زۆرى تاوانەكەش دەگەرپىتەوود بۇ ئەو كەسانەى بەھەر شىوازلىك بىت، خۇيان وابەستە كردوود بەوانەوود. بۇيە دەبىنن، تا بىت پەوشى ژيان لەناوچەكە بەرمو خراپتر دەرواتو ھەموو جومەگەكانى ژيان، تابىت بەرمو ناستەنگو گرتى زياتر دەرپۇن! بۇيە بەباشم زانى، يەم ئەركە ھەستەم خودا پىشتىوانم بىت كوردستان لەم كەنارى مەرگەى كە ئەوان بەرمو روى دەمانبەن، رزگار بکەين. لەبەرئەووى گەر لەئىستاو دەست پى نەكەين، رەنگە رۇزگارلىك بىت دەست بە چاكسازىكردن، زۆر درەنگ بىت؛ بۇيە بەپىشتىوانى خوداى گەرە دارشتەى چەندىن پلانى بەھىز لەمىشكەدا نامادەيە، كە لەدارشتى يەك بەيەكەياندامو دابەش دەبن بەسەر دوو تەوودرا، تەومرى پلانى بىنچىنەيىو تەومرى پلانى لاومكى.

پلانى بىنچىنەيى: مەبەستمان پىي ھەموو ئەو پلاناىيە كە خەلك بەگشتى دەگەرپىتەوودو دەبىت دواى دارشتن وراوئىزكردن ھەلەسەنگەندى بىخىرتە بواى جىيەجىكرەنەوودو ھەموو لايەنەكانى ھەلەسەنگەندى بۇ بىكرىتو بەردەوامى پى بىرلىت؛ بۇئەووى ئەو سىستەمى كە خەوى پىو دەبىنن، درووستى بکەينو ئەسەپى پىشكەوتنى كورد لە ھەموو ناستەكاندا تاو بدەين؛ بۇئەووى ھەر نەبىت ولاتانى چواردەورى خۇمان بگرىنەوودو زۆرتەر لىيان دوور نەكەوينەوود.

تەومرى دوود: تەومرى پلانى لاومكەيە، ئەو پلاناىيە دەگەرپىتەوود، كە چىنلىكى تابىتە لە خەلك دەگەرپىتەوود، پەيوست نىيە بە پلانى بىنچىنەيىو، بەلام كار لەسەر پىشكەوتنى كۆمەلگا دەكات.

ھەموو ئەوپلاناىيە كە مەبەستمانە دەبىت، وەك تۇرلىكى پىكەووى بىن، واتە: ھەرىكەك ئەوى تر تەواو بىكات، يان پەيوەندى بە پلانىكى ترمە ھەبىت لە ھەموو شتىكدا، يان لە چەند خالىكدا.. يان چەند پلانىك، چەند خالىكى ھاويەشىان پىكەوود ھەيە. پلانى بىنچىنەيىەكان، شىوازى بازەنى ودرەگرن،

پلان واتە: بەرنامەپىزى بۇ ھەموو كارلىكى رۇژانە، واتە: ھەر كەسلىك بەپىي پىسپۇزى خۇى لە بوارلىك لەو بوارانەى كارى تىدا دەكات دەبىت پلانى ھەبىت، پلان يەكلىكە لە بەشە گرىنگەكانى ژيان، بەبى پلان، ژيانىش تامو چىزلىكى وەھى نابىتو ھىچ شتىك ماناى خۇى نادات بەدەستەوود، نرخی ئەو كاتە نازانىن، كە خودا پىي بەخىشويىن، نازانىن ژيانى رۇژانەمان چۆن بەپى بکەين. پلان واتا سىستەم، ھەر ولاتلىكىش سىستەمى نەبىت، ولات نىيە؟ سىستەمىش پىويستە بەشپۈەيەك داپىزىرت، كە ھەموو شتىك، وەك چركەزىمىر كاتزىمىر وابىتو بىسەرۈبەرى درووست نەبىتو ھەموو شتىك لەشۈينى خۇيدا بىتو ھەموو شتىك ئەوى تر تەواو بىكات.

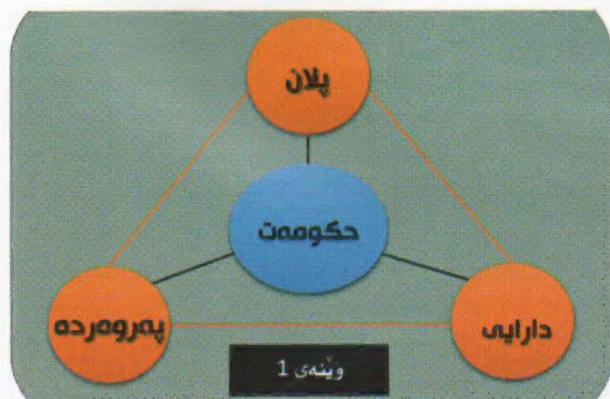
مەبەستمان لە سىستەم جىيە؟

مەبەستمان پىي نەھىشتىنى ناستەنگەكانى ژيانە، لە ژيانى ھاولاتىدا.. كە ھەموو ئەمانە ئەركى حوكمەتە، بى ھىچ پاساوىك دابىنن بىكات بەباشترىن شىو، زۆرلىك لەو ناستەنگانە، پىداوىستى سەرەتايىن؛ وەك (شۈينى نىشتەجىبوون، كارەبا، ئا، رىگاوان)، ھەندى پىداوىستى تر پەروەردەو فىركردن؛ وەك (خوئىندىنگا، زانكو) ديارە كە باسى پەروەردەو فىركردن دەكەين، دەبىت سوودلىكى وەھا بە ھاولاتىيانىت بگەيەنەيت، كە بىيانكەيت بەداھىنەر بۇ ولاتەكەت، نەك بە مشەخۇر، يان بارلىكى قورس بۇ سەر كۆمەلگاوان ژيان. بەشىكى تر ناستى بۇيوى داھاتى ئابوورى كە نابىت ھىچ كەس لىي بى بەش بىت، بۇ ئەم مەبەستەش دەبىت بزانن ئابوورى ولاتت بە ژىرخانو سەرخانى، داھاتى سنوورەكانو ناوخۇى ولات بزانن، ئىنجا خەرجىيەكانى حوكمەتى لى دەرېكەيتو بەشلىك باشەكەوت بکەيت؛ بۇ پىشەھاتى كتوپرو بەشىكى بۇ خزمەتگوزارى گشتىو بەشىكى بەش دەكەيتەوود بەسەر ئەو ھاولاتىيانەى كە شاپستەى ئەو ھاوكارىيەن.

ھەر ولاتلىك پلانى تىدا نەبىت، ئەو ولاتە، تا بىت بەرمو دواوود دەرواتو لەگەل ولاتانى تردا ناتوانىت پىشېركى پىشكەوتن بىكات، بەلكو دەبىت بە ولاتلىكى مشەخۇرو تەنھا بەكاربەرىكى زىانەبەخش دەبىت. گەر سامانى سرووشتىو ژىرخانى ئابوورىشى نەبىت، ئەوا دەبىت بەبارلىكى قورس بەسەر ژيانىشەوود، كە كار دەكاتە سەر خراپوونى نەك كۆمەلگاەى خۇى، بگرە زەوېش، گەر ھەرىملىكى وەك ھەرىمى كوردستان ودرىگرىن، دەبىنن ئەو

که داخوازی هاوالتیان جیبه جی بکات. پایه کانی حوکمرانی له هه موو دهو له تیکسی دنیا دا، گرنگی خوی ههیه، به لām له هه ریمه ئیمه دا، نه ک گرنگی پی نادریت، به لگو به ته وادوتی فهراموش کراوه. وهک له وینهیهی خواره ودا به ته وادی روونی دهکینه وه؛ په یکه ری حوکمرانی له هه ر ولاتیکدا، به شیوهیه کی ناراسته وخۆ، له س پایه گرنگه پیکدیت؛

پایهیهی بهکم/ پلان

پلان واته: دارشتن و بهرنامه پێزی بۆ هه موو سیکته ره گرنگه کانی ژیا نی هاوالتیان، به پیی گرنگی هه موو وه بو ارانه ی که له ژیا نیاندا بوونیان ههیه، حکومت ئه م بهر پر سیاری تهیه ی له نه ستۆدایه به وهی که ده بی ت پلانی هه بی ت بۆ هه موو به شیکی حوکمرانی، هه ر پلانی کش پیکدیت له سی جۆری سه رمکی که بریتین له:

۱. **پلانی نیستیایی:** واته: وه پلانه ی که راسته وخۆ جیبه جی دهکته و نه نجامه که شی دوا ی ماوه ی ۶ مانگ بۆ سالتیک ده بی نی. وهک (پلانی سه رمژی ری).

۲. **پلانی ناوهندی:** کاتیک جیبه جی دهکته پاش (۳ بۆ ۵ سال نه نجامه کی ده بی نی. وهک (پیشه سازی).

۳. **پلانی دوورمه ودا (ستراتیجی، یان درێژخایه ن):** که نه مه یان راسته وخۆ جیبه جی دهکته، به لām دوا ی ۱۰ سال به ره و سه ر، نه نجامه کی ده بی نی، به لām ئه م پلانه مه رجی سه رمکی بوونی داتای راسته، بۆ هه ر بواریک که به ته ویت ئاینده ی پی بنیات بنی ت. وهک (پلانی پهرومرد وه هیرکردن).

به لām هه ندیک پلان، هه رس به شه کی سه ره وهی تیدا یه، وهک پلانی (سه رمژی گشتی دانیش تووان)، که دواتر گرنگیه کی به س دهکته ی، که بۆ چی هه رسیکانی تیدا یه، ههروه ها وهک بۆ جوونی خۆم، پلان له رووی گرنگیه وه، دابهش ده بی ت بۆ دوو جۆری سه رمکی:

بهکم: پلانی بجنیهیهی: ئه م پلانه په یوه ندی به هه موو کۆمه لگا وه هیه بی جیا وازی، به هه موو ئایدۆلۆژیا و بیرو بۆ جوونیکی جیا وازه وه. واته: سوودی نه و پلانه، بۆ هه موو کۆمه لگایه. وهک پلانی (سه رمژی + کار دبا + ناو + ته نه رووستی + پهرومرد، ... زۆری تریش).

دووم: پلانی لوهکی: ئه م پلانه به شیکی کۆمه لگا تیدا به شداره. واته: پلانه که بۆ نوخبه یه کی دیاریکرا وه، به لām کۆمه لگای پی پش دهکته ویت. وهک پلانی (هونه ری + و مرزشی + رۆژنامه گه ری + خویندنه وه نووسین).

پلانه لوهکیه کانی ش شیوازی دره ختی، رهنگه هه ندیک پلانی لوهکی، په یوه ندی به پلانی بجنیهیه وه هه بی ت، یان نه بی ت.. گرنگ ئه وهیه له به ناغه دا، هه موو پلانه کان بۆ سوودی گشتی داد نه ریت، یان سوودی کۆمه لیک، واته: مه رج نییه لوهکیه کان هه موو تاکیک لێ سوودمه ند بی ت، به لām وهک وتمان نه ته وه لێ سوودمه ند ده بی ت به وهی ده بی ته شارستانی هت له داها تو دا.

با نموونه یه ک به ئینی نه وه، کاتیک مامۆستایه ک ده جیت بۆ قوتابخانه، ده بی ت پلانی بۆ کار ده کی بریتی بی ت له چی؟ دیاره پلانی مامۆستا زۆره، به لām ته نها بۆ تیگه یشتنیک له باره ی پلانی رۆژیکی مامۆستا. ده بی ت پش شه وهی بجیت بۆ قوتابخانه، وانه ی نه و رۆژی نامه ده کرد بی ت، ههروه ها هینده بیر تیژ بی ت، چه ندین پر سیار له سه ر وانه کی نه و رۆژی له خوی بکات، که وا بزانی ت خویندکاره کانی لێ ده که نه و لای خوی بی نوو سی ته وه گه ر خویندکاره کانی نه و پر سیاره یان لێ نه کرد، خوی نامه زی پی بکات به وهی بلێ ت خویندکاریک ئه م پر سیاره ی ههیه، هه ر خوی وه لām راستی پر سیاره که ش بداته وه. بۆ چی؟ له به ره وهی نه ک خویندکاریک پر سیاریکی لێ بکات و وه لām پی نه بی ت بۆی؟ تاکو وا نه زانی مامۆستاکه یان زانیاری که مه؟ ده بی ت له سه ر کۆی پسپۆریه که شی زانیاری باشی هه بی ت، له هه ر وانه یه کدا به شیکی له و زانیاریانه ی خوی که په یوه ندی به وانه که وه ههیه، به خویندکارانی بلێ ت. ئه مه پلانی مامۆستایه ک بۆ رۆژیکی خویندن. یان کاتیک ده جیت بۆ بازار، ده بی ت نه و شتانه ی ده ته ویت، لای خۆ ت بی نوو سی ت، به شیوه یه ک که پاش و پشیا ن نه خه ی ت، به پیی نه و دوکانانه ی که پیداو یستی هه کانتی لیه، نه ک دوکانیک له م سه ری بازار بکه ی ت، ئینجا بگه ریت ته وه بۆ نه و سه ری بازار، به و شیوازه کاتیک زۆرت لێ ده روات، بی ته وهی کاره کانی شت به باشی نه نجام دای ت.. ده شبیت پشتر بزانی ت جیت ده ویت، نه ک له خۆ ته وه شت بکری ت زیاده مه سه رف بکه ی ت، دوا ی ده لیت ئه م پارهی، له خۆیه وه ته واد ده بی ت، به دلنیا ییه وه تۆ بهرنامه ی سه رفکردنی پاره ت نه بی ت، هه موو دنیا پاره بی ت به شت نا کات.

ئه م دوو پلانه، به شیوه یه کی ساده سه باره ت به دوو هاوالتی بوو، که مامۆستایه ک بازار گه ریک بوو، که به داخه وه زۆری کمان ئه م بهرنامه پێزیه مان نییه بۆ ساده ترین شتی ژیا نی خۆ مان، به لگو ته نها رۆژانه کاتیک زۆر به هیرۆ ده ده ی، بی ته وهی هیج سوودیکی مادی، یان مه معنه ی به ده ست به ئین.

تا راده یه ک هه رچه ند نه بی ت، به لām گه ر تاکو خیزان ئه م بهرنامه پێزیه ورده ی بۆ ژیا نی نه بی ت، وهک گو تم نابیت، رهنگه ئاسایی بی ت! به لām کاره سات ئه وهیه که حکومت پلانی نه بی ت بۆ بهرپوهردنی ولات. بۆیه ئه وهی ئیمه مه به سه تمانه دارشتنی پلانه بۆ سیستی حوکمرانی، واته: بۆ نه وهی نه و دهو له ته ی که هه موومان خه ی پی وه ده بی ت، درووست بی ت.. ده بی ت به پلانی به هیز بنیاتی بنی، له به ره وهی دهو له ت به کرده وه ههنگا و نا ن درووست ده گری ت، نه ک به قسه و درووشه و خورافیات؛ چونکه به بری وای هه موو لایه ک، پلان تانی ستا بوونی نه یوه.

سیستی حوکمرانی:

سیستی حوکمرانی له هه موو ولاتیکدا، له سه ر چه ند پایه یه ک ده وه ستی ت، که نه و پایانه نه بی ت، سیستی حوکمیش لاسه نگ ده بی ت؛ چونکه ده بی ت ولات به شیوه یه ک به رپوه بریت،

دیدار يك له گهل بهرير (ماموستا محهممه فخره دين جه باري، ماموستاي زانكوي سه لاهه دين) سه بارهت به رهوشي خويندنه وه له كوردستاندا.

تهگنه لۆژيا له ولاتانی نهو روپا رۆلی بهرحاوی ههبووه، له گهته پیدانی ناستی خويندنو داهینان. نایا له ههریمی کوردستان نهو رۆله نیجاییه ههبووه؟ چۆن؟

* بواری تهگنه لۆژيا به ههموو سیکترو لقه جیاوازیهکانی بایه ختیکی زۆر سهرنجراکیشی ههیه له پشخستن و ناسانکاری له رهوشی خويندنو بهرمه پیدانی زانستدا، پشکهوتنی تهگنه لۆژيا شۆرشیکی جهنדיیهتی و چۆنایهتی بهرحا، له ولاتانی تهگنه لۆژی و پشکهوتو بهدییهناوه، لهم چواچهیهما توانراوه خزمهتیکی گهوره به بواری بهرهو پشبردنی ناستی خويندن بکهن، بهداخهوه تهگنه لۆژيا وێری نهوهی درمنگ وهخت گهیشه کۆمهلگهی ئیمه و درمنگتریش کهوته بواری پرۆسهی خويندنهوه، بهلام رۆلیک پۆزفتیشی نهوتوی نهبووه، واته: نهمانتوانیوه بهباشی لیی بههرمهههه بین، ههرچهنده ههناک سوودی لیومرگیراوه به تایبهتی له بواری تهگنه لۆژیای کۆمپیوتهر و گهیاندن، بهلام نههه سهرجهه بوهرهکان نییهو تهگنه لۆژيا زۆر زیاتر دهمانیت، خزمهت به بواری خويندن بکات وهک نهوهی ئیستا دهبینین.

- نایا قوتابخانه و زانکۆکانی گهرتی تایبهت چ رۆلیکیان ههبووه له بهرهو بپشبردنی سیستهمی خويندن له کوردستان؟

* ههلهسهنگاندنی رۆل و بایهخی ههر بواریک به بهرههه و کارپهگهرییهکانی دهمپوریت، نهوهی من نهمرۆ له بواری گهرتی تایبهتی خويندن به سهرجهه قوتابخانهکانی دهبینیم، زیاتر وهکو گهرتیکی بزنس دهبینری نهوهی که ههولیکی چری نهکادیمی و زانستی بپت بۆ پشقهچوونی ناستی پرۆسهی خويندن. بهداخهوه، زۆریک لهو زانکۆ قوتابخانه نههلیانیه، نهک ههر نهمانتوانیوه ناستی زانستی گهرتی حکومی تیپهپهینن، بهلکو ناستیان له خوارتریشه؛ چونکه وهکو وتم؛ نهوان زیاتر وهکو بازراگانیی بیر له

- بارهوشی خويندن له ههریمی کوردستاندا، له چ رهوشیکدایه دهبینیت؟ باشه، یان خراب؟

* له راستیدا نهگهر بهانهووت، به شیوهیهکی زانستی دۆخی ههر بواریک ههلهسهنگینین، پتویسته نامارو داتای پتویستمان له بهردهستدا بپت، بۆنهوهی بتوانین به شیوهیهکی نهکادیمی ناستو رهوشهکی دیاری بکهن، پرۆسهی خويندنی، پهکیکه له بواره نهکیتشو زیندووهرهکانی ژيان. گرنگه بهوردی لهسهری بومستینو خويندنهوهی بۆ بکهن، به بۆچوونی من، ناستی خويندن نهمرۆ له ههریمی کوردستاندا له دۆخیکی جهقههستوویدا، وانا بینم ههنگاوکی گهورهی بهرهو پشقههه ناییت؛ چونکه بهرپهری سهرکهوتن و پشکهوتنی خويندن، سیستهمیکی پشکهوتن و تهنرووستو میتۆدیک زانستی نهزمونکراوه، بهداخهوه میتۆدی خويندن لای ئیمه دهگهه پتهوه بۆ سالانی ههفتا و بیگومان دیاره به عمقیتهی سالانی پهناجو شهستهکان نووسراوه، نهههش بۆ نهه سهردهمی پشکهوتنه، پاشکهوتنیکي گهرهیه.

- نایا سیستهمی بهرهوهردی (سویدی) گونجاوه لهگهل

رهوشی کوردستان تاوهکو پهیرهو بکریت؟

* ههر ولاتو کۆمهلگهیهک، بهیههسته به کۆمهلێک کهلتووور و جیهانبینی و بپکهاتهی دهروونی جیاواز، بۆیه کۆپیکردنی سیستهمی و هینانی بۆ کۆمهلگه و ولاتیکی دیکه، پراکتیزهکردنی وهکو خۆی، لایهنی نهپهینیهکهی، زۆر زیاتره له نهپینیی، چجای نهوهی که نهه دوو کۆمهلگهیه، له رووی کهلتوووری و جوگرافی و شارستانی و ناپینیی و پشکهوتنهوه زۆر لیک دوورن، کۆمهلگهیه سویدی و کوردی، به ههموو پتوهریک دوو جیهانی زۆر لیک جیاوازن، بۆیه چۆن ناکری سیستهمی خويندنی کوردستان، لهوئ دهقاوهدق کۆپی بکری هاوکات به پچهوانهش ههر راسته، بهلام دهرکری سوود له نهزموونی سیستهمی سویدی وهرگیریتو بگونجیندریت لهگهل کۆمهلگهی کوردی و سیستهمی خويندنی ههریمی کوردستان.

نا: ئاقان سارمههه

خویندن دىگەنەھە. واتە: خویندن بە پەلە دووم دىت، بۇيە ئەرکىكى گىرنگە، كە وىزارەتى پەرومردە خویندىنى بالا، چاودىرىي ئەم كەرتە بىكاتو ھەولە بەرگىرنەھەى كوالىتى ئەم ناومەندەنە بدن.

- سەربارى ئەم ھەموو زانكۆوپەيمانگا ئەھلى ھۆكۈمىيەنە كەجى

ھىشتا بەشىكى زۇرى قوتابى وىرنەگىراۋە، كى بەرپەرسە لەم دۆخە؟
بەپراستى زۇرى قوتابى وىرنەگىرايان لە زانكۆ پەيمانگان، ئەمە كىشىمەكى بەردەوامە لە ھەموو جىھان، نابىت ئەم راستىيەمان لەبىر بىچىت، لە ھەموو سىستەمەكانى خویندىنى جىھاندا، ھەموو قوتابىيەك وىرناگىرەت؛ چۈنكە خویندىن قۇناغە ھەموو قۇناغىكىش ئاستى زانستى خۇى دەۋىت، مەرج نىيە ئەھەى قۇناغى ئامادىي تەۋاۋەرد، شايسەتەى ئەۋەبىت بىچىتە زانكۆ پەيمانگا؛ چۈنكە ئەۋە قۇناغىكى بالاۋىرە، ھەروەھا مەرج نىيە ئەھەى دىلۋە بەكالاۋىرەسى بەدەست ھىتا، بىتوانىت ماستەرو دىكتۇرا بىخوینىت؛ چۈنكە ھەر قۇناغە تۈۋانستى زانستى خۇى دەۋىت، ھەروەھا زۇرى وىرنەگىرايى قوتابىش بەلگەى رۈۋىتىگىردىنى ژمارمەكى زۇرى ھاۋالاتىيە بۇ بۈارى خویندىن ۋىرگىردىن، ئەۋەش نىشانىيەكى باشى پىشكەۋىتى بۈارى كۆمەلەيتىيە، بۇيە گىرنگە ھۆكۈمەتى ھەرىم، تەنە بايەخ بە زانكۆ پەيمانگانگە نەدات، بەلگە ئەم قوتابىيەنى كە وىرناگىرەن، ھەول بە لە بۈارى خویندىنى پىشەيەى دەستى كارى ناۋخۇدا، سوۋدىيان لى وىرەگىرەت؛ چۈنكە كۆمەلگەۋ ۋلات تەنە پىۋىستى بە دەرچۈۋى زانكۆ پەيمانگا نىيە، بەلگە بۈۋەردەكانى دىكەى پىۋىستە.

قوتابىيەك (۱۶) سال دەخوینىت، دواتر تەخەروج دىكات، بەلام وىكو پىۋىست، زانستى ۋاى پى نىيە، ناپا ھۆكارمەكى مامۇستايە، يان قوتابى، يان خىزانە؟

مامۇستاۋ قوتابى مېتۇدى خویندىن بىچىنەى سىستەمى خویندىن پىك دەھىن، ھەر كەمۈكۈۋىيەك لە پەككە لەم كۆلەكانە، كارىگەرى پىستەۋخۇى لەسەر گۈى سىستەمەكە دەبىت، وىكو نامازەمان پىدا مېتۇدى خویندىنى ۋلاتى ئىمە كۆنەۋ بۇ سالانى زوۋ دىگەپىتەۋە، ھاۋكات مامۇستاش كە پەرومردەى ئەم زىنگەۋ مېتۇدى خویندىنەيە، ئەۋىش لە جۈۋارچىۋەيەكى ۋالەبىراۋدا ئاستى خویندىنى بىرۈە، ئەمە جگە لەۋەى ئىمە ھەمىشە لە شەرو كارساندا ژباۋىن ۋوۋى داپرانى زانستى مەرىيى بۈۋىن لەگەل جىھانى پىشكەۋىتۈۋى دەرۋەدا، ئەمەش ۋاى كىرۋەۋە مامۇستا خۇى تازە بىكاتەۋە بە زانستو مېتۇدى نۆۋى بىرگىرنەھەى سەردەمىيەنە، قوتابىش دىسان كە بەرھەمى ئەم دۆخە ناسروشتىيەى سىستەمى خویندىن كۆمەلگەۋ خىزانە، ئەۋىش بارگاۋى بۈۋە بەم دۆخە ۋىراى ئەمانە بەدەخەۋە قوتابى لە كۆمەلگەى ئىمە، ھىندەى مەرامى بەدەستەنەى بىروانامەيە، ئەۋەندە خەمى فېرېۋونى زانستو پەرمېتەنەى مەرىيى خۇى نىيە، ئەۋەش ھەلەيەكى گەۋرەيە؛ چۈنكە تەپارېۋون بە پىسپۇرى زانستى، ھىچ كار ناكاتە سەر بەدەستەنەى بىروانامە، بەلگە دەرھەتى زىاتەر بۇ قوتابى دەرەخسەنەى، كە گارى باشترو ئىمتىيازاتى چاكتر بەدەست بەنەىت. بەدەخەۋە، سەرۋالېۋونى بە ھەندى بۈۋارى لاۋەكىيەۋە؛ وىكو: مۇبەل ۋەسېۋوۋ ۋاىبەرۈ پىرۋگرامەكانى TV ى...ھەند، قوتابى لە ئەركە سەركەيەكەى دۈۋرخستەۋەتەۋە، ۋاى كىرۋەۋە كە بايەخ بە كىۋكى زانستو پىسپۇرى خۇى ئەداتو تەنەيا خەرىكى ھەزە كاتىيەكانى بىت، ئەمەش لە دەرەنجامدا زىانىكى زۇرى لى دىكات.

- دانەمەزەندەنى قوتابىيان، پىت ۋانېيە ۋاى كىرەن قوتابى رەشېبانە سەرى دۈۋا رۇزى خۇيان بىگەن بىرويان بە خویندىن نەمىنەىت؟
ۋەك چۈن رۈۋدانى كارىكۋ بابەتەك لە رابۈردۈۋا، پالەنرىكى بەھىزە بۇنەھەى ھەول بىرەت لە داھاتوۋا دۈۋبارە بىرەتەۋە كە پۇزەتەش بۈۋو كارمە، پاخود ھەولە نەمانى بىرەت، ئەگەر كارو

بابەتەكە نىگەتەش بۈۋو، ھاۋكات داھاتوۋش مۇتەشەببەھىزە؛ بۇنەھەى ئىستە ھەول كۆششى جىدى بۇ بىرەت، پىۋەسەى خویندىنىش پەككە لە پىۋەسەى ناسكۋ ھەستىارەكان؛ چۈنكە پەيۋەستە بە بىرۈ ھەستو مەندۈۋىۋونى رۇخى ۋەستەيەۋە، بۇيە قوتابى كە ئەم پىۋەسە قورسە تىدەپەنەىت، كاتىك كە دەبىنەىت ئايندىمەكى گەش چاۋەروانى دىكات، رەنگە زىاتەر كۆششى بۇ زانستو خویندىنەكەى بىكات، بەلام نابىت ئەۋەشمان لەبىر بىچىت، كە داھاتوۋ بۇ ھەموو ئەم قوتابىيەنە سۈگەرە، كە چالەكۋ بىرەكەن بە زانستو لىۋەشاۋەن لە پىسپۇرى خۇياندا، بۇيە ئەگەر ھەندەك ناسۇى ئاينەدە تەمۇز بۈۋو، نابىت قوتابى سارد بىكاتەۋە، بەلگە دەبىت زىاتەر ھانى بىدات، كە خۇى مەندۈۋ بىكاتو خۇى بىسەلەنەىت، تا كەسايەتەى زانستى خۇى بە جۈۋانى دىپارى بىكات، ھاۋكات ھەموو قوتابىيەك لە زۇرىنەى ۋلاتانى جىھاندا، دامەزەندەى كارى سۈگەرىيان بۇ دەستەبەر نەكاراۋە، بەلام ھەر بەردەۋمان لە خویندىن زانستو فېرېۋونو كار، پىۋەرى راستەقىنەن بۇ داھاتوۋەكى گەش.

ناپا ئەم قەپرانە دارايىمە ئەم جەنگە نەگىسەى بەرۋكى ھەرىمى كوردستانى كىرۋە، كارى لەسەر رەۋىش خویندىن كىرۋە؟
بەدەلئەيەۋە ئەم قەپرانە دارايىيە، كارىگەرى خىراي ھەيە لەسەر گەش سىكتەرمەكانى ژيانى ھەرىمى كوردستان، لەم نىۋەندەشدا پىۋەسەى خویندىن زىانى بەرچاۋى بەردەكەۋىت؛ چۈنكە ۋەكو ھىمانان بۇ كىرە، خویندىن پىۋەسەىكە پەيۋەستە بەلەيەنى ھەزە ھەستو رۇخەۋە، ئەم قەپرانەش ئەم لايەمانەى قوتابى مامۇستاۋ ھاۋلاتىشى بارگاۋى كىرۋەۋە مەندۈۋى كىرۋەۋە، دىپارە ھەستو بىرۈ رۇخى مەۋش كە شەكەت بۈۋو، بىگومان تۈۋانى وىرگىرتە فېرېۋونى كەم دەبىتەۋە، مامۇستاش رەنگە بەھۋى مەندۈۋىۋونى بىرۈ ھەستو دەرۋەنەيەۋە، ۋەكو پىۋىست زانستەكە نەگەيەنەىت بە قوتابى، بەلام نابىت ئەۋە لەياد بىرەت، كە ئەم قەپرانە كاتىيەۋ تىدەپەنەىت، ئەۋەى نابىت بىناسانى خۇى بەدەستەۋە بدن تىپەپىۋونى كاتە بى فېرېۋون، دەبىت قوتابى ھەول بىدات بىرۈ ھەستو رۇخى ئەۋە گەۋرەتر بىت كە ئەم قەپرانە سىستى بىكاتو لە ھەۋەكانى دۈۋا بىخات؛ چۈنكە قەپرانەكە ھەر كۆتايى پىدەىت، بەلام پىۋىستى ژيان بۇ فېرېۋونو زانست ھەر بەردەۋامە.

چارەسەرى ئەم بارۋەدۆخەى خویندىن جىيەۋ جى بىرەت؟ چارەسەر لاي كىيە؟

بۇ چارەسەرگىردىنى ھەر قەپرانو گىرەتەك، دەبىت لە سەرمتاۋە ئەم ھاكتەرەنە چارەسەر بىكەن، كە بۈۋەتە ھۇى زەفېۋونەھەى ئەم كىشانە، ۋەكو لە پىشدا نامازەمان بۇگىرە، سىستەمى خویندىن لەسەر سى كۈچكە ۋەستاۋە، كە ئەۋىش مامۇستاۋ قوتابى مېتۇدى خویندىنە، دەبىت كۆنفراسىكى زانستى پىۋەشال بۇ ھەر يەكە لەم سى كۈچكەيە بىسەرتەت، بە ھاۋكارى پىسپۇرەنى دەرۋە، پاشان ۋەكو نەخشەپەكەيەك ۋەزارەتى پەرومردە خویندىنى بالا، پىنەمايە بىپارو گۇرەنكارىيەكانى ئەم كۆنفرانە جىيەجى بىرەت، ھاۋكات دەبىت ھۆكۈمەتى ھەرىمەش، ھاۋكارى جىدى پىۋىستى ئەم كۆنفرانەسەۋ گۇرەنكارى رىفۇرمى پىشەيەى لە رۈۋى ماددى مەنەۋىيەۋە بىكات؛ چۈنكە تا سىستەمى خویندىن لە ۋلاتى ئىمەدا، تەندروۋستو زانستى مۆتۈرەكاراۋى بەرۋىۋومى پىشكەۋىتۈۋى سىستەمى خویندىن ۋلاتانى سەركەۋىتۈۋى ئەم بۈۋارە نەبىت، ئىمە ئاستەمە ھەنگاۋى باش بەرۋە پىشەۋە بىنەن، ژاپۇن كە ئەمىرۋ جۈۋەتە سەرتۈپى جىھان لە تەكەنەلۇزىۋا داھىتان، بەرھەمى سىستەمىكى پىشكەۋىتۈۋى خویندىنە، بۇيە تا رۇزى زوۋتر، ئەم ھەنگاۋە بىنەن، ھىشتا دەرەنگە؛ چۈنكە داھاتوۋەكى گەش كۆمەلگەيەكى پىشكەۋىتۈۋە، بەرھەمى كارى جىدى پلان بۇدەپىزراۋى ئەمىرۋە، بۇيە تا ھەول بۇ رىفۇرمى پىشەيەى لە پىۋەسەى خویندىن نەدەرت، مەن گەشەنە نىم كە داھاتوۋەكى گەش چاۋەروانمان بىكات.

سەردەميانه. كە دياردميهكه له ئەنجامي شۆرشى زانيارى و پەيوەنديهكانهوه هاتۆتهكايهوه، بههۆى گوزهرانى باشى مروفهكان، بهتايبهتى دواى دهركهوتنى چهكى نابوورى ژمارهى (الاقتصاد الرقمي) و له ئەنجامى ئەو رووداوه كهئەم هاتنهكايهى ئەم چهكهو بهكارهينانى بوو له نيو كهرتى گشتى و كهرتى تايبهت، تهنه دواتر چەند ناوێك و چهكىك دياركهوتن، وهك كارگيرى ئەليكترونى و حكومهتى ئەليكترونى و حكومهتى زيرەك.

بهراى هەندىك توێژەريش، كارگيرى ئەليكترونى، بريتيه له: ”چەترىكى گەورە كە وا لقو بۆى هەيهو بوارى جێبهجێكردنى جياوازه، وهك بازرگانى ئەليكترونى (E-Commerce) ⁽⁹⁾، كاره ئەليكترونىيهكان (E-Business)، هەروەها حكومهتى ئەليكترونى (E-Government)، دواتر بوو به شيوهيهكى

9- شائع بن سعد مبارك القحطاني، مجالات ومتطلبات ومعوّفات تطبيق الإدارة إلكترونية في السجون، رسالة الماجستير (غير منشورة) جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، الرياض - السعودية، ٢٠٠٦، ص ٩

چەمكى كارگيرى ئەليكترونى

E-Management چەمكى كارگيرى ئەليكترونى، چەمكىكى زانستى و سەردەمييه له بوارى زانستى كارگيرى ⁽¹⁾، له ژینگهى ئىستاي جيهاندا له راستيدا ئىنتەرنېت كە سەپنراوه ⁽²⁾، ياخود پرۆسەيهكه كه كارگيرى پێى هەلدەستيت به تواناىهكى زياتر لەسەر ئىنتەرنېت و تۆرمەكانى كار له پلاندانان و ئاراستەكردن و چاودێريكردنى دهرامەت و ناوهرۆكى توانا بيسنوورەكان له پێناو بەدهيئەنانى ئامانجەكان ⁽³⁾. بهراى هەندىك نووسەر، كارگيرى ئەليكترونى چەمكىكى

1- E-Management: واتا كارگيرى ئەليكترونى كه كورتكراوهى Electronic Management

2- ايهاب فاروق مصباح العاجز، دور ثقافة التنظيمية في تفعيل تطبيق الإدارة إلكترونية، رسالة ماجستير (غير منشورة)، جامعة الإسلامية - غزة، ٢٠١١، ص (٢٨)
3- د. خالد حيدر عبد علي (الحكومة الإلكترونية)، مجلة الاقتصاد السياسي، ر (١١)، ٢٠٠٦، ص ١٣٧

4- حەمەد، ئەرد لاکروس، لاسرەحه و دۆشە و ئەمکانە بۆ بەهێزکردن و بەهێزکردن، الرياض، ٢٠٠٤، ص ١٣٧

نا: هۆگر محەممەد

چەمكى كارگيرى ئەليكترونى

E-Management

گه شپېږدانی ته واکاری

به شی چواره مو کۆتایی

شویڼی نهو خزمه تانه دگرېته وه، نه مېش کاریگه ریی پوونو بهرچاو، له سمر به شپکې کۆمه لگه دادنیت، به تایبېت چینه لاوزو کم دمه ته که، که هم مېشه، پتویستیان به هاوکاریو پشویوانی که رتی گشتیو به شپواری بېبه رامېهر، پان نرخیکی که مو رهمزی همیه، لیردا پتویسته گه شه به ههستی مروفوونو به خشیڼی بېبه رامېهر لای تاکه کانی کۆمه لگه زیاتر بکه بن.

هرچنده دزمانین دمه ته بهرگر دنی پیدایستی مروفه کانو تۆمارکردنی هاو به شی کۆمه لایه تی به سیسته مو پاسادانی تایبېت دمه تی، به لام هه موو نه مانهش که مو کووړی تیدا دمه تی له سمر نهرزی واقعو له کاتی حېبه جېکر دندا، که ناتوانیت هه موو پیدایستی به کان پر بکاته وه، نهو ناتواو بیانه به کاری خیرخوازیو مروفدوستی پر دگرېته وه، نه گمر مروف له بارو گوزمرانیکی وادابوو، که نه یدمتوانی شتی گه وره ببه خشیڼی، دمه تی راهینان بکات، خوی له سمر به خشیڼی شتی بچوک راهیتیت، به لام دیاره نهویش به شپواری مودیرنو زانستی، که له هه موو باردگاندا، ههستی مروفانه ی به خشرو سوو دمه ندان پاریزراو بیت.

۲- به خشیڼی معنه وی (هه ستوسوژ):

بازنه ی نه م جوړه له به خشیڼ، زور گه وره فراوانه، زوریش گرنگه، دوو جوړ مروف، که هه موو مروفه تی خوی به قهرزازی دزمانیت، نهوانیش (پتفه مېهرانو پاشان دایکانن)، دایک دارایی نابه خشیڼ، به لکو سوزو هه ستو گرنگی پیدانو به خشیڼیکی نارامو پشوو درېزو بېبه رامېهر دمه خشیڼ، له به رنه ویه هه موو مروفه کان به شانازییه وه باسی رولی دایکیان دمه کن، جا له هر پله و مه قامیکدا بن.

به خشیڼی پتفه مېهرانیښ، به خشیڼی معنه وی و پېشاندان و بېبه رامېهر و به رده وامه، که به ردریازی میزوو، بۆ خزمه ت و ته واکاری مروفه کان بووه.

له کۆتاییدا ده لپڼ هه موومان له و که ره سه و که لوپه لانه مان همیه، له خوگرته وه له نازاردانی مروفه کان و ماددی معنه وی، به لام لاوزی له پیکه ستو و پیکه شکر دندا همیه. بویه پتویستمان به دووباره خویندنه وی نهو نهرکو پیدایستیانه و پیکه ستنه و دیان له پتفه و دی کاره هه ره گرنگه گانه، هه موو نه مانهش له پتیاوی مروفسالاری و مروفدوستیدا دمه تی.

• سهرچاوه: سوود له پتگی (د عبدالکريم بکار) وهرگیراوه.

نهو به شه ی که زورتر مه به ستمانه له باره یه وه بدوین، په یو مندیی نیوان مروفه کان خویانه، که نیستا هه موومان شاهیدی نهوین، که به هو ی تیکچوونی نه م هاوسه نگییه وه، چۆن نالۆزی رووی له مروفه تی گرده وه.

نهو راپه لو په یو مندیه کۆمه لاتییه ی که مروفه کان پیکه وه دمه ستیت، په کیکه له سهرچاوه کانی به خته ودری، نه گمر به زانستیانه ناراسته بکریته و بخریته خزمه تی ناسوودمیی مروفه کانه وه، به شپکې زانایان بۆچوونیان وایه، نه م ههستی زوربه مانه، کاتیک مندال بووین. واما ن ده زانی سهرچاوه ی

به خته ودری. له بوونو وهرگر تدايه، به لام که گه وره بووین.

نهو هه مان ۱۱ روون بوووه. که به خته ودری له به شپېږدایه.

هه روه ها کاتیک مندال بووین، واما ن ده زانی به خشیڼ تمنا به خشیڼی مال و داراییه، به لام که گه وره بووین، نهو هه مان لا روون بوووه، که به خشیڼی راسته قینه، بریتیه له: به خشیڼی سوزو گرنگیدانو لیبووردمیی به خشیڼی بیري نوی و دیدو تیروانینی به سوودو نامانجدار، نه م به مایانه سی پایه ی همیه ته وایو مه به ستکه ی له سمر دادمه زریتو دتوانین بلپڼ هر یه کی (۳۳،۳۳٪) ی به رده مکه ویت؛ بۆنه و دی مروفه کان پله ی ته واکو به دمه ستیڼن:

۱- کف الاذی: دوور که وته وه له نازاردانو تمنگېته له چپڼ، نه م که مترین شته، که مروف پیکه ش به هاوتا مروفه که ی دمه کات، سمرنج بده پتفه مېهر (درووی خودای لیتیت) دمه مروت؛ (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویدیه)، له فهرمودیه کی تر دا دمه مروت؛ (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویدیه)، به شپکې زوری نهو گرفتانه له هاوړه گزو هاوړینه کانه وه پیمان دمه کات، نه م مېش نیشاندهری نهو راستییم، که به رده ویه کی لاوزو ناتمندرووستو نه توانینی خو کونترولکردن بوونی همیه، هر نه م مېش وای گرده وه، به هه زاران گمنجو لاو، نالوودی مادده هو شیه رده کان بپنو تواناو لیهاتووییه کانیان به فیرو پرواتو بپنه باریکی گرانو وورسی، به سمر حکومتو کۆمه لگاوه.

۲- به خشیڼو هاوکاری دارایی (ماددی):

زیان به یی دابینکردنی پیدایستی به داراییه کان، نه ستهم به رپوه دمه ریت، به تایبېت له م رۆزگاره ی نه م رۆدا، که به رده و نه وه ده چپڼ شتی خوراییو خزمه تی گشتی نامینیتو که رتی تایبېت

زاراوه کانی بازار گانی نیوده وله تی

نا: محهمهد هاشم محهمهد ..... بهشی سیهم

EXW – Ex Works

تهسليمكردنی كه رسته كان له ناو كارگه و كوكاكاني
فروشیار له ولاتی خوی (شوینه كه دیاری گراوه)

نهرتو بهرپرسیاریتی کپیار

۱- بهرپرسیاریتی وهرگرتنی
كه رسته كان و بارگردنی بؤناو نهو
سه یاره یه كه رسته كان ده گوازیته وه،
دابینكردن و هینانی سه یاره بؤ گواسته وهی
كه رسته كان.

۲- بهرپرسیار دمبیت له گواسته وهو
هه موو نهو خهرجی مه ترسو تیچوانه ی
كه دیته سهر كه رسته كان له كارگه ی
فروشیارموه، تاكو شوینی دیاریكراو بؤ
ولاتی كپیار.

۳- باشتروا به كپیار كه رسته كان
(تأمين) دنلیایی بؤ بكات، له ههر سئ
هؤناغه كان، تا ده گاته ناو كوكاكاني خوی.

۴- زۆرتین بهرپرسیاریتی دمبیت.
۵- بهرپرسیار دمبیت له دهر بازگردنی
كه رسته كان بؤ هه نارد هكردن و
دنلیاییكردنی له ولاتی فروشیارو له ناو
ولاتی خوی و بهرپرسیاری گشت تیچووكان.

نهرتو

بهرپرسیاریتی فروشیار

۱- ناماده كردنی
كه رسته كان
بؤ باركردن
له ناو كارگه و
كوكاكاني خوی،
بهرپرسیاریش نییه
له باركردن.

۲- بهرپرسیار
نییه له دهر بازگردنی
كه رسته كان بؤ
هه نارد هكردن و
(دنلیایی) كردنی.

۳- كه مترین
بهرپرسیاریتی
دمبیت.

هؤناغه كانی گواسته وهی كه رسته له كارگه كانی (فروشیار) بؤ كوكاكاني (كپیار)

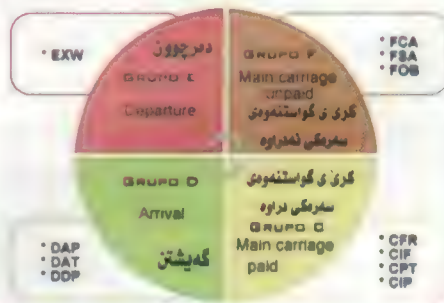

زاراوه كانی بازار گانی نیوده وله تی و مه رجه كانی
تهسليم (INCOTERMS 2010)

(مصطلحات التجارة الدولية) پتكدیت له مانه ی

خوارموه:

INCOTERMS 2010

EXW: Ex Works

فروشیار

Seller/Exporter Named Place	Export Documents, Fees and Duties	Pre-Carriage to Named Place, Not Unloaded	Delivery at Named Place/Port, Unloaded	Loading at Named Place/Port of Shipment	Loaded On Board Ship or Vessel	Transport by Air, Rail, Road, Water, or Multimodal	On Board Ship or Vessel, Not Unloaded	Discharging (unloading) at Named Place/Port of Destination	Delivery at Named Place/ Terminal	Onward Carriage to Named Place, Not Unloaded	Import Documents, Fees and Duties	Buyer/Importer Named Place, Unloaded
CARRIAGE												
RISKS												
COSTS												

Incoterms 2010

فیلى بازارگانى

وہاب خەسەب

بەرھەمھەنەننى بەرھەمھەنەن، بە شەيئەك پەچەوانەى ئەو
بەنەماو ياساينە، ياخود ئەو خەسەمتو تايبەتمەندىيەنە بىت،
كە بەرھەمھەنەن لەسەر بىنەت دەنرەت، ياخود لە ھازانجەردى
بەھەرمو خەمەتگوزارىيەكەدا رەچاو دەكرەت، بە مەرچەك
لەيەنەكە دىكەى مامەلەكە پەي نەزانەت، لەيەنەكە كەسەك،
يان دەستەپەك، يان دەزگاپەك، يان ھۆكۈمەتەك بىت.

ھۆكۈمەتنى فەلى بازارگانى:

۱. ھەبۈننى كەلەننى گەورە لە ياسا و پەسەكان و نامرەزەكانى
چاودەيدەن، كە پەشت بە لەيەنەكە وردى زانەستى و ھونەرى
دەبەستەت.

۲. نەبۈننى ھۆشيارى بە مافو بەرپەرسىيەرتى
بەكاربەر، بەشەدارىكەننى ھەمەو ئەو لەيەنەنەى كە
پەيۈمەندىيان بەو كاردە ھەيە، لەوانە كۆمەلگەى مەدەنى، بە
تايبەت كۆمەلەى داكۆكەكەر لەمافى بەكاربەرەو لە ژینگە، كە
چاودەيدەن پەرزەگارى بەكاربەر دەكەن، ھەلەت «لە رەوانگەى
بەكاربەرەو».

۳. ھەلگەشەننى نەرخى زۆرەك لە شەمەكو كالاكان، لەوانە
خواردن و دەرمان، كە ھۆكەرن بۆ فەل و شاردەنەو، ئاوردەنەو
بەكاربەر لە شەمەكى كۆپەكرەو، بە تايبەت پەشەك، پەلەو
جانتاو... ھتە.

بە تايبەت ئەو ماركەنەى كە ئاوبانگى جەھانەيان ھەيە،

بە ھۆى زۆرى كالاو شەمەكى بازارگانى و پەكەرى لە
نەوان خاۋەن بەرھەمەكانەدا، ھەلەدان بۆ ساغەردەنەو
بەرھەمەكانەيان لە بازارگانەى دىيەدا، جەنەدىن جۆر فەل و
گەزى بازارگانى و ھەيۈدان پەيدابوون، لەوانە لە بەرگەرتەو
(كۆپى) بەرھەمەى رەستەفەنە، سەپەردەنەو دراو، رەكەردن و
خۆدزەنەو لە باجو ... ھتە.

بە شەيئەكەى رەستەو، كارىگەرى خراپەيان لەسەر
نەبۈورى بازارى و لاتەن و تەندەروستى ھاۋلاتيان ھەيە،
ھەروەھا ھۆكەمەكانى شاردەنەو، پەچەو پەنا (تەلەس)،
كۆشەكەرن بۆ بەدەستەنەننى رۆزى بە شەيئەكەى نەپەو،
كارىكە بە ھۆى فەلى بازارگانىيەو، رۆز لە دواى رۆز لە
زەيدەوئەنە، ھاۋكات پەشەكەوتەننى تەكەلەۋزەو تەكەنەك بە
شەيئەكەى خەرا يارمەتەى ئەم دەرەمە دەدات.

مەبەست لە فەلى بازارگانى، تەكەدان و گۆرەن و
دەستەكەردەننى پەكەتەى سەروشتى مادەيەك، يان كالاىەكى
نامەدەكرەو، شاردەنەو تايبەتمەندىيە خراپەكانى و بە
دەستەنەننى جەوازى نەرخو سوۋدى زەتەر.

فەل لە زەمانەوانىيە بىرەتەيە لە: پەشەندەنى شەكە
لە رەستەدا بەو شەيئە نەبەت، ياخود تەكەلەكەردەنى باشو
خراپە.

فەل لە بۈرى ياسايدە: ھەمەو كارىكى ئامانجەردە لە

۱۰ دەگات بازارگان قازانچ بکات، ئەگەر بەشیومەکی یاساغیش بێت.

۴. ئەبوانی تاقیگە، کادرو ھونەری پەسپۆر کە خاوەن تاییبەتەندی و پێوانەیی تاییبەت بن، ئەو کارە بەسەر دەرگای پەشکین و چاودێریدا جێبەجێ دەرکێت، بە تاییبەت لە ناوخۆی ولاتدا.

دیاردەمکانی فریودان:

فریودان لە بواری کرپنو فرۆشتندا: بە زۆری ئەم دیاردەمە لە بازاردا دەبێت، فێلەگە لە خودی شەمەگە، رەگەزمەکانی، پێکاگەتە، گێش و سەرچاوەکەیدا دەرکێت. لەوانە بازاری میو، یاخود سەوزە و شکەمەنی زۆربە کات فرۆشیار بەشە جوانەکی لەسەرەو دادەنێت و دەیکات بە پووکاری فرۆشراوەکی، بەشە خراپەکەشی دەشارێتەو، ئەو کارە پێچەوانەیی دین و ئاکار و نەریت و یاسایە.

یاخود لە کاتی ھەرزانی داگشانی بازاردا بازارگانیک، یاخود سەرمايەداریک شەمەگیک، یان کالایەک دەرکێت و لە پۆزگاری گرانیییدا بە ھێوای قازانجی زۆر دەیخاتە بازارەو. لە پۆزگاری ئەو پۆزدا چۆرەھا بواری دیکە کالای خزمەتگوزاری فێلیان تیدا دەرکێت، لەوانە کوالیتی (باشی)، نرخ و بەکارھێنانی نیشانەیی بازارگانی... ھتد.

بەشیومەکی ئەم دیاردەمە ئەمەرو لە جیھاندا بە (\$800) ملیار دەخەملێنێت، کە دەگاتە (۷٪) بازارگانی جیھانی، زۆربەیی ولاتان و پێکھێنان سالاھەتە قەبارەو زانی ئەم بازارگانییە یاساخە پێشانی گشت لایەک دەدەن، تا ھەموو لایەک ھەست بە مەترسی دەرھاویشە خراپەکانی بکات.

بواری خواردن بە نمونە، لیکۆلینەومەیک کە (مارک وۆلف) لە بواری خواردن و ولاتی بەریتانیادا کردوویەتی، ئەو پێشاندادە کە (۱۰٪) بازارگانی خۆراک لەو ولاتەدا فێلی تیدا دەرکێت، بڕەکی دەگاتە (۷۰) ملیار جۆنەیی ئۆستەرلینی. لە راپۆرتیکی (دەستە خۆراکی بەریتانیادا) ھاتوو، تەنھا (۵۴٪) بڕنجی (بەسمەتی) کە لە بازارمکانی ئەو ولاتەدان بڕنجی بەسمەتی راستەقینەن.

بواری دەرمان، سالی (۲۰۱۰)، پشکی فێل و لەبەرگرتەو (کۆپی) لەو بازارگانییەدا بە (\$75) ملیار خەملێنراوە، لیکۆلینەو کە ئەو ناسکرا کردووە، کە (۲۰٪) دەرمان لە ولاتە تازە پێکەشتووکاندا ساختەکاری تیدا دەرکێت کە (۱۰٪) ئابووری ئەو ولاتانە پێکدەھێنێت.

لە ولاتە پێشکەوتووکاندا کە خاوەن تەکنەلۆژیای پێشکەوتوون، گرێکاری لێھاتوو چاودێری کاران، دەرمانی ساختە کەمتر لە (۱٪) پێژەیی بازارگانیان پێکدەھێنێت.

لە کۆپیکدا، بەرپۆمەبەرتی باجی ولاتی (سعودیە)، ئەو ناسکرا کرد کە قەبارەیی بازارگانیی ساختە لەو ولاتەدا (\$1) ملیار پێالی سعودی بوو.

لە ھەرمی کوردستاندا ھێج نامارو داتاییکی ھەرمیو باومرپیکراو لەبەردەستدا نییە، تا ئەنجامە خراپەکانی بۆ ھەموو لایەک پێشان بدێت، بەشیومەکی گشتی دەتوانین بڵێین: پشکی گەورەیی بازارگانی لە کوردستاندا ئەو بەرھەم و خزمەتگوزارییە یاساگانە کە پێکە ھێ نەدران. (کەو) پشکینی ئەم کارە بۆ خۆنەر بە جێدەھێل.

کاریگەرایی فێلی بازارگانی لەسەر دەولەت:

فێلی بازارگانی ھۆکاری لاوازی ئابووری ولاتە، ئەو کەس و لایەنانە لەم بواردەدا کار دەکەن پێناسیک و بوونیک یاساییان نییە، ئەو کەس و لایەنانە بەشیومەکی یاساغ دزە دەکەن ناو ئەم کارەو بە شیومەکی ناپاسایی کارەکانیان رادەبەرێن.

بەرھەمی ساختە بەشیومەیک زیان بە بەکاربەر دەگەنێت، جاری ھاھمە تووشی شیواوی جەستە، یاخود گیان لە دەستدانی دەگات.

بە نمونە سالاھەتە ولاتانی (سعودیە) پێنج ھزار کەس بە ھۆی پووکاری ھاتووچۆو گیان لە دەست دەدەن، کە زۆرێکیان ھۆکارەکی کۆپی پێچکە (تایە) ئۆتۆمبیلەکانە کە لەو پوووانەدا پۆلی سەرمەکی دەبینن.

کاریگەرایی فێلی بازارگانی لەسەر گەلان:

لە ھەندئ ولاتاندا پێشکەوتنی تەکنیک و تەکنەلۆژیای کاریکی کردووە، بەرھەمی کۆپیکراو گزیی بازارگانی بە شیومەکی خیرا گەشە بکات و پێش بکەوێت، ئەو کەس و لایەنانە ئەم بەرھەمانە درووست دەکەن، لە درووستکردن و ھەناردکردن بەرھەمەکانیان ناستەنگیکیان بۆ درووست نەبێت و بە بەرھەمی راستەقینە بێفرۆشن. بۆ نمونە لیکۆلینەومەیک نامازە بۆ ئەو دەگات لە ولاتی ناچیریا لە (۸۰٪) ئەو دەرمانانە بەسەر دەرمانخانەکاندا داھەشدەرکێت کۆپیکراو، لە ولاتی ھند (۲۰ - ۱۵٪) دەرمانی کۆپیکراو دەستی بەسەر بازارمکانی ئەو ولاتەدا گرتوو کە بە (\$15) ملیار دۆلار دەخەملێنێت.

لە کۆتایییدا دەلێن: فێلی بازارگانی دەستدیزییەکی راستەوخۆیە بۆ سەر خەلک، چونکە چاوبەستەکیان لەگەڵدا دەرکێت، لە بری ئەو بەرھەمی راستەقینەو باش ھەلێژێرن، بەرھەمی خراپ و کۆپیکراویان بۆ داوین دەرکێت، بە دیوکی دیکەدا دەستدیزیکردنە بۆ سەر ماھی خاوەنداریتی کۆمپانیای دامەزراوەکان، کەسەکان و خاوەن نیشانەیی بازارگانییەکان، چونکە ئەوان کۆشش و پارەیی زۆریان خەرج کردووە، تا بەرھەمەکانیان بەو شیومەیی مەبەستیانە بگات بە دەستی بەکاربەر. بەشیومەکی گشتی کارمە دژ بە ھەموو ناپینە ناسمانییەکان و ھەموو دنیاو وێزانیکی زیندوو.

بېربارى مىندالان

و: له فارسييه وه:
هه ورامان محه ممه د

هه ميشه شير بن

له کاتى برسيتيدا به هيندهى پيوستى
خوى هه لده بژيريت، نهک زياد له پيوست
(ته ماعباز نيهه)!

له نيوان نازه لاند راوى به هيز ترينيان دهکات
(لاواز کوژ نيهه)!

له نيوان نازه لاند ميه سکرېمکان هه لئابژيريت،
(سوزو به زمي هيه)!

دواى راو سهرقا خوى لتي ناخوات (له خو بردو وه)
نهو خواردنهى که لتي دهمينته وه هرگيز
ناپشاريته وه دوورى ناخاته وه له گياندارهکانى ديهکه
(چاوپوشیکه رو نانبدميه)!

له کاتى پيرى نه خوشيدا له رموکهى حيا دهبيت وه،
تا هه راسانيان نهکات.....
که واپوو هه ميشه شير بن.

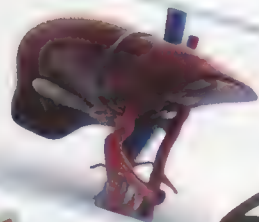
تائيس تا بيرتان له وه گردوته وه بوجى به "شير"
دهلن پادشاه دارستان؟! له کاتيدکا که:
نه به هيندهى گوزيلا جهستهى به هيزه
نه بازوى وه کوو بازوى ورج به هيزه
نه خيراييه کهى وه کوو خيرايى پلنگه
نه بازدانو هه ليمزينه وهى وه کوو ناسکه
نه درنديميه کهى وه کوو درنديمى گورگه
نه به هيندهى که متيار نهوسنو چلنسه
نه به هيندهى ريوى فيلبازه
نه..... ناوايه!

چ شتيک بوته هوى نهم ناو نيشانه بؤ شير؟!

شير به هوى چهنه تايبه تمه ندييه که که له
هه لسو وکه وتيدايه پيى دهلن "پادشاه دارستان" چونکه:
شير، تا برسى نه بيت، راو ناکات (درنده خو نيهه)!

23

20

32

28

36

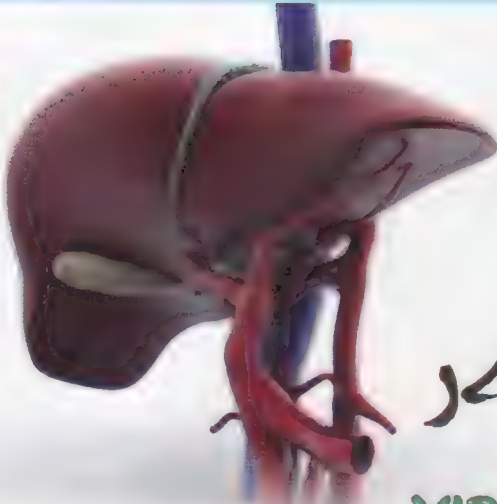

34

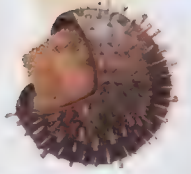
پۇشپىرىنى لەندۈرۈشتى!

ھەۋكردنى

فايرۇسىي جگەر

VIRAL HEPATITIS LIVER

The Hepatitis C virus

سەر ئەۋ كەسانەى ھەيە كە تووشىپوون بە جۇرى (بى)شيان ھەيە، بەھەمان پىگەى جۇرى بى دەگوازىتەۋە.

- فايرۇسى ئى (HEV): زۆر لە جۇرى (ئەى)دەجىت، لە پىگەى خۇراڭو ئاۋى پىس بوۋە دەگوازىتەۋە. جۇرى (ئەى) و (ئى) لە كۇتايىدا ئاسايدەبىنەۋە كارىگەرىيەكى ۋا بەجىتەھىلن مەگەر بەدەگمەن، بەلام جۇرى (ئى) ئەگەر توۋشى ئاھرىتى دوۋگيان بىت، ئەۋا پىزەى مردنى مىندالەكە بەرزەمىتەۋە بۇ (۲۰%).

- فايرۇسى جى (HGV): سالى ۱۹۹۶ دۇزراۋتەۋە پەيۋەندىيەكى زۆرى ھەيە لەگەل نەخۇشىيە بەھىزو درىژخايەنەكانى جگەر، ئەمىش لە پى خۇنۋو پىكەتەكانىيەۋە دەگوازىتەۋە.

۲- گرنگىرىن نىشانەكانى توۋشپوون بەم فايرۇسانە:
- زەردوۋى.

- گەۋرەپوۋنى جگەرۋا نازار لە كاتى دەست لىداند.

- نەمانى ئارەزوۋى خۋاردن بەتايىبەت بۇ چاۋ جگەرە لە كەسى جگەرەكىشدا.

- سىچوۋو و پشانەۋە.

- تارىكبوۋنى پەنگى مىزو كالىۋنەۋەى پەنگى پىسايى.

۳. ھەلگىرى فايرۇسكە (Virus Carrier) كىيە؟ ئەۋ كەسەيە

توۋشى پەكىك لە جۇرەكانى (بى)، يان (سى)، يان (دى) بوۋىت، نىشانەكانى نەخۇشىيەكەى لىدەرنەكەۋىت، بەلام فايرۇسكە لەلەشدا دەمىنىتەۋە دەگوازىتەۋە بۇ كەسىكى دىكە. دەتۋانىرت كەسى ھەلگىر بىناسرىتەۋە لە پى پىشكىنى تايىبەتى خۇنەۋە.

۴. چۇن خۇمان بىپارتىزىن؟

- ھەرگىز زىاد لە جارىك ھىچ دەرزىيەك بەكار مەھىنە.

- پىۋىستە ئەۋ كەسەى خۇن دەبەخشىت، پىشكىنى وردى

بۆكىرىت پىش وەرگرتنۋ گۋاستەۋەى خۇنەكە.

كۋتان لە دۇ فايرۇسى (بى) بەتايىبەت بۇ (مىندالانى

تازەلەدايكبوۋ، ئەۋ پىشكە تىمە تەندروۋستىيەنى لەگەل

نەخۇشى جۇراۋجۇر مامەلە دەكەن، دەرزى دان لەۋ كەسانەى

ترى ھەمان مال كە توۋشپوۋىەكىان ھەيە، ھەرومەا ئەۋ

كەسانەى پىۋىستىيان بەخۇن پىيەخشىنى بەردەۋام ھەيە ۋەك

ئەۋانەى نەخۇشى كەمخۇنىيەىان ھەيە، يان ئەۋانەى چەند

جارىك پىۋىستىيان بە شۇردنى گورچىلە ھەيە، ھەركەسىكى تر

كە پىشەكەى تىكەلۋوۋنى لەگەل خەلك زۆر تىدايە.

۱- ناساندنى نەخۇشىيەكەۋ ھۇكارەكانى:

نەخۇشىيەكى بەرپلاۋە بەھۇى كۆمەلىك فايرۇسەۋە روۋ دەدات، كە ھىرش دەبەنە سەر خانەكانى جگەر، توۋشى ھەۋكردنۋ دارمانى دەكەن. جگە لە فايرۇسەكان ھۇكارى تىرش ھەيە، لەۋانە: خۋاردنەۋەى كەۋول، بىرىكى زۆر لە دەرمانى باراسىتامۇلۋ ھەندىك زەھر، مەشخۇرو كەروو.

فايرۇسەكانى جگەر چەند جۇرىكن، تاكو ئىستا ئەمانە دۇزراۋنەتەۋە:

- فايرۇسى جۇرى ئەى (HAV): زۇرتىر لەنۋو مىندالانىلا، لەرۋى پىسايى كەسى توۋشپوۋە دەگوازىتەۋە بۇ كەسىكى تر، ئەگەر خۋاردنىك، يان ئاۋىك بخۋات پىسبوۋىت بەپىسايى كەسى توۋشپوۋ، يان لە پى چىكى ژىر نىنۇك، يان ھەرشىكى پىسبوۋى تر كە فايرۇسەكەى لەخۇگرتوۋە.

- فايرۇسى بى (HBV): مەترسىدارترىن جۇرى فايرۇسە كەتوۋشى مۇۋ دەبىت لە تەمەنە جىاۋازەكاندا، ئەم جۇرە گەۋرەترىن ھۇكارى شىرپەنجەى جگەرە. ئەم فايرۇسە لە ھەموو شەلكانى لە شى توۋشپوۋا ھەيە ۋەك (خۇن، لىك، فرمىسك، مىزو شەلى تۇۋاۋى پىاۋ)، بۇيە دەگوازىتەۋە بۇ كەسىكى تر لە پى گۋاستەۋەى خۇنۋو پىكەتەكانى، لە دەمەۋە بۇدەم بەھۇى لىكەۋە، پەيۋەندىنى سىكىسى، بەكارھىنانى دەرزى پىسبوۋ، تاتۇۋ خالكوۋان، گۋى سەمىن، بەكارھىنەرانى ماددە ھۇشەرمەكان كاتىك دەرزى پەكتىر بەكاردەھىن، ھەرومەا دىك ئەتۋان بۇ مىندالى بگوازىتەۋە لە كاتى مىندالۋونداۋ پاشانىش لە پى شىرەۋە.

- فايرۇسى مى (HCV): پەكىكە لە مەترسىدارترىن فايرۇسەكانى جگەر، بەپى پىكخراۋى تەندروۋستىى جىيەنى (WHO) لە نىۋو توۋشپوۋان بەم فايرۇسەدا، (۸۰%) يان سەردەكىشنى بۇ ھەۋكردنى درىژخايەنى جگەر (Chronic Hepatitis) ۋ (۲۰%) يان توۋشى دارزانى جگەر دەبن، لەئەنجامدا (۵%) يان پاش دە سالى داھاتوۋ توۋشى شىرپەنجەى جگەر دەبن. ئەم فايرۇسە بەكەم ھۇكارى ھەۋكردنى درىژخايەنى جگەرە لە ئەمرىكادا، بەداخەۋە پىزەكەشى لە زىادىۋونىكى ترساناگدايە لە ۋلاتانى خۇمانداۋ ۋلاتى مىسر زىادترىن پلاۋىۋونەۋەى ئەم فايرۇسە ھەيە لە پۇژەلاتى ناۋەراستدا، ئەم فايرۇسەش بەھەمان ئەۋ پىگەيانە دەگوازىتەۋە، كە جۇرى بى پىدەگوازىتەۋە.

- فايرۇسى دى (HDV): ئەم فايرۇسە تەنھا تۋاناي ھىرشكردنە

ن: د. حسان شەمسى پاشا ----- ۋ: يەحيا مەھمەد عەلى

سۈدەكەكانى

بەزالىيا

پېنچەم: پېنچەستىنى شەكرى خويىن، سوودىكى ترى بەزالىيا پېنچەستىنى شەكرى ناوخويىنە، بەھۋى بوونى پېشالە خۇراكيىەكانو پېرۇتىن تىيدا يارمەتىي ھىواش مۇزىنى شەكر دەدەن.

شەشەم: پاراستن لە نەخۇشەيەكانى دىل، دۇمۇكسانەكانى ناو پېنچەتەي بەزالىيا سوودى ھەيە لە پاراستن لە نەخۇشەيەكانى دىل بۇرپىيەكانى خويىن، يارمەتيدەرە بۇ پېگرى لە ھەوكرىنى دىوارى بۇرپىيەكانى خويىن.

جەوتەم: پاراستن لە ھەبىزى، پېشالەكانى يارمەتىي پېگرى لە ھەبىزىبوون دەدەن و لەو نەخۇشەيەكانى پەيۋەندىيان بە كۇنەندامى ھەرسەۋە ھەيە دەپارزىت. سەرمەپراي بەسوودىبوونى بۇ ژنى دووگيان بەھۋى بوونى دۇمۇكسانەكانەۋە دۇمۇكسانەكانەۋە.

ھەشتەم: نەمكرىنەۋە كۇلىستىرۇلى ناوخويىن، نىياسىن پەككىكە لە فېتامىن (B) كە لە بەزالىيا ھەيە يارمەتىي كەمكرىنەۋە بەرھەمەتەنى كۇلىستىرۇلى زىيانبەخىش و جەمورى دەدات، ئەمەش دەپىتە ھۋى كەمبەۋەنەۋە كۇلىستىرۇلى ناو خويىن و جەورىيە سىيانىيەكان.

نۇيەم: بەھىزكرىنى چاۋ بەزالىيا دۇمۇكسانى بەسوودى بۇ تەندرووستى چاۋ ھەيە ۋەك (لوتىن و كارۇتىنەكان و زاكسىن و فېتامىن (A)).

دەيەم: سوودى بۇ پېستو قۇ لەبەرئەۋە فېتامىن (C) تىدايە بۇ پېست بەسوودە سەرمەپراي بوونى چەند ئاۋىتەيەك تىيدا، ھەروھە بۇ بەھىزىبوون گەشەي قۇ بەسوودە بەھۋى فېتامىن (A, C).

يانزىيەم: بەھىزىبوونى ئىسكەكان بوونى فېتامىن (K) لە بەزالىيا يارمەتىي بەستەۋە كالىسىيۇم لە ئىسكەكان دەدات، ھەروھە فېتامىن (B) يارمەتىي ئىسكەكان دەداتو لە لاۋازىبوون دەپانپارزىت.

بەزالىيا سەۋز، پەككىكە لە پېر بەھاترىن سەۋزەمەنىيەكان لە پوۋى بەھەي خۇراكيىەۋە، ژمارەيەكى زۇر ئاۋىتەي خۇراكى گىرگى سوودبەخىشى بۇ لەشى مەۋۇ تىدايە، دەۋلەمەندە بە ئاۋىتە كاربۇھىدراپتەكان و فېتامىنەكان و كانزاۋ پېرۇتىن و پېشالەكان، ۋەك فېتامىنەكانى (مەنگەنىز، توتىيا، ئاسن، مەگنىسىيۇم، پۇتاسىيۇم، فېتامىن (A, B, C, K) و پېرۇتىن و پېشالە خۇراكى تىدايە.

سوودەكانى

يەكەم: دابەزاندنى كىش پەككىكە لە گىرگىرىنى سوودەكانىتى، بوونى پېنچى زۇرى پېشالە خۇراكيىەكان و لەگەلىدا كەمى يەكەي گەرمىيە، پېشالەكان و دەكەن ھەست بە تىرى بىكەيت بۇ ماۋەيەكى زۇر، ئەمەش و دەكات بەسوود بىت بۇ ئەۋانەي كىش خۇيان دادەبەزىن.

دوۋەم: پاراستنى لە شىرپەنچەي گەدە بەزالىيا پېنچى باش لە ئاۋىتەكانى "پۇلىفېنۇل" كە بە كۇمىستىرول ناۋدەپرىت تىدايە، بە پېي لېكۇلىنەۋەيەك كە لە مەكسىك گراۋە ئەۋ ئاۋىتەيە، گەدە لە شىرپەنچە دەپارزىت.

سەيئەم: بەھىزكرىنى بەرگىرى لەش، بوونى پېنچى باشى دۇمۇكسانەكان لە بەزالىيا، لەش لە زۇرىك لە نەخۇشەيەكان دەپارزىت، سەرمەپراي بوونى ئەۋ كانزاپانەي بەرگىرى لەش بەھىز دەكەن، گىرگىرىنى ئەۋ ئاۋىتەي بەسوودانەي بۇ بەرگىرى لەش لە بەزالىيا ھەن، بىرىتىن لە: فلاۋونىدات، كاتشىن و ئىبىككاتشىن كارۇتىنەكان، ترشە فېنۇلىيەكانى ۋەك ترشى كافىيىك و ترشى فېرۇلىك. كانزاكانى ۋەك (توتىيا، ئاسن، مەگنىسىيۇم، كالىسىيۇم، مىس).

جۋارەم: پاراستن لەو نەخۇشەيەكانى بەھۋى ھەوكرىنەۋە پەيدا دەپن، خواردنى بەزالىيا سەۋز، يارمەتىي پاراستن لەو نەخۇشەيەكان دەدات، كە بە ھۋى ھەوكرىنەۋە درووست دەپن، ۋەك ھەوكرىنى جومگەكان و زەھامەر، لەبەرئەۋە پېنچى زۇرى لە دۇمۇكسانەكانى تىدايە.

لێكدانهوهی كەسانەت،

بەبێ مانگی

لەدايکبوون.

مانگی شەش

هەر مانگیك تایبەتمەندی خۆی هەیە.. مانگی (٦) یەش وەك هەر مانگیكی دیکە خاوەنی تایبەتمەندی و خەسڵەتی تایبەت بە خۆبەختی، واتە: ئەو كەسانە لە مانگی حوزمیراندا هاتوونەتە دنیا، خاوەنی كۆمەڵێك سیفەتی و نەڕینی و نەڕینین، كە ڕەنگە لە هەندێك سیفەتدا لە مانگەكانی دیکە وەرزى بەهاریدا هاوبەش بن و لە هەندێك سیفاتی دیکەشدا جیاواز بن. لەم ژمارەیدا باس لەسیفەتە نەڕینی و نەڕینییهكانی ئەو كەسانە دەكەین، كە لە حوزمیراندا چاویان بە ژيان هەڵبژێوان، بێگومان هەروەكو لە ژمارەكانی بێشوودا ئاماژەمان بۆ كرد، لێرەشدا دووبارە یادتان دەهێنەوه، هەڵسەنگاندنەكان لە ئەنجامی توێژینهوه و تاقیكردنەوهی چەندین كەسەوه بـووه لەلایەن درووناس و توێژمەروانەوه، دواتر گەشتوونەتە ئەم ئەنجامە بەشێوەیەكی گشتی، بەلام مەرج نییه هەڵسەنگاندنەكان لە سەدا لە سەد بن، بەلكو بەشێوەیەكی گشتی خاوەنی ئەو سیفاتانە، ڕەنگە هەندێك كەس لەم مانگەدا لەدايکبوو بن، بەلام بێجەوانەى ئەم سیفەتانەش بن..

كەواتە: بەشێوەیەكی گشتی سیفاتی نەڕینی ئەو كەسانەى لە مانگی حوزمیراندا لەدايکبوون، بە گشتی لەم خاڵەدا چڕبوونەتەوه:

- ١- خاوەنی بێڕۆكە و بێركردنەوێمەكی دوورمەودان، واتە: كەسانێكی دووربین.
- ٢- كەسانێكی ئاكاربەرز و پەشتجوان و لە قەمەردندا هێمن و لەسەرخۆن.
- ٣- بێڕۆكە گەلێكی زۆریان لە لا گەڵاڵە بووه، واتە: هەمیشە خاوەن بێڕۆكەى جوان و ناوازم.
- ٤- كەسانێكی ژیربێژن، هەمیشە حەز بە كارى باشترو چاكتر دەكەن.
- ٥- لەسەر شێوە و شێوازی خۆیان دەرەكەون. واتە: حەز بە سرووشتی خۆیان دەكەن و حەز بە تەمسێلو دەمامككردن ناكەن.
- ٦- دلخۆش و شادمان و كەیفخۆش و ڕۆحسووك.
- ٧- كەسانێكی سوعبەتجی و قەسەخۆش.
- ٨- گەتوگۆكارێكی لێهاتوون.
- ٩- حەز بە خەونی زیندوو واتە: واقعی دەكەن.

- ١٠- كەسانێكی بەسۆزو میهرەبان.
  - ١١- بە ئاسانی دەتوانن هاوڕێ و كەسانى دڵسۆز دەست بخەن.
  - ١٢- كەسانێكی جێگێرو دامەزراون.
  - ١٣- بە ئاسانی كەسانەتیا ن دەردەكەوتە، واتە: غامزین.
  - ١٤- حەز بە شێكپۆش و خۆڕێكخستن دەكەن.
  - ١٥- خاوەنی ژیرییهكی ناوازم.
  - ١٦- كەسانێكی ئیداریین.
- سیفاته نەڕینییهكانی ئەو كەسانەى لە مانگی شەشدا لە دايکبوون:**

- ١- زۆر بە ئاسانی بەبەخشیەكان كارێگەر دەبێت.
  - ٢- كەسانێكی هەستیار.
  - ٣- بە هۆی سەرقالیانەوه میتشكیان پەرتو بڵاوه.
  - ٤- دوودل و ڕاران، واتە: ناتوانن بە ئاسانی بڕیار بدەن.
  - ٥- هەمیشە حەز دەكەن كارەكانیان دوابخەن.
  - ٦- زۆربلێن، واتە: زۆر حەز بە قەمەردن دەكەن.
  - ٧- زۆر بەئاسانی بڕیندار دەبن.
  - ٨- زۆر دووجاری هەلامەتو كۆكەو سەرما دەبن.
  - ٩- جاروبار كەسانێكی بێزار و وەرس دەرەكەون.
  - ١٠- زۆر گرنگی بە ڕوالتیان دەدەن.
  - ١١- زۆر بەدەكەمەن سۆزو خۆشەویستیان دەرەكەون.
  - ١٢- پێویستیان بە كاتیكی زۆر هەیە، تا نازا و نەرەختیهكان تێدەپەڕێن.
  - ١٣- كەسێكی ئینكارو كەللەپەقە.
  - ١٤- خاوەنی بەرنامەیهك كە هاوڕێكانى لە خۆی دەكاتە دوژمن و دوژمنەكانیشی لە خۆی دەكاتە دوستان.
- خۆشەویستان گەر سەنچ بەدەین دەبینین، سیفەتە نەڕینییهكانی ئەو كەسانەى لە مانگی شەشدا هاتوونەتە دنیاوه، نزیك لە ژمارەى سیفەتە نەڕینییهكانیان.. هەرچەندە ژمارەى سیفەتە نەڕینییهكانیشیان زۆر و سیفات گەلێكی ناوازم، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا هەولێان و ماندوووبوونی زیاتر پێویستە لەسەر ئەو خوشكو برا بەڕێزانە لەم مانگەدا لە دايکبوون؛ بۆئەوهى سیفاته نەڕینییهكان لە خۆیان داڕێژن و بە سیفاتی نەڕینی زیاتر خۆیان بپارێزنەوه.

شەھىن حەسەن

ئاممەت بەك بۇ بابە

لەيت ھەيە بېم دەوتت.

ئاخۇ دەپت تۆ ئىستا ئىمەت لە بېرىپت؟ مەن دىئام ھەرگىز لە يادمان ناكەيت، سەپەر لام كاتىك خەو دەپنەم، ھەمىشە لە خەونەكاندا دېتەوۋە لامان، ھەرەك ئەۋە لە سەفەرەك گەراپتەۋە. ديارە تۆش دەزانى ھېندە تامەزۋى گەرانەۋەتتەن، بۇيە دەلىلى با لانى كەم بە خەۋەن بگەپتەۋە ناۋيان. مەن ئاممەت رۇخى تۆ ئازار بىدەم، ھەرگىز گەلى لە رۇشتەن ناكەم، چۈنكە دەزانم ئەۋە كە تۆى بىردەۋە، رۇژىك دېت ھەمۋەمان دەباتەۋە بۇ لاي خۇي، مەن ئومىدى دووبارە بېنىنەۋە تۆم ھېچ كات لەدەست نەداۋە. دەزانم دەپنەۋە نەك لە خەۋە، بەلكو بە راستى دەپنەۋە، دەپت ج ساتىكى خەيالى ۋە ھەسۋەناۋى بېت، ئەۋ كاتە بە دىدارى يەك دەگەپنەۋە، ۋا ھەست دەكەم دارۋەردو درەختو ئاسمانەكان لەگەلماندا دىگىرەۋ فرمىسكى شادى دەپرۇتتەن. دەمەت ئەۋەت پى بېم كە رۇخت ئاسۋەدە بېت، مەن ھېچ كات ئامۇزگارپەكانى تۆم لە ياد نەكردۋە، گىرەكى پىدانو خەمخۇزىت ھەمىشە لەبەرچاۋە، تەنھا بە داخە لەۋە كە نەمتۋانى پىش رۇشتەن پاداشتى چاكەۋ مەندۋوبۋونەكانت بىدەمەۋە، ھەر نەمتۋانى ئەۋە بگەم.

ھەمۋەمان بېرت دەكەپن، تا ئەۋ ساتە لە ژياندا بۋەت، نە تۆ بە ئىمەت ۋە، نە ئىمەش بە تۆمان ۋە، ھەرچەندە درەنگە بەلام ھەر پىت دەلىن؛ خۇشمان دەۋىت، ھەست بە گىرەكى بۋونى تۆ دەكەپن، لە ژيانماندا نەبۋونت بۇشاپپەكى گەۋرە لە مەلەكەماندا درۋوست كىردۋە، كە تا كۆتاپى تەمەن پىر ناپىتەۋە.

ئاممەت بېم لە دۋى تۆ ژيانمان خراب شىۋا، چۈنكە ئەۋە جۇرەكە لە گەپىكەن لەۋ بەشەى كە پەروەردگار پى داپن، تەنھا دەلىم لە دۋى تۆ ئىتر نە مەلەكى جارەن بۋە، نە ئەۋەنى كە تىپدا دەزان ۋەك جارەن مان. دەزانن كە تۆ ژيانت كىردە قۇربانى بۇ ئاسۋەدەۋى خۇشگۈزەۋە ئىمە. مەن دەزانم گەر بە دەست خۇت بۋايە، ھەرگىز جىت نەدەھىشتەن، چۈنكە تۆ تەنەت لە دۋاساتەكانى تەمەنىشتا ھەر لە خەمى ئەۋەدا بۋەت كە دۋى خۇت كى خەمخۇرۋ سەپەرشتو بارىزگارمان بېت. زۆر سەپەر ھېچ كات ئەۋە بە خەيالىماندا نەدەھت، كە رۇژىك پىت بەجىمان بېلىت، تەنەت خەۋنىشمان نەدەپنى بە رۋوداۋىكى لەۋ جۇرەۋە...

پىشپىنى ئەۋەمان ھەرگىز نەكردىۋە، كە بگەپن بە رۇزگارەك كە ھەمۋە ئىۋارەنىك چاۋ لەدەرگا بېرەن، سا بەلكو تۆ بىكەپتەۋە ۋەك جارەن بگەپتەۋە ناۋمان، بەلام ئەم خەيالىۋ چاۋەروانىيەش بىسۋود بۋە، چۈنكە تۆ ھەرگىز ناپەيتەۋە، نەگەر جارىكى تر دەگەپتەۋە، ئەۋا لە دورى ھەزاران كىلۋەترەۋە بە تاسەۋە بەرەۋ رۋوت رام دىكردو دەھاتم بۇ پىشۋازىتو لە ئامىزم دىگىرەت، بەپىنەۋە شەرنى پىگەم پى بگىرەت، ھارام دىكردو دەموت خۇشە ئەۋەتى بابەكىان، چىتر ئەم ئەھىشت جارىكى تر بەجىمان بېلىت، ھەرچىيەك لە ناخەدا كەلەكە بۋە، پىم دەۋىت. بە ئارامى بەپى ترس، ئىتر جى رۋو دەمات، با رۋو بىنات، ئەم جەرە ئەۋ سۋەزى لە ناخەداپە بۆت، نەمەشاردەۋە لە جىاتى زەمان دىم دەپنەپە گىتۋەكۇ لەگەلتەدا، ھەرچى گەپپەكەم

فېربوونىكى باش، ئەمەش لە رېگەي بەشدارىكردن لە
ھوتابخانەو زانكۆي باشو ھەولدان بۆ سەركەوتن تىيدا، ھەروەھا
لە رېگەي گرنىگيدان بە بوارىك لە بوارەكانى زانست، تا ئاستى
پىگەشتن تىيدا.

رېكخستنى بارى كەستىتو زىادترىن سوودومرگرتن لە كاتو
پەيوەستبوون بە بەلئىنەكان لەپال ئەمانەدا جەختكردەنەو لەسەر
پاراستنى ياساو رېسا كارپىكراوەكان كە لە بەرژدەندىي گشتيدان،
كە يارمەتيدەرە بۆ خستەنەرووى ئەرکو پاراستنى مافەكان.

ئەو رۆحەي ئەم رېساو واتاو جەمەكانە بەرجەستە دەكات،
رۆحى كەسانى پېشەواو سەركردەكانەو ئەو رۆحەيە كە كۆرۆ
كچەكانەمان پېويستيانە، تاكو بەدرووستىو كارايانە بژين. لىتان
ناشارمەو ھەر ھەموو ئەو رېسايانەي كە ئاماژەيان پىكرا، لە
بناغەدا لە رېساكانى ئىسلامن، كە بەداخىكى زۆرەو، لەلایەن
زۆرىنەي موسولمانانەو بەشتگوى خراون!

ئەو كەسەي ئەم رۆحەي نەبىت كە ئاماژەي پىكرا، رەنگەلە
يەكەك لە بوارەكاندا، سەركەوتنىكى خىرا بەخۆيەو بەبىنەيت،
بەلام ھەرگىز بەردەوامى نىيە، رەنگە ھەر رەواش نەبىت، دەبىتە
كارساتىك بۆ خاومەكەي!

ئەمە جى دەگەيەنەيت لاى كچو كوردەكانم:

ئەم سەردەمەي ئىمە لىوانلىو لە دەرغەتو گرت، تا بتوان
رەوبەرەووى گرتەكانى بىنەو، دەبىت دەرغەتەكانى بھۆزەو.
متمانەو راستىو درووستىو بىرەراوانى، بناغەكانى فەرھەنگى
ئەم سەردەمەن.

ئاگادارىن لەو ھەلە تىگەشتەي بەرامبەر ھاوچەرخبوون
ھەيە، كە زۆرىنەي گەنجان بەرەو لادانى ئەخلاقی دەبات، تووشى
لەدەستدانى يەكجاريان دەكات.

ھەرگىز رازى مەبن كەسانى ئاسايى بن، ھەولە چاكەو
سەركەوتن پېشەوەي رەزەكان بەدەن، لەرېگەي پەيوەستبوون
بەوەي پىشتەر ئاماژەمان پىكرد.

كۆرۆ كچەكانم، گەر بېروانىنە ژيانى باوو باپېرانمان، ژيانى
ئىستامان دەبينىن، ھەمىشە كەسانىك چاكەكارنەو كەسانىكىش
خراپەكار، كەسانىك پىداگرنەو كەسانىك شلگىر، كەسانىك
دەبەخشەنەو كەسانىك دەبەن... ھاوچەرخبوون واتە: لە رۆج
نەھلە سەردەمەكەتان بگەن، پاشان ھەولە گونجان بەدەن لەگەل
باشترىنەو چاكترىنەو ئەوەي خەلكەكەي ھەيانە. يەكەك لە
دانايان دەلەيت: "گەر رۆجىكى ھاوچەرخانەت نەبىت، ھەموو
خراپەكارىيەكانىت دەبىت." ئەمەش راستو درووستە، ئەگەر
كەسەك نەزانى ناو نەزانو ناپىكى ناو ناپىكانەو ھەزارى ناو
ھەزارانەو لاوازی ناو لاوازان بىت... لىرەدا كىشەكە زۆر گەورە
نىيە، بەلگە ئازىزانم، كىشەي گەورە لەو مەدايە، كە مەوۇف نەزانى
ناو زانايان بىتو لاوازی ناو بەھىزان بىت... دەزانن دواتر جى
رەو دەدات؟

ئەو كات ھەموو كىشەكان بەسەر خۆيدا دەشكىتەو، ئەمەش
سەننەتەكە لە سەننەتەكانى خەلەي گەورە لە درووستكراندا.
رەنگە بېرسن: رۆجى ھاوچەرخ جىيە كە دەبىت خاومەي بىن،
لىتى تىبگەين، ياخود بىسازىن لەگەلەيد؟

مەنىش دەلەيم: رۆجى ھاوچەرخ لەمانەي خوارەو مەدا خۆي
دەبىنەتەو،

ئەو رېساو نەوونانەي كە پىكەتەي درووستى تاكو كۆمەلگەن،
وەك راستگوىيە ئەمانەتبارىزىو وردىو ھارىكارى يەكترو
تىگەشتن لە بارودۆخى كەسانى ترو بەردەوامىو كراوئىي.

بوونى پالەنەرى بەھىز كە ئاراستەي خورەوشتى ھەر
يەكەكتان دەكات بەرەو بەرزى، دەيكاتە خاومەي پەيام ھەمىشە
لەھەولەي گەيانەندىدا دەبىت بەخەلكى، دەبىتە خاومەي دىدو
خاوستە بەرزەكان بە ھىواي بە دىھىنانيان.

ئامانجى ديارىكراو رەوون بەبىي پەرۆگرامى رۆژانە، وا لە
خاومەكەي دەكات ھەست بە نەزىكوونەو بەردەوام بكات لەو
ئامانجە.

لەگەل سەردەمەدا بژين!

۵۰ مۆم بۆ رۆشتەندەوەي رېگەكان

مۆمى ۳۴ بۆ كۆرۆ كچە لاوہكانم

و: ناسىا سەلاج

نەخۇشرو داماو، دەۋلەتمەندو ھەزار، خاۋەن پىلەو بايەو ناۋدار،
 بىكەسو بىناۋ، زىرەكۈ لىھاتوو، كەم تۈناۋ بىبەرھەم، ھەموو ئەم
 جۇرانە لە كۆمەلگا مەۋىيەكاندا بە ئاشكرا دەبىرنىت، ئەمەش
 راستىيەك بە ئىمە دەلىت؛ كە ھەموو ئاستەكان لە تافىكرەنەۋەدانو
 ھەرىكە بە جۇرئ تاقى دەكرىتەۋە، جا قەسە ئىمە لەسەر ئەۋمىيە
 كە چۇن ژىرانە ھەلسۈكەۋەت لەگەل ھەرىكە لەو دۇخانە بىكەين،
 بۇ نەموۋنە كاتىك خۇدا تۈنايەكت پى دەبەخشىت، دەبىت ئەۋە
 بزانىت كە بەرپەرسىيارىتەيەكى گەۋرەت لە سەرشانە، كە چۇن بەو
 لىھاتەيىت خەزەت دەكەيتو كارناسانى بۇ ژيانى دەۋرۈبەرت
 دەكەي، تا چەند سوپاسگوزارى ئەم بەخشەيت، بەپىچەۋانەۋە گەر
 تۈناۋى ھىچ نىيە، دىسان دەبىت سوپاسگوزار بىت، ئەۋە بزانىت
 گەر لەم پەۋەدە بىبەشىت، ئەۋا خاۋەنى دەيان بەخىراۋى تىرت، كە
 ھەزاران كەس لىي بىبەشەن، بەلام گەنگە ھەستو دەۋرۈنەت فەلت
 لى نەكەنەو پەۋەدە ناسوپاسگوزارى ئاراستەت نەكەن؛ چۈنكە زۇرىك
 لەم حالەتەدا تىدەكەۋەن بەھۋى داخستى تەنھا دەركايەك لە
 ژىيانىندا، خۇيان تۈۋشى ھەلدىرو بەھىلاكچۈن دەكەن.

گەر ژىرانە ۋاقلاۋە، مامەلە لەگەل سەختى ناخۇشەيەكان،
 خۇشىو كامەرانىيەكاندا بىكەين، گەر نىعمەتو بەخشىمان
 بەسەردا رۇنرا ئەۋە سوپاسگوزار بىنو دەۋرۈبەرمانى لى بىبەش
 نەكەين، خۇ ئەگەر ناخۇشىو بەلەيەكىش تۈۋشمان بوو ئارام
 بگرىنو دىسان سوپاسگوزار دەيىن، تا پاداشتى ئارامگرتىمان
 لە دەست نەچىت، زاناپەك دەلىت؛ (بەلەي بەلە ئەۋمىيە كە
 ئارامگەر نەبىت) بەراستى وتەيەكى بە پىزە، ۋەك ئەۋە تۈۋشى
 ناخۇشەيەك بوۋىت، نابىت پاداشتى ئارامگرتەكەيت لە دەست
 بچىت، بەراستى گەر مەۋف ئاۋا بېرى لە ژىان بىكرەپەتەۋە،
 ھەرگىز ناپەزايىو گازىندەمان لە كارەكان نەدەبىوو، زوۋتر
 دەكەيشتىن بە چارەسەركەردى بىرىنەكانمان؛ چۈنكە ھەرشىك
 بەسەر مەۋفدا دىت، پەنگەدەنەۋە بىرگەرنەۋە كارو گۇفتارى
 خۇيەتى، دىتۈانى بە چاككەردن بەرۋەپىشەردى ھۇش
 بىپارەكانت، ژيانى خۇت جۈانترو باشتر بىكەيتو ھىندەش خۇت
 بە نەفرەتكرەنە ناپەزايەتى دەربىنەۋە سەرقال نەكەيت.

لەو ساتەي كە مەۋف، جاۋمەكانى بە دونيا ھەلدىنەتو دەست بە
 ژىان دەكات، لەو چەركە ساتە بە دوا، كاتۇمىرى تەمەنى دەست بە
 ژامەردىنى رۇۋمەكان دەكات، ئەۋە كات ژامەردەش مەۋف دەخاتە ژىر
 بەرپەرسىيارىتەيەكى گەۋرەۋە؛ چۈنكە لە داھاتودا پەرسىيارى لىدەكرىتو
 لىكۇلىنەۋە لەگەلدا دەكرىت، كە ئەۋە كاتەي كە پىي بەخىشرا لە
 چىدا بەسەرى بىرد، ھەر يەكەك كە بەشدارى ئەم ژىانەيە دەبىت
 بە شىۋمەك ژىابى، كە ۋەلامىكى دىلخۇشكەرو رۇگەرگەرى پىبىت.
 سەۋۋىتى ژىان ۋايە، كە ھەمىشە لەسەر بارودۇخىك چىگىر
 نابىت، ئەمەش تايپەتەندىو كارىگەرى خۇي دەبىت بەسەر
 ژىانى ھەر يەك لە ئىمەۋە؛ چۈنكە ھەر بارودۇخىك پىۋىستى
 بە جۇرە ھەلسۈكەۋەتو رەقتارىك ھەيە، كە تايپەتە بەو دۇخە،
 كەۋابوو؛ لە سەر ھەرىكە لە ئىمە پىۋىستە ژىرانە رەقتار لەگەل
 رۈۋادەمەكانى رۇزانەيدا بىكات، تۈۋەكو دىلپاۋكىو ترس زال نەبىت
 بەسەرىدا.

كاتىك مەۋف ناخۇشەيەك، ياخۇد بەلەيەكى بەسەردا دىت،
 دەبىت يەكسەر پەنا نەباتە بەر نەفرەتكرەنە خۇقەلكرەن، ياخۇد
 ناپەزايى دەربىرەن لەو شەتە تۈۋشى بوۋە، بەلكو سەرەتا دەبىت
 بزانىت كە ھۇكارى تۈۋشەۋىنى بەم ناپەزەتەيە چىيە؛ ئەي
 چارەسەر چىيە؛ چۈنكە كاتىك دىكۋەركەن دەپانەۋىت چارەسەر
 بىدن بە نەخۇشەكانىيان، سەرەتا دەپەرسن نەخۇشەيەكەي چىيەو
 لە ھۇكارەكەي دەكۇنەۋە، پاشان چارەسەرى بۇ دادەنەن. كەۋابوو؛
 بۇ ھەر ئالۋىو پىشۋىيەك دەبىت ئەۋە بزانىت كە ھۇكارەكەي
 چىيەو دەبىت چى بىكرىت، ھەتا زىياترىش سەرقال بىن بە
 ناپەزايەتى دەربىرەن رابورددەۋە، زىاتر كارەكانمان قورس دەيى؛
 چۈنكە ھىچ كات دواخستى چارەسەر بۇ بىرىن، كارىكى ژىرانە نىيە.
 كەۋابوو؛ دەبىت ھەنگاۋەكانمان ۋەردو ژىرانە بىت، بزانىن
 چۇن دەۋىنە نامانچ لە ژىان ۋەردوۋستكرەن ئەم گەردوۋنە
 پەردەكارىيە چىيە؛ ئەۋە كات ئاسانترە بىكىشەتر دەۋىن.
 خۇ ئەگەر ئاستەنگىكىشمان تۈۋش بىت، دەزانىن چۇن بە
 ئاسانترىن چاكترىن پىگا چاكسازى بىكەين.
 سەپرى خالى خەلكى بە گشتى بىكەن؛ ھەپانە ساغو تەندروۋست،

ژىرانە پى بىكەو نەفرەت لە بەرزىو نزمىي پىگا مەكە

ساقان ئەۋەتەد

وہلامی بہ جی

جاریکیان پاشایہ یہک،
بہ و مزیریکی کۆستہی
دہلّیت: ئەو رۆژی پش
دابەش کرا، تۆ لە کۆی
بوویت؟

یەکسەر و مزیر گوتی:
قوربان، ئەو رۆژە
بەدوای ئەقل و ژیریدا
چوو بووم!

رۆژێک ئەبو حەنیفە، بە کۆلانیکیدا تێدەپەری، منداڵیکی
بینی بە جیگایەکی قوراییدا دەرۆشت.. ئەبو حەنیفە دەنگی
هەلبەری گوتی: رۆلەگیان، ئاگاداری خۆت بە؛ هەلنەخلیسکیت.
دەستبەجێ منداڵەکە وەلامی دایمەو: هەلخلیسکانی من ئاسانەو
بۆی دامەجۆ چونکە کاتێک من هەلنەخلیسکیم تەنھا جل و بەرگەکانم
پیس دەبێت.. تۆ ئاگاداری خۆت بە، هەلنەخلیسکیت؛ چونکە
بەهەلخلیسکانی تۆ، شوێنکەوتووانیشت هەلنەخلیسکین.

کۆمەڵێک فێرخواز، لە
مامۆستاکەیان پرسى: بۆچی
ئێمە، ناتوانین خودا ببینین؟
مامۆستاکە گوتی: هەمووتان
بشت لە من بکەن و لەجێی خۆتاندا
دانیشن، پاشان پرسى: ئایا ئێوە من دەبینن؟
فێرخوازدەکان گوتیان: جا کە ئێمە، روومان
لە تۆ نییەو پشتمان تێ کردوویت، چۆن
دەکرێت تۆ ببینین؟
مامۆستاکە گوتی: کەواتە:
روو لە خودا بکەن و پشتی تێ
مەکەن، تا ببینن!

- ئەگەر دە گرفتت لە رېڭاكتەدا بىنى، ئەو بزانە نۇ
گرفتەن، لەمبەرو ئەوبەرى رېڭادا دەرەوئەنەو، پېش
ئەوئى پېت بگەن. **كانقن كوويىچ**

- ھەموو كەسنى لە ئىمە، تووشى شىكست بوو، لانى كەم
ھەلگەوتووھكانمان تووشى بوون! **ھەلگەوتووھكانمان**

ئازارو نارەھەتتەيەكان، زۆر پېويستىن.. لە پىناو يەروددەكردنى
عەقلى گۆرىنى بۇ رۇح. **ھەلگەوتووھكانمان**

- كەس نىيە بەردەوام سەرگەوتوو پېت، ئەوئى وا
بلىت راست ناكات، ياخود ھەرگىز بەشدارىي چالاكىيە
وەرزشىيەكان ناكات. - **ئەمار بۆسەلىم - يارىزان**

بۆچى ھەمىشە مانگ زۆرى دەمىنى،
كاتىك مووچە تەواو دەبىت؟! **ھەلگەوتووھكانمان**

- بەختەومرى ئەومىيە: چۆن بىزى، نەك چىت ھەيە؛
چونكە بەختەومرى، خەلاتىكى مەعنەوييە، نەك
ماددى! - **ھىرمان ھيسە - نووسەر**

جەنابى دەنەبى

ئىبراھىم بەھادىن خەتەبى

نېيە؟ نىتر مەن بۇچى كار بىكەم؟

* پۇلەگىيان كارگەردن تەنيا بۇ پارە پەيداگەردن نىيە. خۇدى كارگەردن پىۋىستىيەكى گەرنىگى ژيانە. پىشىنان وتوويانە: (مەۋفى بىكار، ھەمبەنەى بايە).

* دايەگىيان واز لە ھەلسەفە بېيەنە، بۇ نىومرۇ جىمان ھەبە؟ لەو كاتەدا باۋكى دىار گەرايەۋە مەلەۋە. قاتىكى رەشى لەمەردابوۋ. لە يەخەى كراسە سىيەكەيەۋە بۇيىنباخىكى سوور شۇر بېۋەۋە. جانتايەكى دېلۇماسى بەدەستەۋە بوۋ. پىاۋىكى بالا ناۋەندى تىكسەرۋى ئەسەربوۋ. دوو برۇى رەشو پىر، چاۋەكانى داپۇشى بوۋ.

لەگەل دىنگى مەندالى كۆلەنەكەۋە فرۇشيارە گەپىدەگان خەبەرى بوۋەۋە. سەپىرىكى كاتىمىرەكەى كرد، يانزەى بەيەنى لاى دابوۋ. چاۋەكانى ھەلگۇۋى ھەستايەۋە بەرەۋە دەستشۇرەكە رۇيشت. ھەر بە جلى خەۋەۋە ھاتە خوارەۋە. لە چىشتخانەكەدا دايكى خەپىكى نامادەگەردنى خوانى نىومرۇبوۋ. * بەيەنىت باش دايكە.

* سالاۋ كورەكەم. كۋا بەيەنى ماۋە! ئەۋە نىومرۇيە تازە لە خەۋە ھەلدەستىت؟

* ئەى چى بىكەم دايەگىيان. كارىكتان پىر سىپاردوۋم ئەنجامە ئەدەبىت؟ باشان ئەى ئەۋە نىيە ھەبۋىنۋ پىۋىستەمان بە ھىچ

بەجەند ھەنگاۋىكى خىرا بەرمۇ ژوورمكەى پۇيشتو بە
دىارى وت: بەدوامدا ومردە..

*گوى بگرە كورم. من نامەۋىت لە فەرمانگەكەى خۇمدا تۆ
دابەمزرىنەم، بەلام ومزىرى (..) بەلىنى پىداوم لای خۆى شوپنىكت
بۆ دىارى بكت. بەيانى خۆت برۆ بۆلای، ئەم داواكارىيەش لەگەل
خۆت بەرە.

* بەلام باوكە ئەى كۆلىزمكەم؟!

*گورى خۇم تۆ ئىۋاران دەجىتە كۆلىز، بەيانىيانىش لە
فەرمانگەكەت دەوامى خۆت بكتە، پاشان خەلكى دەستى ھەزار
كەس ماج دەكەن بۆ دامەزراندن! تۆ ئەم ھەلمەت لەبەردەستە،
لەدەست خۆتى مەدە.

* باشە باوكە.. بەسەرچاۋ.

بەيانى كاتزمىر نۆ دىار لە نووسىنگەى جەنابى ومزىر
دانىشتىۋو. دواى نىو كاتزمىر سكرتيرەكە پىنگەى پىدا بچىتە
ژوورەدە..

* سلاۋ قوربان. باوكەم سلاۋى بۆ بەرپىرتان ھەبوو.
داواكارىيەكەم ھىناۋە.

* دەتەۋىت لە كۆى دابەمزرىت؟

* قوربان ھەر شوپنىك ئىۋە پىتان باشە.

* باشە. برۆ بۆ لای شىخ رزگار لە خۆيەتى، ئەو خۆى
شوپنىكت بۆ دىارى دەكات.

* زۆر سوپاس قوربان.

شىخ رزگار گەنجىكى بالابەرزى سووروسىپى بوو. لەبەشى
سەرمودى ھۆلىكى گەۋرە لە پىشت مىزىكى نووسىنگەى بىرىقەدار
دانىشتىۋو. ژمارمىكى زۆرى فەرمانبەر لە ھۆلەكەدا ھەبوون.
دىار مامەلەكەى داپە دەستى وتى: جەنابى ومزىر منى بۆ لای
تۆ نارودوۋە.

* بەخىرىت. فەرموو دابىنىشە. باوكت چۆنە؟

* زۆر سوپاس.

* دەتەۋىت لە كۆى دابەمزرىت؟

* ئەۋدى راستى بىت من ئىۋاران لە كۆلىز دەوام دەكەم.
ئەگەر لە شوپنىك بىت لەگەل دەوامى كۆلىز بگونجىت باشتەرە..
* لە نىزىك مالى خۇتان فەرمانگەپەكەمان ھەپە. كاك عەباس
لەۋى بەرپەۋەبەرە. وايزانم ئەۋى بۆ تۆ باشە. برۆ بۆ لای ئەو.
سلاۋى مىنىشى پى پىگەمەنە.

* زۆر سوپاس.

ژوورمكەى كاك عەباس ژوورىكى بچووك بوو. كورسىۋ
مىزىلىك ۋەنەفەيەكى سادەى تىداۋو. كاك عەباس پىۋىكى
لاۋازو بالابەرزى رەش ئەسەمەرىۋو، بەلام تا بلىتى ۋووخۇش
خوڭ شىرىن بوو، بەخىرەتەنى "دىار"ى كىردو چاپەكى بۆ بانگ

كىرد. دىار مامەلەكەى داپە دەستى وتى: من كورى مامۇستا
عوسمانم. شىخ رزگار شىخ سلاۋى ھەبوو.

* مىنىش پىم دەلىن عەباسە رەش. شىخ رزگارو بابىت
رەزى تاپەتەيان لەلای من ھەپە. چاپەكەت بىخۇ. ئىنجا دەچىن
بەفەرمانبەرەكەت دەناسىنم.

سەرەتا دىار رۆۋانە كاتزمىر نۆ، تا ۱۲ ى نىۋمىرۆ دەوامى
دەكىرد. دواتر ھەندىك رۆۋ نەدەھات بۆ دەوام. رۆۋىك عەباسە
رەش پىنى وت: لەبەرنەۋەدى تۆ ھوتابىتو لەبەر خاترى بابىت،
ھەفتانە تەنیا يەك رۆۋ ومردە بۆ دەوام. ھەندىك نوكتەۋ ھەسەى
خۇشۋو چاپەكىش پىكەۋە دەخۆينەۋە..

كاكە دىار ھەفتانە يەك رۆۋ ھەندىك شىرىنىۋو جەرەساتى
لەگەل خۆى دەبىردو سەمەتەك دەمايەۋەدو سەرى مانگىش
موۋچەكەى خۆى ومردەگرت.

رۆۋىكىيان دىار دواى ئەۋدى لەگەل ھاپىكانى لە چاپخانە
يەكتىران جى ھىشتو دەگەپايەۋە بۆ مالمود، ھەرچەندە ئەو رۆۋە
دەوامى نەبوو، بەلام بەخەپالىدا ھات سەردانىكى فەرمانگەكەى
بكت.. كاتزمىر دوانزەى نىۋمىرۆ بوو، ئۆتۆمبىلەكەى سوۋراندەۋە بەر
دەرگەى فەرمانگەكەى پاسەۋانەكە دەرگەكەى كىردەۋەدو چوۋە ژوورەدە.
پاسەۋانەكە وتى: كاكە دىار ھەموۋىان پۇيشتوۋنەتەۋە، تەنیا
من لىرە ماۋوم. ومردە با چاپەكت بۆ نامادە بكتەم.

خەرىكى خوارەنەۋەدى چاپەك بوون، كاتىك چوار ئۆتۆمبىلى
جام رەش گەپىشتە فەرمانگەكەى چەكدارەكان بە گورجى
داپەزىنو جەنابى ومزىر لە ناۋەراسىتى گۆرەپانى فەرمانگە ھاتە
خوارەۋە. دىار بەخىراپى ھەنگاۋى نا، تا گەپىشتە بەردەم جەنابى
ومزىرو بەخىرەتەنى كىرد.

ومزىر دەستى لەسەر شانى دىار دانابوو، بەرمۇ كارگىرى
دەپۇيشتو وتى: دىار لەگەل دەوامدا چۆنى؟

* زۆر باشم قوربان.

* بابىت ئىستاش سەروپى دەخوات؟

* بەلى قوربان.

*بابە پىنى بلىۋ واز بەيىت، ئەو بەتەمەندا چوۋە. بەرگەى
جەلتەپەكى تر ناگىرەت!.....چىيە؟..تەنیا تۆ لىرەيت؟

*قوربان كاك عەباس بەكارى فەرمى دەرچوۋەدو..ئەۋانى تر..
ھەندىكىيان مۆلەتن...و ھەندىك...پان...

جەنابى ومزىر گەپايەۋە ناۋ ئۆتۆمبىلەكەى چەكدارەكان بە
گورجى بەدۋايدا سەركەۋەتنو فەرمانگەكەيان جىيەشت..

رۆۋى دواتر فەرمانىكى ومزارى دەرچوۋ بە ئاراستەكىردى
سوپاس و پىزانىن بۆ دىارى مامۇستا عوسمانو سىزادانى
سەرجەم فەرمانبەرەنى فەرمانگەكەى عەباسەرەش؛ بەھۋى
پايەندەنەبوۋنىيان بەدەۋامى ئاسايى خۇيان.

۱۶ وانەى ھىوابەخىشى لە بېرووسلىيەو

چاۋى ئەو ئەللى بېروان، كە لەناو كۆمەلگەدا، كەسكى بەھىزو نەرتىيەو تۈنۈپەتتى كار لە جىھان و دەرووبەرى بىكات. ھەروھە ئەو سەردەمەى بېرووسلى تىيدا ژياو، گالتە كراو بەو مەۋفانەى سېى پىست نەبوون، پەنگى زەرد پىستەكانى ھاۋىيەو ئەو، بە خەمەتكارو بەردەست، يان بە كەسكى كۆلۈ سەركىز دادەنران، لەگەل ھاتنە نىو مەيدانى بېرووسلىدا، تۈنى تېروانىنى رۇژناۋايەكان بگۇرېت.

لە جىھانى ھاندانى خودو پىستەخۇبەستندا، بېرووسلى كەسكىيەكى گەرموگورە. تۆش دىتۈنەت كۆمەلەك دىرسو پەندى لىو ھىر بىتو ئەو بەگۈنچاۋى دەبىنىت، بەپەروى بىكەيت. دەسا ئەو دىرسانە چىن، كە لە بېرووسلىيەو ھىر دەبىن.

۱. لە ژياندا نامانچ دابنى:

تۆ لە ھەسارەى زەویدا، تەنھا ژيانىك ھەپە دووبارەبوونەو نىيە، لەبەرئەو پىوېستە كۆمەلەك نامانچى گەورەگران بۇ خۇت دابنىتو بەدوايىدا بچىتو رايان بېرېنىت، لەبىرت بى؟ تۆ شاپستەى ژيانىكى ناۋازمىت، لەو كەمتر پىتى رازى نەبىت.

۲. بۇ ئەو كارانەى دىتۈنەت پىشكەشى دىكەيت، سىنۈرىك نىيە.

پى بە كەس مەدە؛ سىنۈرىو كەۋشەن بۇ ھىواۋ ناۋاتەكانت دابنى، با خۇشەت بىت!

ئەمە سۆغەتو گالتە نىيە؛ كاتىك بىنىت خۇت لە كارە بىرەزو سەنگىنەكان دور دەخەيتەو، بە كارە كەمبەيەخو لاۋەكىيەكانت پى پەسەندە، يان بەدۋى ژيانىكىدا دەگەرېت، دىرەسەرىو نەرحەتى نەبىت، ئەوا كاتى ئەو ھاتو، خۇت لە كارى دىزوار وىرەمىتو بەرەنگارى بىر نالەبارى خۇت بىيەو، تا دىروونت لە بىنى ئەو گىزاۋەى تىت كىروو، رىزگار بىكەيت.

”لە ھەموو شىتەكى بەسوود سەروودىر بىكە، ھەموو شىتەكى بىسوودىش ۋەلا بىنى“

بېرووسلى كەسكىيەكى ھىوابەخەشەو پاش تىپەربوونى زىاتىر لە سىو پىنچ سال بەسەر مەركىدا، ھىشتا بېرووسلى نامادەپەكى بەھىزى ھەپەو كارى لە زۆرپەى لاپەنەكانى ژيانمان كىروو ھىواۋ بەزۇر كەسى جىھان بەخىشەو بوو بە سەرجامەك بۇ ھىنانە كاپەى داھىنانەكانىان.

پەنگە لەوۋى كە كارى لە زۇر كەس كىروو. كۆكە يان ناكۆك بىن، بەلام ناتۈنەن ھاشا لە كارتىكەرنەكەى بىكەن، دەسا بېرووسلى، چۇن تۈنى گۇرانكارى لە ژيانى زۇر كەسدا دىروست بىكات؟

ئەم بابەتە، ژىنامەى پالەۋانى كاراتىو دامەزىنەرى ”جىت كان دۇ“ نىيە، كە تۈنى بارىيە بەرگىيەكان زەق بىكاتەو بىخاتە لىستى كارە سەرمەكىيەكانى كەسانى دىكە، تا ھىرى بىنۋ تاقى بىكەنەو، بەلكو ھەلەكە بۇ ھىربوونى ئەو وانە ھىوابەخەشەى كە ۋى كىروو، بېرووسلى بىيەتە كەسكى گەورەگران، لەكاتىكدا تەمەنى ۲۲ سال زىاتىر تىنەپەرىندو. پەنگە ھەندىك جوۋلەى ئەوت كىرەپتەو، يان كەسكىت دىوە لاسابى كىروو تەو، زۇرپىكىش لە نىمە، لە دەۋرانى مىندالى خۇيدا، لاسابى جوۋلەكانى كىروو تەو لەگەلدا ئەو دىنگەمان گوتوۋتەو، كە لە مياۋى پىشەلە دەچىت لە كاتى شەردا!

ۋەكو گوتەمان، ئەوۋى سەپەر، بېرووسلى لە تىرۈپكى چالەكى بەخىشىنىدا، كە ۲۲ سالى تىنەپەرىندو، دىئى رۇشنى بەھۋى خواردىنى قومىك دىرمانى زىادە - ۋەك لەناو خەلەكدا پلاۋە - بەجى ھىشت. ئەمەش كەسانى دىكەى ناچار كىرد، تا بە

۴. بەختەۋەرى خۇت دەربېرە:

چاۋمېرى موعجىزە مەبە، بۆنەۋى ھەست بەختەۋەرى
بەخت، ئىستە ھەستى ئې بە، خۇشى لە بەختەۋەرىيەكەت
بېينەۋ بەسەر سەرجەم جىگاۋ پىگاگاندا بېيەخشەرەۋە.
بەختەۋەرى تۇ، واتە، بەختەۋەرى دەۋرۋەرت، سا بەختەۋەرى
ئەۋانېش دۋا مەخە.

۵. ۋېنە ناخت جوان بە:

ئەۋى دەپىنېتە بەر چاۋى خۇتو بېرى لى دەكەيتەۋە،
زۋو بۆت دېتە پېش.. لەبەرئەۋە پېشېنېي باشتىر بە، باشتىر
كەس بە.. خۇ ئەگەر خۇت لە خۇت ھەلېيىت، كەسك شىك
نابەيت، يارمەتت بىت، تا خۇتت بەدل بېت پەسەندى بەكەيت..
لەبەرئەۋە بەرامبەر بەخۇت پەقتار زېرىۋ پەقى مەنۋىنە،
لەبەرئەۋە ترسو نېگەرەنېت ھىۋاش بەرەۋەۋە باسى باشىۋ
سەرنچراگېشى خۇت بۇ دۋنیا بە.

۵. بەردەۋام ھەۋلى فېربوون بە:

ھەمىشە ئامادەسازى فېربوون لە ھەر جىگەيەك بېارزە،
لەناست ئەۋ دەرسو پەندە پېۋىنەنەۋى دىتۋانېت لە ژيانەۋە
فېريان بېت، پېئەستو خۇست مەبە. لە ئىستەۋ ئاپندەدا، تا
سەرمەرگېش، ھەر ھەۋلى فېربوون بەد، خۇ ئەگەر لەۋ كارە
پاۋستايىت، ۋەكو ئەۋ كەسە ۋەھايىت بە گۈللەيەك كۇتايى بىزىيانى
خۇى دەھېنېت.

۶. بېرۋەكەنت بگۈرە بۇ كرار:

لە ھەر جىيەك بوۋىت، با جىدەست ديار بېت. بېرۋەكەنت
بە جەستەيەكى زىندو، تا لەناۋ خەلگدا جموجوۋۇ ھاتۇچ
بكات. بەۋ ئەۋلە بچوۋەكى ھەتە، دىتۋانېت كارى ئەستەم ئەنچام
بەدەيت.. ھەرگىز پاشەكش ئەكەيت، چۈنكە ھەر يەككىمان چەند
لايەنكى پىرشتىگدارى ھەيەۋ دىتۋانېت بۇ خىزمەتى جىيان،
بىيانھېنېتە نىۋ مەيدان.. دەسا فېر بەۋ جەۋ بۇ بېرۋەكەنت
پەھا بە.

۷. لە ئامانجەكانتدا قالۋ ھۈۋل بەرەۋە:

ھەردەم چاۋت لەسەر ئاراستەۋى درووست بېت، ھىزۋەۋىشت
بەۋ شتانەۋى ساردت دەكەنەۋە قال مەكە.. تەنھا چاۋت لەۋ جىيە
بېت، كە ئامانجەكەتى لىيە، ئىدى ھەۋو ھىزو ۋەزىت بەدوۋت
دەكەۋن.. گەرچى توۋشى كەندۈلەندۈ سەختىۋ دىۋارى بېت، تۇ
ھەر بە ئامانجەكانتەۋە پەيۋەست بە؛ چۈنكە لە ئاكامدا دىكەيت
بە لوۋتەۋ لەۋى ھەندىك كەس دەپىنېت، ۋەكو تۇ كارىيان
گرېدېت.. ديارە لە لوۋتەشدا، ھەمىشە تىكچىرۋان پالەپەستۇ
كەمە!

۸. بەكەم لە كاتت مەۋانە:

لە ھەمبەنەۋى رۇۋانەتدا، ۲۴ سەعات ھەيە.. نەكەيت رۇۋت
بەبى لىستى ئامانجەكانت تېپەپېنېت. چىت لەسەر شانە،
پاى بېرېنە، دواتر دەپىنېت ژيانىت بەرەۋە باشتىر گۇراۋە.. لە
كات بەخشىنە، بەۋ شتانەۋى پەيۋەندى بە تۆۋە نىيە، جەكلو
چىروۋكى بىۋىنە.

۹. شىكست، يەكەمىن ھەنگاۋى سەركەۋەتنى تۈيە.

لەگەل شىكستو ئاكامىدا، ھەروەكو ھاورپەيەكى گيانى بەگيانى
ھەلەسۋەكەۋت بەك! لە ئاست ھەر ئەزمۈۋىكى شىكستۋاردوۋا،
نەكەۋى ئاۋمىدو بەدېن بېت، زۇرىش بە ديارەۋە رامەۋەستە،
چۈنكە تا زوۋتر شىكست بەجى بېلېت، لە سەركەۋەتەۋە نىزىكر
دەپىتەۋە!

۱۰. نەسرۋەيت، تا سەر دەكەۋىت

خەلگى تەمەل نىن، بەلگو ئامانجى مەزنىان نىيە، تا لە
پېناۋىدا بۇين، سا لەبەرئەۋە بۇ ئامانجە مەزىنەكانت بگۈشە،
مەسرەۋە كۇل مەدە، بۆنەۋى بېن بە ژيانى نۋى تۇ، ئاشتۋانېت
بەدېيان بېنېت، گەر پاۋستايىتو بەدوۋياندا نەچوۋىتو بۇيان
بەخەم نەبوۋىت.

۱۱. نەرمو ھەۋىرى بەۋ لەگەل دەۋرۋەمدا ھەلەكە:

ھەروەكو ئاۋ بە.. بە نىۋ بەردەكاندا تېپەپ دەپىت.. كە
دەپىتە ئاۋ بەرداخىكەۋە، شىۋەۋى پەرداخەكە ۋەردەگىرېت، گەر
بىخەتە پىالەيەكەۋە، خۇى لەگەلدا دەگۈنچىنېت، لە ئاست
ئەۋ شىۋازەۋى ئامانجەكەتى پې جىبەجى دەكەيت، نەرمۋىيان
بەۋ بە يەك شىۋازەۋە دەق مەبەستەۋە گەر شىۋازەكەت سوۋدى
نىيە، بىگۈرە.

۱۲. سادەۋ پەۋان بە:

كاتىك لە دەستىشانىكرى ئەۋ شتانەۋى دىتەۋىت بۇ ژيانىت،
پىكۋ پەۋان ۋوون دەپىت، ئەۋا چىت دەۋىت، دېتە بەر..
بەردەۋام لە خۇت بېرسە، (ئايە ئەۋ كارەۋى ئىستە ئەنچامى
دەدەم، دەمگەيەنېت بەۋ شۋىنەۋى دەمەۋىت؟)

۱۳. پەيۋەندىيەكان بەرۋان بە:

گەر لە كەسانى دىكەۋە دەۋر بېت، ئاتۋانېت كار لە
ژيانىان بەكەيت.. گەر بازەۋى ئاشناۋ ناسىۋەكانت سنوۋردار
بېت، ئاسان نىيە زىاد لەۋ جىگايەۋى لىۋ ۋەستاۋىت، تەشەنەۋ
گەشە بەكەيت.

۱۴. پاسا بەرەستەكان بىشكىنە

پاساكان بۇ ئەۋە دانەنراۋن، تاكو كۇتو كەلەپچەمان
بەكەن، بەلگو بۇ رېكخستى ژيانى ئىيە، خۇ ئەگەر ھەندىك
لەم پاساپانە، بېنە دىكۋدالى سەر پىۋ بېنە بەرەستى رېۋى
پىشكەۋەتەن، پىۋىستە خۇمانى لى ھۋتار بەكەپنۋ تىكىان
بىشكىن!

۱۵. خىزمەتگۈزارىيەكانت پىشكەش بە:

ژىنى پاستىنە، بىرېتېيە لەۋەۋى لە پېناۋى كەسانى دىكەدا
بىزىت، دىتۋانېت ھەر خۋاستىكى ژىنت بەدى بېنېت، كاتىك
بەشى دەۋرۋەرى تېدا بېت!

۱۶. جوانترىن ساتەكانى ژىنت بەسەر بەرە

جوانترىن ساتەكانى ژيانى تۇ، ئىستەيە، بىزى پىرشتىگدارى
سەر ۋوۋەتت دۋا مەخە، پەكى ئەۋ كارە باشانە مەخە، كە
دىتۋانېت بۇ خۇتو كەسانى دەۋرۋەرت ئەنچاميان بەدەيت..
سەركەۋەتنۋ خۇشخالىت پاش مەخە، چۈنكە بەرەستى دەپىت
بەھۋى ئەۋەۋى سەركەۋەتنۋ بەختەۋەرى دەۋرۋەرت پاش
بەكەۋىت.

سەردانكەرىكى ھاتوو، بەخىراتنىكى سەرىپىيى لە پىرەمىردەكە
دەكاتو پىي دەلئىت، ھەرموو خالەگيان چى تۇي ھىناۋەتە ئىرە؟
ئەۋىش پىي دەلئىت: ئەزىبەنى بىستووۋە بىپارتان داۋە
پەيكەرىكى بىرۈنۇز بۇ نووسەرىكى بەنىۋيانكى ئەم شارە درووست
بەكەن، كارىكى چاك دەكەن.

ئەۋىش بە خۇزلزانىنەۋە دەلئىت: بەلى.. بەلى. بىگومان
دەنگى داۋەتەۋە لە رۇزنامەكان، ئەي پىرەپىياو تۇ چۇن زانىۋتەۋ
كارت بەمە چىيە؟

-ۋەللا قوربان مەن كارىكى گىرنگە پىي ھەيە، چۈنكە ئەۋ
نووسەرىكى كە پەيكەرمەكى بۇ درووست دەكەن پەرمەكى
خەيالى تىدا خەرج دەكەن، ئەۋە مەن!

سەرىكى شارموانىش چاۋى ئەبلىق دەپىتو لە خولەكىندا
روخسارى لە پەنگى سوورمەۋە بۇ رەشۋ دواتر بۇ مۇر دەگۈردىت،
نارمەپەكى شەرمەزارى دەكاتو ئەم دۇخەدا ھەزى دەكرد، بىيەتە
قەتمىيەك ئاۋو بە ناخى زەۋىدا بىچىتە خوارمەۋ.. دواتر خۇي
ھىۋر دەكاتەۋەۋە بەخىراتنى دەكاتو بانكى پەردەستەكەي
دەكات: بۇنەۋەي قاۋمەكى بۇ بانگ بىكاتو خەزمەتى بىكات،
خۇيشى ھەلدەستىتە سەم پىيانو بەملاۋ بەۋلاي نووسەرمەكى بۇ
خەزمەتكەردەن ھەلەۋەۋ دابەزىن دەكات..

ئەۋىش بەھىۋرىيەۋە پىي دەلئىت: خۇتان شىپىزە مەكەن،
ۋەللاھى ئەگەر راستىتان دەۋىت، ئە قاۋە دەخۇمەۋە، ئە پىۋىستىشەم
بەۋمە لەم زىانەمدا پەيكەرىكى زەبەلاحم بە بودجەپەكى گەۋرە
لە بىرۈنۇز بۇ درووست بەكەن، ئاخىر مەن ھەۋجىي پارۋە ناننىكى
شەۋانەم، ئەگەر نىۋەي ئەۋ پارمەيى لە پەيكەرمەكى خەرجى
دەكەن بىدەنە مەن، ھەمۋو رۇزۇئ لە بەيانىيەۋە، تا درەنگانى شەۋ
لە ھەمان شۋىنى پەيكەرمەكى خۇم رادەۋەستەم.

بۇ رىزگىرتەن لە ماندوۋوبوۋو شەۋنخوۋنى نووسەرىكى،
سەرىكى شارموانى شار بىپار دەدات پەيكەرىكى چاۋو شاپىستەۋ
بەرز بە ماددەي بىرۈنۇز بۇ نووسەرىكى شارمەكان درووست بىكات.
كاتىك نووسەرمەكى لەناۋ كەلاۋەكەي خۇي ھەۋالەكە
دەبىستىتەۋە، پەكراسەت خۇي دەپىچىتەۋەۋە رىگەي شارمەكانى
شارمەكان دەگىرتەبەم، لە رىگادا چەندەن ھىكەرى بە خەيالىدا
دەت.. ئاپا ئەم ھىكەمەتە بۇچى بىرى لە درووستكىنى پەيكەرىكى
كردۇتەۋە بۇ نووسەرىكى، كە تەنبا خەيالىكانى خۇي خىستۋەتە
سەم كىتەپ بە تەنبا لايەنگىرىكى زۇرى خۇيئەنەۋەي ھەيە؟ دەپىت
شىتىك ھەپىت؟! بۇ ناپەت لەبىرى ئەۋە لەۋ زىانە رىزگارى بىكاتو
دەستى بىگىرت؟ رەنگە ئەمە مەبەستىك خۇي تىدا ھەشار دابىت!
بىرە نووسەرمەكى بە گۇچانەۋە كاتىك دەكاتە شارموانى دەپىتە
بەردەم سەرىكى شارموانى بە دەنگىكى لەرۋۇكەۋە سلاۋى لى
دەكات. ئەۋىش لەسەر مەزەكە بە فەزىكەۋە بە تەلەفۇن ھەسە
دەكاتو دەلئىت: ئا ئا.. دەپىت رىۋەسەمىكى شاپىستەي بۇ بەكەن،
ئەۋ رۇزەي كە پەردەي لەسەر لا دەدەمەن، ھەمۋو بەرپەرسو
كاربەدەستەنى دەۋلەت داۋەت دەكەن، دۋىنىش نووسەرمەكى
لەرمەۋو زۇر دلى بەم پەۋزەيە خۇشبوۋ، ستايشى كارمەكانى ئىمەي
كرد، ئىمەش بۇ رىۋەسەمەكى سەي سوپراپىزىكى چاۋانمان بۇ
نووسەرمەكى ئامادەكردوۋە جلىكى شىكەۋىش چاۋانمان بەدىارى
پىدا! بۇنەۋەي لەكاتى پەردە لەسەر لادان چاۋان دەرىكەۋىتو
ھاۋولاتىيانى ئەم شارە شانازى پىۋە بەكەن. بەلى.. بەلى. چەند
چارىك ھاتوۋەتە لامانو كەمىكىش لە خەرجىي پەۋزەكەمەمان
پىداۋە! بۇنەۋەي كەمىك بىزىۋى زىانى باشتىر بىكات! ھەر نەپىت
بەرھەمىكى دىكەي بە چاپ بىگەيەنەت.

دواتر سەرىكى تەلەفۇنەكە دادەخاتو ۋەك ئەۋەي

پەيكەرى بىرۈنۇز

كەرىم سەمگۇ

ۋېنەى جوان بگىشەم... بۇ جارىكى تر دەروونەم لىوانلىو بوو
لەسۇزو پىزو خۇشەۋىستى سەرسورمان.

پاشان لەپىكرىن بەردەوام بووم، لە كۇتايى پىگەكەدا گەيشتم
بە (هاورپى سىيەم)، كە لەسەر كورسىيەكى جوولۇ دانىشتبوو،
بەلام پىر لە ھىواو گەشېنىو خۇشۋىستى ئىيان، دواى ئەۋەى
پىرسىم وتى: مەن تەنھا يەك شتەم لەدەست داۋە، بەلام تاۋەكو
ئىستە خاۋەنى زۇر شتەم، مەن دىتوانم بېيىنەم بېيىستەم ۋە قەسە
بىكەم، دىتوانم گۇرانى بىلەم، دىتوانم ئامىرە مۇسقىيەكان بىزەم،
توانىۋە سەركەۋتوۋىم لە خۇپىندەن، ھەۋل دىدەم لە داھاتوۋدا
بىمە پىزىشكو نازارەكانى خەللى سارپىز بىكەم ۋە ئىيان پىر بىكەم
لە خۇشى..... دواى ئەۋەى گەپامەۋە بۇ مالمەۋە، دانىشتەم بىرەم
كردمەۋە لە سى ھاۋرىكەم، قەسەكانىان لە گۇپىدا دەزىنگايەۋە.. بە
خۇمە وت: چەندە بەھىزىن ئىۋەى ھاۋرىم!! بەۋىنەى گول ھەركىز
دەركەكان نەۋونەتە پىگر لە گەيشتەن بەھىۋاۋ ئاۋاتەكانتەن...
پازىن بەۋەى كە ھەتەنە.. ئەۋەى كە نىتەنە نەۋتە بەرەستە
بىھىۋاۋ بوون..... ھەربۇيە دىسان بەخۇمە وت: ئىتر لە ئىستەۋە
ئەۋە راست نىيە كە بىلەم: ناتوانم، نازانم، لەبەرئەۋەى خاۋەنى
تواناكانمەۋ ھىچ شتەكم لەدەست نەداۋە.. زۇرتىن پىرسارىك كە
لەخۇمى بىكەم... ئىۋەش پىۋىستە لەخۇتانى بىكەن ئەۋەى كە: ئايا
ئەۋەى كە بىيەم خەۋنىۋو، يان راستى، يان راستىيەكەۋ لەخەۋن
دەچىت؟ ئەۋە دەلەم: چ خەۋن بىت، يان راستى، گىرەگ ئەۋەى
ۋانەيەكى گەۋرە فىرېۋوم، كە ئىيانى پىر كەد لە ھىۋاۋ ئومىدو
گەشېنىو سۈۋرېۋون بۇ گەيشتەن بەخۇشۋىيەكانى ئىن...

سەرچاۋە/ مجلة العربي الصغير

پىگەى چوون بۇ قوتابخانە زۇر دىگىرو سەرنەجراگىش بوو،
دەرختەكانى ھەراغ پىگەكە سىيەرەكەپان بەۋىنەى راپەخىك ئەۋ
ئاۋەىان داپۇشېۋو.

بۇنى ياسەمىن ۋە پىرتەقال ۋە گولە بۇنخۇش ۋە جوانەكانى
دلى پىۋارانى بەرمە ئەۋەۋە كەمەندىگىش دىكەد، ھەم بۇيە
خەللى زۇر ئارەۋۋى پىاسەپان دىكەد بەۋە ناۋەدا، لەۋ پىگەيەدا
بەبەردەۋامى چاۋم دىكەۋت بە دراۋسىكان ۋە ھاۋرىيان ۋە خىزان،
بەلام پۇزىك لەۋۋەكان تەنھا سى كەسەم پىر گەشت لەۋ پىيەدا،
كە ھەرسىكان ھاۋتەمەنى خۇم بوون، دواى تىپەرىۋونى چەندەن
سال، بەلام ھىشتا ئەۋ ھاۋپىكەۋتەنەم ھەم لەبىرە، كە ئىيانى
گۇپى ۋە كىپارچە ئىيانى كەد لە ئومىدو ھىۋاۋ گەشېنى.

لەسەرمەتەي پىدا: گەيشتم بە (ھاۋرىيە پەكەمىان)، كاتىك
نەزىك بوۋەۋە، بىيەم نابىنايە، بەغەمبارىيەكەۋە پىم وت:
ھىۋادەم دىگەن نەۋۋىيەت، بەخىرايى ۋەلامى دايەۋەۋە وتى:
بۇچى دىپىت دىگەن ۋەلەنگ بەم... مەن... كە ناتوانم بىيەم،
دىتوانم بېيىستەم دىتوانم قەسە بىكەم، دىتوانم پىرۇم، ھەم دۇپىن
ھۇنراۋەيەكەم نوۋسىۋوۋە (سەبەنى لەئىزگەى قوتابخانە بۇ
ھاۋرىكانى دەخۇنەۋە).... پاش ئەۋە بەجىم ھىشت، قەسەكانى
زۇر دىخۇشى كەدەم سەرم لە گەشېنىيەكەى سورما.

لەناۋەراستى پىگەدا: گەيشتم بە (ھاۋرىيە دوۋەم)، كە
نەمىدەۋانى بېيىستەتە قەسە بىكات، بەنامازە پىم وت: دىلەنگ
مەبە: ئەۋىش بە نامازە وتى: شتەك لە ئارادا نىيە كە دىلەنگەم
بىكات، بەلى مەن ناتوانم بېيىستەم قەسەبىكەم، بەلام دىتوانم
بىخۇنەۋە، دىتوانم بېيىمە دىتوانم بىرەكەمەۋە، مەن دىتوانم

دەپىستەم...

دەپىنەم...

ۋە: كارزان مەجموۋە

بە ناوموو ناخو رۆجو دروونی مروڤه‌كان، له رەوشتەكانیاندا نەرمی، میهرەبانی، راستگۆیی، دەستپاکی، ئارامی! نووسەرەکان! هاوشنیوەی مێشەهەنگ، مێشەهەنگ لەم گۆل بۆ ئەو گۆل دەگەرێت، تا شیلیە گۆلەکان بمزێتو هەنگوینی شیرینمان پێشکەش بکات، نووسەرانیشت بە هەمان شیوە دواي ماندوووونێکی زۆرو دواي گەرانی بە نێو دەرایی وشەدا، جوانترین پەیفو ناسکترین وشەو بەهادرترین وتە دەخەنە بەر دیدەمان، تا تینوویەتیمان بشکێنن و حەلواي زیندەگیمان بێ نۆش بکەن و دەرک بە نەنێیەکانی ژیا بکەین!

نووسەرەکان! ئەندازیاری ژبانی، پزیشکی جوانکاری دروون و دڵن، مامۆستای رەوشتی بەرز، پاککەرەوەی ئەقڵن لە ژەنگ و پیسی! خزمەتکاری دڵسۆزی ئەم گەلەن! نووسەرەکان! دوگیان دەبن و دواتریش ژان دمیانگرت، ژانێک کە هیچی کەمتر نییە لە ژانی منداڵ بوون، هاوکات بەو ژانە بەرەمەهەکانیان لە دایک دەپێت!

نووسەرەکان! نووسینەکانیان بۆ هەندێک هیچو بۆ هەندێکی تر بە سوود، بۆ هەندێکی تریش دەبێتە مەرھەمی زامەکانیان، دەبێتە ڕۆشنایی بۆ ژوورە تاریکەکانیان، دەبێتە نیشانگیری ڕێگە لە بیابانی سەرلێشواوی ژبان، دەبێتە سوکناپی دڵە بیمارەکان، دەبێتە خەندەي لێوکانیان، دەبێتە هاوڕێو هاوڕازیان!

نووسەرەکان! خۆشترین کاتیان، ئەو کاتەیە کە پەکی لە خۆنەری نووسینەکانیان، پەیفوئەیان پێو دەکاو دواي سوپاس و دەستخۆشی، باسی ڕۆژ و گرنگی نووسینەکانیان دەکات لەسەر گۆڕینی بیروباوەرو رەوشت و تێگەشتن! ئەو دەمەيە کە دەزانن ماندوووونیان بەزایە نەچوو و هەست دەکەن شتێکیان نووسیوو "هیچ" نەبوو! چون نووسەر هەيە دەیان پەرە پەردەکاتەو بێ ئەوێ هیچ بلی، هەشە دێرێکی کتێبێکە بۆ خۆی!

نووسەرەکان! هەندێجار جگە لە پەرەو خامەيەك شتێکی تر شک نابەن، تا دلی پەریان خالی بکەنەو. نووسەرەکان! هەندێجار شت گەلێک دەنووسن، کە هیچ کەس تێیان ناگا خۆیان نەبێ، هەندێجار بەدەم هەنسکی گریانەو دەنووسن، بێ ئێ جار بە دەم پێکەنینێکی شتێانەو. گەلێ جار لە خۆیان دەپرسن ئەرێ من بۆچی دەنووسم؟ بۆ کێ خۆم ماندوو دەکەم؟ شەونخوونیکردنم لە پای چی؟ جارجارەش هەست بە بێتاهەتی دەکەن و بە جۆرێ ناویمیدی ڕوویان تێدەکات، کە ناوات بە مەرگ دەخوازن!

نووسەرەکان! راستە پەرهی سپی، رەش دەکەن، بەلام بەم ھۆیەو دەروونی ھەزاران کەس سپی دەکەنەو، پەردەي رەش لێ بەرچاوی ھەزاران خۆنەر ھەلەدەمالن، بەم رەشکردنە بینایی بۆ دڵە کوێرەکان دەگێرێنەو! نووسەرەکان! دەنووسن، تا بخوێنرێنەو، دێنەگۆ، تا گوێیان لێ بگیرێت!

نووسەرەکان! لە حیاتی میللەتێک دێنە گۆو ھەسە دەکەن، لە بری گەلێک فرمێسک ھەلەدەمۆرێن، ئازاری ئەوان ئازاری میللەتێکە، داواکاری ئەوان داواکاری گەلێکە! ئەوان زمانحالی کۆمەلگەن و دیاری سەر تەختی شانۆي ژبانی!

نووسەرەکان! ئەوانەن، کە ھەرگیز نامادەنین بۆ بەرژەوئەندی تاکەکەسی خۆیان بنووسن، ھەرگیز بۆ پارە پێنووس ناگرن بە دەستەو، ملی پێنووسەکیان بۆ ئەو ئەو لار ناکەنەو، نامادەن حەقیقەت بەخەنە ڕوو، ئەگەرچی سەرو مالو گیانیشیان لەو پێناویدا لە مەترسی دابێت، ئەوانەن، کە بە خامەکانیان دژی ستمو زولمو زۆرداری دەوستانەو!

نووسەرەکان! ئەوانەن کە لە وتەو پەیفەکانیاندا، پەمامی نەرزەشدار بوونی ھەيە، نامانجی ھەرە لە پێشینەیان گرنگیدانە

نووسەرەکان!

ئارام ئەبی مەحمود

بىر ئاي

سەررور عومەر

گوپرادىرانە بۇ بانگى بەيانى، كە مژدەھىنەرى
سپىدەيە...

بىر ئاي واتە: ھەرچى ھەيە، تامىكى خۇشى
ھەيەو رەنگىكى جوانى ھەيە.. بىر ئاي پىمان دەلىت:
ژيان جوانە، چاۋەكانت بىكەرەۋە، پىياسەيەك بە
خانەباخەكانى رازدا بىكە.

نىگات بە تەماشاي يارەۋە پەيۋەست بىكەو
ەينەكى رەشپىنى بىشكىنە، لە ناخى جەستەكاندا،
گيان بىينە.. دەرد فرى بىدەو دەرمان بىينە.

بروانە لە چلو پۇپى ھەستەكان، گوئ بگرە لە
نەغمەى خۇشى بەستەكان، ژيان جىرەۋى پىر ناۋازى
چۆلەكەكانە، ژيان باخى تەماشاي يەزدانە، ژيان
واتە: فرىنو فرىنو فرىن.. ژيان واتە: ترووسكەى
عشقو يەقىن، بىر ئاي ناخت پىر دەكاتەۋە لە ژيان،
ۋشەكانى پىر لە بۇنى باران...

بىر ئاي سەۋزىن ئايەتە لە نەندىشەى گەلادا...
يادەۋەرىى زەربايى دۆپەيەكە، لە نارامىي رۈوباردا...
ھەستى گەشانەۋەى كىنگەيەكە، لە باۋەرى تۆۋدا...
بىر ئاي، باۋەرىۋون بە زەربايە لە نەندىشەى
ماسىيەكى نىۋو ھەۋزى شوۋشەدا...

راقەى رۆشنى ژيانە، لە ناۋىنەى عىشقدا...
بىينى ژيانە لە بەرگى پەلەكەزىرەندەدا...
بەخشىنى بىزەيە بە لىۋىكى ۋشكەلاتوۋ...
كانياۋىكە لە نىۋەرۋى بىابانىكى گەرمدا...
رازى دەرەۋشانەۋەى خۆرە....

لوۋتەكى پىرلىكى تىرىفەيە...
بىر ئاي چەپكە گوئى نىۋو دەستە، كە يار تا
ھەمىشە پىتى مەستە....

تامى خۇشى ژيانە، جۆشۋ خروشى ھاندانە... تىنگەيشتىن
لە بوۋنە، ھەنگاۋى سەر رىنگەى ناسوۋدە بوۋنە...
بىر ئاي، خاۋىنكردنەۋەى مالى دىلە لە گەردو غوبارى خەم.

دەستپىكرىنەۋەى چەندجارە ماندوونەبوون لە ھەرچارە دەچرىنەن و دىخەنە بەر دىدى خويەنرە تىنوۋە ماندوون رەنگەلبىزكاۋەكانى نۆ دىنيا جەنجالەكەى خودبەرسىتە رەنگ كالەكانى زەمانە.. ھىۋاى بەردەوامىتان بۇ دەخۋازم، خۋازياربووم بەشىك بوومايە لە بربارو لە سەركەوتنىو لە خزمەتكرىنى .. بىبابەتو بلاۋكرىنەۋەو وەرگىران. **نارىن ھاۋدىانى.**

دەستخوشىتان لى دەكەم، بەراستى چ لەھەلبىزاردنى بەشەكانى گۇفارىكەتاندا، چ لە ھەلبىزاردنى بابەتەكاندا، زۆر سەركەوتوون، بەتابەت دىزىن و رەنگى وتەكانى ناۋداران زۆر سەرنجراگىش.. دووبارە دەستان خۇش بىو بەھىۋاى سەركەوتوون بەردەوامىتان. **مەھمەد خۇشناۋ**

بەرىزو حورمەتمەۋە لە كارى ئىۋە دەروانم، بەراستى لە راپوردودا چاكتان كىردا خۇشەۋىستىو وشەى جوانتان بەخشىيەۋە، بە پەنجەى نەرمەتان، دەرگای دلە داخراۋەكانتان كىردەۋە، بەنارامىو وشەى ناسك، دىلئۆزىتان چپاندە بىنگۈبى لەپىكەوتوۋەكان؛ بۇنەۋەى ھەستىنە سەر بى، باسى باۋەرپەخۇبوون، رېزگىرتىن، بەرنامەۋە پلانتان ھىنايە گۆرى، بەراستى چاكتان كىردا بۇ داھاتوۋش خوداى گەۋرە يارو پىشتىۋانتان بىت، چاۋەرپى سەرمەتاي مانگىن بۇ ژمارەيەكى نۆى.. **جەلال عەبدوللا حاجى**

سلاۋ بەراستى گۇفارى بربار، يەككىكە لەۋ بلاۋكرۋانەى كە كارىگەرىى زۆرى لەسەر ژيانم كىرد، بەشىۋىمەك لە كەمترىن كاتدا زۆرتىن سوۋدى بى بەخشىم. بەھۋى بابەتە ھەمەرەنگەكانىيەۋە زىاتىر بىرو ھۆشى منى بۇلاى خۇى پاكىشا، ھەمىشە لەگەل نۆيدا بوۋە، كە نەمەش خواستى منە، ھىۋادىم لە ھەشتەمىن سالىادى بربارەۋە، بابەتى سەرنجراگىشتىر بىيىنەن و سەرسامان بكات. ھىۋاى سەركەوتنى گەۋرەتان بۇ دەخۋازم؛ چونكە سەركەوتنى ئىۋە سەركەوتنى چەندانى تر بەدۋاى خۇيدا دەھىتەت، داۋا لە خوداى گەۋرە دەكەم پىشتو پەناى ھەموان بىت، زۆر سوپاس. **عەزىز عەلى**

بربارىن ... لەگەل لىكرىنەۋەى دەنگە دەنگەى ئەۋ جۇ زەردانە، بربارىش وشە بە وشە دەريايەك لە مېھروو خۇشەۋىستىتان بۇ بىنوۋسىتەۋە، لەبەردەم دىۋەخانى (برباردا)، ھەشت مىشت لە جۇى ئەم وەرزە دەرىژىن، تا بالىدە كۆچكردوۋەكانى ئەم وەرزە، كە گەرانەۋە يەكەم شوۋن لە بەردەم دىۋەخانەكەى (برباردا) بەسەتەۋەۋە بربارىن ھەشت نەمامى ناسكو جوان لە باخەكەى برباردا بچىنىن، باخەكەى بربار، بىن پەرىنە! ھەر كاتىك كە بىرى گولت كىرد، بىن دوۋدى يەكسەر وەرەۋە چەنلىت وىست بىبە.. بربارىن، ھەموو بەيانىيەك، لەگەل جىرەۋەى جۆلەكەكاندا، سىروۋدى خۇشەۋىستىتان بۇ بچىن و پەپوۋلەۋ گولالەى ئەۋدىۋى پەرىنەكان، بىنە سەما لەگەلىدا.. بربارىن ئىۋارنىش لە كاتى خۇر ئاۋابوۋندا، بە شەبايەكى ھىۋاشدا، نامەيەكتان بۇ بىرىن و لىى بىنوۋسىن؛ «ئەگەر زۆر ماندوۋ بوۋىت، بىنومىد مەمبە، خوداى مېھرىبان ناگادارتە».. بربارىن شەۋانە بە دەم شەۋقى مانگەۋە، لاپەركەكانى بربارتان بۇ رازاۋىتر بىكەم ... تۇش لە سالىادى برباردا، لەگەل كرانەۋەى يەكەمىن گولەگەنم، خەندە بىكە، ئاۋازى ژيانى خۇت بۇنەۋە كام رەنگە زۆر نايابو جوانە، تابلۇ ژيانى بى رەنگ بىكە.. بربارىدە جۇن جۆمەردان، بەرگى ئالتۇنى پى لە شەۋقى پۇشى، تۇش رۇخت پى شەۋقىو نوور بىكە، بربار بىدە دەست پىبىكە، دەست بىكەروە بەرۇشتىن بەۋ رېگايەى كە دىگەمەن بە نامانجەكەت.. دەست بىكەروە بە دانىشتىن لەگەل ئەۋ مۇمەى شەۋانە دايدەگىرىنىت، تا شەۋى تارىكت روناك بىتو رۇخت پى لە نوورو عەقلىت فراۋانتر بىت.. لەۋ شوۋنەۋە بربار بىدە دەست پىبىكەروە، كە كۇتا چار تىيدا ۋەستايىت! لە ھەشتەمىن سالىادى گۇفارىكەمدا، پىشكەشە بە خويەنەرانى گۇفارى بربار ... دەستخۇشى بۇ ھەموو ستافى گۇفارى خامەتان گول بگىرىت...

زە مەھمەد سەئىد

سلاۋىك لەكانگى دلەۋە، بۇ رېۋارە ماندوونەناسەكانى بربار.. حورمەت بۇ ئەۋ پەنجانەى ھەستى دلەپاكەكان دەنوۋسەنەۋە دىخەنە سەر پەردى بربار.. پەۋ نوۋسىنە نوۋرىنانە، رېزو بەھاۋ خۇشەۋىستىو بىروا دىگەپىنەۋە بۇ دلە بىنازو لانەۋازو بىھىۋاكان، سەرلەنۆى ئاشقانان ئاشنا دەكەن بەتروۋسكاى ھىۋاى گەشى ژيان.. مۇردى ھەلىكى دووبارە

گۇڭفارى بېريار جېددەستو پانتايى خۇي لى ناو كۆمەلگاي كوردىدا كىرگۈتەدو رەگۇ رېشەي لى دلو ناخىي عەمۇدالانى رېڭاي راستو نوورېندا داکوتادو؛ چۈنكىكە يەكەنگىرە لەگەل پەيامەكەيدو ھاوتەرىيە لەگەل نامانجەكەيدو رۆشەنكەرمەدو رېڭاي تاكەكەندو ماندوونەناسانە تېدەمكۆشەيت لى پېناو گەلىكى خاودەن بېرياردا..

مۇھسېن ئىسماعىل بېشەرى

سالاۋىكى نەرمۇ دەستى ماندوونەبوونى يەك يەكى ئەندامەكانتان دىگوشىم، ستافەكەتان وەك باخچەيمو ھەر كارمەندىك وەك گۈلىكە لەو باخچە خىجىلانە، بۇنى گۇلاۋتان مال يە مالى كوردستانى گرتۆتەدو. ھىوام بەردەوامىتانەو بەردو باشتەر ھىنگاۋ بىتېن لى سالى تازەي نووسىنتان، سالى نوپى ئەم شانە ھىنگوپنەش پېرۇز بېتيت.

باخان ھەسەن

لەم رۇزگارە دۇوارو پېر كېشەو نىگەرانييەدا، چەند خامەيەك، چەند بېرىكى رۇشەن، كە ھەر يەكەو رېنگىگۇ نايدىيەكى جان، بەوپەرى لى خۇبوردەيەو بە ھەستو بېرى جوانيان بەرەنگارى ھەموو نىگەرانييەكانيان دەبنەو ھىواۋ جوانيمان بۇ دىگىرپنەو، لى باخە بۇنخۇشەكەي بېريار، خۇم زۇر بە خۇشحال دىزانىم، كە پېرۇزبايىو دەستخۇشىم ئاراستەي ئىوۋى زۇر دىسۇز بە نىشتەمانو مۇۋاپىيەتى بىكەم، بە بۇنەي تېپەربوونى (ھەموت سال) خىزمەت.. بە ھىواي بەردەوامبوونتان.

رۇشنا خەلىل

كاتىك سەرمەتا ئەوگۇڭفاردەم بىنى ھىچ گىرنگىيەكەم پېتى نەدەدا؛ چۈنكىكە نەمدەزانى ماناۋ گىرنگىي وشەي بېريار جىيە، تا رۇزىك گوتەم با گۇڭفارى بېريار بىكەم كاتىك دەستەم كىر بەخۇپىندەو، لى پەردى يەكەم تا دوا پەردە، ھىچيانم لى قوتار نەكرد، ھەموۋىم خۇپىندەو بووم بە خۇپىنەرى بەردەوامى بېريار، كە بېستى مانگ دىمەدەجوو، بېستو دوى مانگ چاۋمىپى ژمارەي نوپەم دىكرد، بەلام ھىشتا لى ماناۋ وشەي بېريار نەگەشىتبوومو ھۇكارى ھەلبىزاردى ئەو وشەيە، بۇ گۇڭفارىكى ئەوھا مەزەن، نەمدەزانى تا گەشىستە پەيمانگا، ئەمۇ كات تىگەشىستەم كە گىرنگىرىن شت لى ژيانى مۇۋەدا، بېرياردانە.. ئەمۇكات زانىم كە بۇجى ئەو ناو ھەلبىزىرداۋە بۇ ئەو گۇڭفاردە مەزەنەو زىاتەر گىرنگىم بە گۇڭفارى بېريار داۋ لام شىرىنترىبوو، لەمۇ ژمارەيەشى كە يەكەمجار كىيۇمە، تا دواين ژمارە، لى من ئەرشىفكراۋە ھەلمىگرتوۋە.

مۇھىدىن مەھمەد

دەستان خۇش بېت، سەركەۋەن بۇ ئىوۋە، بېريارى گەل ۋەستەن ناكرىت، وشەكان لەناسەت ئىوۋەدا رادەمىنن، دەستەۋەستەن ۋە بەرمەبەر ئىوۋەدا چۆك دادەمدەن، بىزىن ستافى بېريار، بىمىن بۇمان، پەيوستىن بە ئىوۋە لەبەر ئىوۋە ئارمۇۋى تەمەندىرېزى دىكەين.

سەفېن سەرتىپ

گۇڭفارى بېريار، يەكەكە لەمۇ گۇڭفاردە زۇرباشانەي كە كار لەسەر عەقلى تاكى كوردى دىكەت؛ بۇنەۋى بە رۇنپاۋ دوۋىيەبىنەيىكى جان، سەيرى ژيان بىكەنۇ كار لەسەر ۋەخەبەرھىنانى تۋاناۋ وزە شارۋەمەكانى تاكى ئىمە دىكەت. بېريار مۇۋەكەنى ئىمە فېردەكەت؛ ئەگەر كارىك كەسانى تىر ناتۋان ئەنجامى بىدەن، فېربوۋىن كە دەتۋانين ئىمە ئەنجامى بىدەن، بەلام گەلىيەك لە گۇڭفارى بېريار، چەند ژمارەيەكى باش لەمۇ گۇڭفاردە نوۋسىم، دواتر بەردەوام بووم، لەبابەت ناردەن، بەلام بىلۇۋتان نەمدەكردەو، تەكايە ھەر وەك چۈن كار لەسەر بۇنيادنانى ئىنسانى ئىمە دىكەن، تۋاناۋ قەلەمە بەپىرشتەكان مەكۇز، لەگەل رېزىم بۇستافى گۇڭفار..

شەمىدا سابىر/ قوتايى ماستەر تۈركىيا

بەپراستى من دەستخۇشى خۇم لى سەرنوۋسەرى گۇڭفارو ستافو بەپىرەبەرى گۇڭفاردەكە دىكەم، بە راستى تۋانىۋىيەتى بۇشايبەك، لى بەرەو پېشېردىن ئەقلىيەتى تاكى كورد پېر بىكاتەو، بېريار وات لى دىكەت بە مەمانەبەخۇبىنەكى زۇرەو بېريار لەسەر داھاتوۋى خۇت بىدەيت.

ئەسما مەھمەد

من ھەرچىم كىرد، نەمتۋانى شىتېكى ۋا بىنوۋسىم، كە شايسەي ئەو خىزمەتەي ئىوۋە بېت، من خۇپىنەرى بەردەوامى گۇڭفاردەكەتانم، خۇداي گەۋرە سەرفرازو سەركەۋەتۋوتان بىكات، تەمەندىرېزىن، ھىوادارم سالىيادى بېريار بېتە ھۇي گۇڭران لە ژيانى ھە موو تاكىكەماندا.

گەردوۋىن بەھرام

تاكە گۇڭفاردە لى كوردستان، كە جىي خۇي لى دلى ھەمواندا كىرەۋەتەو، بە گەنجو پېرەو.

نۇسەبە ئەھمەد

بېرەمە يەكەم ژمارەي بېريار، كە دەرچوۋ، سالى ۲۰۰۸ بوو، ئەۋكات مالىمان لى ناحىيەي عەربەت بوو، مەنىش تەمەنم ۱۴ سال بوو، كىتېبخانەيەكى بېچوك لەسەر سوۋچى كۆلەنكەماندا ھەبوو، زۇر كات دەچوۋم بۇ ئەۋى، گۇڭفارو رۇزنامەم دەخۇپىندەو، بەھۋى بارى ئابۋورىمانەو، كە كەمىك لاۋاز بوو، نەمدەتۋانى بىكەم، ھەر لەۋى دەخۇپىندەو، كە گۇڭفارى بېريارم بىنى، زۇر ھەزەم دىكەرد بىخۇپىنەو، بەلام خرابوۋە ناۋو زەرفەو، خاۋەن كىتېبخانەكە، دىگوت، دىبىت بىكەپىت، بەلام من پارەم نەبوو، ئىستاش خەم دەخۇم، كە نەم تۋانىۋە بىكەم سوۋد لى بابەتەكانى ۋەبىگىرەم بەداخەو.. بەلام خۇشەختانە لى دواي سالى ۲۰۱۲ ۋە ھەموو ژمارەكانىم كىيۇە.. ۋەك ئەرشىف ھەلم گىرتوۋن.. نازانم بۇجى ئەم نامەيەم نوۋسىۋى بۇ ئىوۋە نارد، بىس زۇر دەمىكە ھەزەم دىكەرد بە كەسىكى بلىم.

كامەران مەھمەد

پیتھہر لینچ ۱۹۴۴-....

خوپىندى بالە كۆلىڭىزى وارتۇن..

دوای سائیک له تمواوکردنی کولیز له وارتون، که په کیک بسو له ده په کمه مینه کانی کولیزمکه ی، بیروکهی داممزانندی بازارپکی نه کادیمی بۆ هات، گمیشه نمو برپویه که نمو ی لای ووبره یتنمرانی فیدلتیه، له بازارپکانی ناوړی لای نه کادیمی مکه کان فراوانتره، پیتمر لینج هر لمو سالددهاوسه رگری له گهل (کاریلون هوف) نه نجام دا، که چارمسازکی فیزیایی بوو، خودا سئ کچی پتبه خشین، دواتر پیتمر بۆ ماوه ی دوو سال په یومندی کرد په ریزمکانی سوپاوه، پله ی نه فسمری به دده ست هیئا، له یواری توپخانه دا، لمو ماومیده له ویلایمتی ته کساسو کۆریا خزمهتی کردوه.

دواتر لينج له سالۍ ۱۹۶۹ چووه پال فيدلتۍ ودهو
شيكاري گانزايي دمستۍ به كار كړدن كړد، دواي پتېنچ سال پهلۍ
به رزېووه ووو بووه به رېووه به رېوېزه به له هيدلتۍ.

- له ۲۱ نازاری سالی ۱۹۷۹ بووه سهرپرشتیاری نیداری مهنه یجمیئت فاند، ئه و کاته ی سندوو قی پاشه کهوتی ۲۰ ملیون دۆلارو ۴۰ پشک بوو، سهرمتا دهستی کرد به کرینی جهند پشکیک، تا ئه وهی توانی ببیته خاومنی ۱۵۰ پشک، له پیشه سازی پاشه کهوتو قهرزدگان، پشکی قازانجی ئه و سندوو قه گه یشته ۱۱۶٪ له گۆتایی ئه و سالهدا، بهرامهر به ۴۹۲۸٪ زهره زویان.

لينج بۇ يەكەمجار بالاكوينتا متور ئينزى بېيىستېوو، بەلام
دواتر بوو يەكك لى و مېرھىنەرە باشو لىھاتو وەكانى ئەو

له شاعر سیمت کتبی سند کتبی و شفاهی مدون و مدنی
گه سیمت بده سیمت کتبی و شفاهی مدون و مدنی

"پیتەر لىنج" لە سالى ۱۹۴۴ لە ويلايەتى بۆستىن لەدايىكبوو،
باوكى ناوى (تۆماس)مەو ھەروەيسۆرى ھوارى ماماتىك بوو، لە
ھەمان كاتدا كارمەند بوو لە كۇمپانىيائى جۇن ھانكۇن بۆ دۇنيائى،
پیتەر تەمەنى نەگەمىشتبوو (۱۰) سالان، كە باوكى مالوايى لە
ژيان كردو پیتەرى بۆ ھەمىشە بەجێھێشت، دايكى پیتەرىش
نافەرمى مال بوو، بەكەم جار كە گوێبىستى كاغەزى دراو بوو،
ئەو كاتە بوو كە وەكو كرىكارىك لە جۆرج سوليفان بۆ كەلوپەلى
گولف كارى دەكرد.

پیتەر لە خوێندنو کارکردن بەردەوام بوو، تا سالی ۱۹۱۲ کە ئەو کات خوێندنگاری قۇناغی دوومی کۆلیژ بوو، یەکەم پشکی لە گۆمپانیای فلاینگ تایگەر گرێ، ئەم بېاری ی پیتەر بوو و سەرەتای سەرکەوتنی لە بواری بازرگانیدا، گرێنی پشکەکی تایبەت بوو بە گۆمپانیای فرۆکەوانی، بازرگانی گواستەنەوی ئاسمانی پشکەوتنیککی بەرچاوی بە خۆیەو بینی، نرخ پشکەکی بۆ پێنج هیندە بەرزبوووە، هۆکارەکشی دەگەراییەو و بۆ ئەو گرێبەستی گواستەنەوی سەربازانی ئەمریکی بۆ فیتنام، ئەم قازانجەش سوودی بە پیتەر گەیاند، بۆ دەستبەرکردنی بېری تەجەووی خوێندەکی..

سالی ۱۹۶۹ توانی به سه رکه و تووی کۆلیژ ته‌واو بکاتو
بروانامه‌ی به‌کالۆریۆس به‌دهست یه‌ئینیت، دواتر دهستی کرد به

بىۋارە، كاتىك دەستى كىرگەن بىۋارە يەكەم نامۇزگارى كە پىي گەيشت بەرپىۋەرى ھۆلىداي كە پىيگوت، كە لاكويىتا كار لە رووخانى ھۆلىداي دىكات، لە ھىۋستىن، لىنج بە ۋەكەنى جەنابى بەرپىۋەرى سەرسام بوو، لە كاتىكدا كە شىۋەى كارو پاشەكەۋتى لاكويىتا ھاۋشىۋەى كارو پاشەكەۋتى ھۆلىدايە، بەلام بە نىرخىكى ھەرزانتىر بە پىژەى لە سەدا ۲۰% لە كۆى نىرخى كۆتايى.

بالانىسى ماجىلان بە شىۋەىكە تەدرىجى لە ماۋى چەند سالىكىدا يەكجار بەرزىۋەدە.

دواتر لىنج گىرگى دا بە كۆمپانىيى ھۆرد بۇ ئۆتۈمبىل، كە پىشكەكانى خۇى دىفرۇشت بە بىرى ۴ دۆلار بۇ ھەر پىشكىك، لەبەرئەۋەى بالانىسى كۆمپانىيى... يەكسان بوو بە بىرى ۸،۲۵ مىليار دۆلار، شىۋەى ھەرزىشى بۇ ماۋەىكى دىرژ بوو، ئەمەش خالىكى پۆزىتىف بوو، لە كۆتايى سالى ۱۹۸۸ ماجىلان نىزىكەى پىنج مىليۇن پىشكىك لە كۆمپانىيا ھۆرد كىرى، ئەمەش بوو ھۆى ئەۋەى كە قازانچىكى خەپالى بەدەست بەيىتىت، بەتايىمەت كاتىك نىرخى ھەر پىشكىك لە چوار دۆلارەۋە بەرزىۋەدە بۇ ۲۸ دۆلار، لەو كاتەدا زۆرۈك لە لىكۆلەرمەۋەكان لەو بىرۋايەدا بوون، كە لىنج ئەۋە پىشكەكانە دىفرۇشتىت، بەلام لىنج پارىزگارى لە پىشكەكان كىردو ئەمەش بوو ھۆى بىرىكى يەدەكى زەبەلاح بۇ ھەۋەى كۆمپانىياكەى، تا دواجار نىرخى پىشكەكان بۇ لە ۴۰% بەرزىۋەدە، ھەروەھا لىنج بىرىكى زۆرى لە كرايزلر بەدەستەينا، كاتى تۋانى ئەۋە كۆمپانىيايە لە خەتەرىكى گەۋرە پىزگار بىكات، ۋەكو كۆمپانىيايەكى چالكو لىھاتوۋ بىخاتە گەرو بىيىتە خاۋمنى ئۆتۈمبىلى ئۆكۈ سەرنجىراكىش، "مىنى فان"، دواترىش دەرگەۋوت كە سەرجەم پىشكىكىنىيەكانى راستو دروست بوونو كرايزلر بوو گەۋرەترىن ۋەبەرھىن.

لە ۲۱/كانوۋنى يەكەمى سالى ۱۹۸۲ ماجىلان بوو خاۋمنى گەۋرەترىن سىندوۋقى پاشەكەۋت لە جىھاندا، بە شىۋەىكە كە رەمىدەكەى گەيشتە ۱۶ مىليار دۆلار، پاشەكەۋتى سىندوۋق گەيشتە ۲۸،۶% ھەندىك لە لىكۆلەران ھەستىيان بە نىگەرانىۋ دىلەرۋەكى كىرد، چۈنكە بەرپىۋەردىنى بىرى زىياتر لە يەك مىليار دۆلار بۇ ئەۋە سەردەمە زۆر ھورس بوو، بەلام لىنج بەلايەۋە ئەستەم بوو كە ۋاز لە كىرىنى پىشكەكان بەيىتىت لە ترسى چۆنىتىسى بەرپىۋەردىنىيان، لەگەل ئەۋەشدا ناگادارىكىردن كە خولياۋ ئاۋاتەكانى ماجىلان بەدى دىھىنرېتو دىتۋانىت دەست بەسەر زۆرىنەى بازاردا بگىرىت.

دواتر بالانىسى ماجىلان بۇ پەلەىكى يەكجار بەرزىۋەدى كىرد، بەمىشۋەى خوارەۋە:

- ۱- سالى ۱۹۸۴ بالانىسى ماجىلان گەيشتە ۲۰% .
  - ۲- سالى ۱۹۸۵ پاشەكەۋتى ماجىلان گەيشتە ۴۲،۱% بالانىسەكەشى گەيشتە ۴۱ مىليار دۆلار.
  - ۳- سالى ۱۹۸۶ بالانىسى ماجىلان گەيشتە ۲۲،۷% كە بىرەكەى دەگەيشتە ۷،۴ مىليار دۆلار.
  - ۴- سالى ۱۹۸۷ بالانىسى ماجىلان گەيشتە ۱۰% كە بىرەكەى دەگەيشتە ۷،۸ مىليار دۆلار.
- دواجار لە تىشرىنى يەكەمى سالى ۱۹۸۷ بازارى پىشكەكان بە جارىك ھەمەسى ھىنا، بەھۆى ئەۋەى ھەندىك لە ۋەبەرھىنەرىكانى ماجىلان ھەندىك لەۋانەى پىشكەكانىيان كەم بىۋەدە، بۇ پىژەى

لە ۲%، پارمەكانىيان لە سىندوۋقە پاكىشاىەۋە، بەلام ئەۋەى ئاشكراىو ئەۋە بوو كە ھەموو ۋەبەرھىنەرىكانى دىكە، كارىيان بە نامۇزگارىيەكەى ۋىلىش دىمكىد، كە بىرىتى بوو ئەۋەى ھەمەيشە لە سىندوۋقدا كارى ۋەبەرھىنەرىكانى بىكەن، بۇ كاتىكى دورر مەۋەدا، لەگەل ئومۇشدا جوۋلەۋ گۆرپانكارىيەكانى بازارى ھەرامۇش بىكەن، چۈنكە بۇ ماۋەىكى كورته ئەۋە گۆرپانكارىيەكانە.

- لە سالى ۱۹۸۸ نازناۋى نۆپەرى كۆلىزى بۆستىنى لىنرا، لەو سالىدا بالانىسى ماجىلان گەيشتە ۲۲،۸% .

سالى ۱۹۸۹ بالانىسى ماجىلان گەيشتە ۲۴،۶% .
لىنج كىتېيىكى بەناۋىنىشانى (one up on wall street)
بلاۋكردەۋە.

لە ۲۱ ئايارى سالى ۱۹۹۰ پىتەر لىنج دەستى ھەلگىرت لە بەرپىۋەردىنى ماجىلان فاند، خۇى خانەنشىن كىرد ھەرچەندە ھىشتا نەگەيشتىۋە تەمەنى خانەنشىنى، كە ئەۋە كات تەمەنى تەمەنى ۴۶ سال بوو، بەلام ھۆكارمەكەى گەپاندەۋە بۆنەۋەى كە كاتى زىياتر تەرخان بىكات بۇ خىزانو مىندالەكانى؛ بۆنەۋەى گىرگى بە پىداۋىستىيەكانى ئەۋەان بىكات، ئەمەش بوو ھۆى ئەۋەى كە بالانىسى سىندوۋق بىكاتە چوارە مىليار دۆلار، زىياتر لە يەك مىليۇن پىشكىك. ئەمەش ۋاتە ھەر ۋەبەرھىنەرىكى بىرى ۱۰۰۰۰ دۆلارى ھەبوو، لە كاتىكدا كە ئەۋە پىژەى لىنج بەرپىۋەردىنى ماجىلانى جىيەيشتە، گەيشتىۋە ۲۸،۰۰۰ دۆلار.

سالى ۱۹۹۲ كىتېيىكى بەناۋىنىشانى (Beating the street)
بلاۋكردەۋە، كە لە ماۋەى ھەشت ھەفتەدا لە گۆفارى نىۋۆرك تايىم بە يەككىلە كىتېبە پىرۋىشتىرەكان دىيارى كىرا، ھەروەھا خەلاتى كۆمەلەى ماساشۋىستس بۇ پىزگىرىكىردن لە بەكارھىننى تۈندۈتۈزى دىك دۇ مىندال بەدەست ھىنا.

- سالى ۱۹۹۴ ۋەكو پىزىك بۇ ھەۋەلۋ مانىۋىۋىۋەكانى ئەۋە كۆلىزەى تىيىدا پەلەى بەكالۋىرۋىسى بەدەست ھىناۋو، ۋاتە كۆلىزى ۋارتۆن، بە دىيارترىن دەرچوۋەكانى كۆلىزى دىيارى كىرا.
سالى ۱۹۹۵ بەشدارى لە دانانى (Leam to Eam)دا كىرد، كە پىتەرۋىك بوو بۇ ئەۋە كەسانەى سەرتاپانە لە بىۋارى ۋەبەرھىنەرىكانى بازارگانىدا.

- سالى ۱۹۹۷ پەيكەيەكى جەسپىنراۋى بەرھەم ھىنا (the stock shop)، كە پىكەتابوۋ لە كەلۋەلەى گەپان كە ۋەبەرھىنەرىكان دىيانتۋانى بەكارى بەيىن، ئەۋەانە كە ھەزىيان دىمكىد لەناۋ جانناگانىياندا پارمەكانىيان ھەلگىرن.

- لە سالى ۲۰۰۰ كۆلىزى زانست لە زانكۆى بۆستىن ناۋىرا كۆلىزى لىنج بۇ ھىزىۋوون، ۋەكو دىرېرېنى سۋپاسۋ پىزانىنىك بۇ ئەۋە بەخىشىنەى كە پىتەر لىنج پىشكەشى زانكۆكەى كىردىۋو كە بىرەكەى ۱۰ مىليۇن دۆلار بوو.

- لە سالى ۲۰۰۴ ئەۋە سىندوۋقەى كە لىنج سەرىپەرىشتى دىمكىد، زىياتر لە پىنج مىليۇن دۆلارى بەخىشى بە پىنج ھەزار ھىزىۋوون بۇ سالى خۋىندىنى ۲۰۰۲-۲۰۰۴، ھەروەھا تۋانى ۵۵ مىليۇن دۆلار بۇ ۵۰۰۰ ھىزىۋوون كۆ بىكاتەۋە.

ئەۋە بىرى دامەزراۋەكەى لىنج بەخىشىۋەىتە بە ۱۲۵ مىليۇن دۆلار مەزىندە دىمكىد، كە بەسەر دىزىگانىنى ھىزىۋوون پىزىكراۋە ناينىيەكان ۋە پىزىكراۋە پۆشنىبىرى مىزۋوۋىيەكان ۋە خۇشخانەكان ۋە تۋىزىنەۋە پىزىكىيەكاندا دابەشى كىردەۋە.

سەرچاوهى كېشەكه كييه..؟!

بەشى دووهمو كۆتايى

نەودا بېن كەمترىن خۇلۇ خاشاكمان ھەيىت Zero waste كاتىك خاشاك كەم بوو ھەم كىرەرى پىسايكلىن ئاسان دەيىت، لە بەشى بەكەمدا ئامازەمان بە كىرەرى پىسايكلىن كىرە (لە نۆي بەكارھېنانەمە)، كىرەرىكە بۇ پىسايكلىننى ئىنگە لە خۇلۇ خاشاك بەشپىمەكى زانستى، پىكايەكى باشە بۇ بەرھەمھېنانى ووزم دەستەموتنى گەلىك ماددى خاوى وەك كاغەز، ئەلەمىيۇم، شوشە ئاسن، زۇرجار گەلىي نەو دەكرىت بۇجى خۇلۇ خاشاك پىسايكلىن ناكىرەتەمە؟! لېرەم دەمانەوت وەلامى نەو پىرسىيارە بەمىنەمە: ئاىا بەدانانى كارگەى پىسايكلىن كېشەى خۇلۇ خاشاك كۆتايى دەت؟

پىنگە بىتوانىت پۇزەمەك لە خۇلۇ خاشاكى مالان و كارگەكان پىسايكل بىكرىتەمە، بەلام ئەمە چارەسەرى سەرمەكى نىيە، لە ئەنجامى پىشكەوتنى پىشەسازى و نابوورى كۆمەلەيەتى، شىوازى ژيانى ئىمەش گۇراو، ئەمەش ھاوتەرىيە لەگەل گىرتى پىسبوونى ئىنگەدا، تا دەت بەكاربىرەنمان زۇرتىرەيىت، بىر كىرەنەمەمان و ەودالىمان بەدواى خۇشەختى و نارامىدا، واى كىرەو ەمە كەرسەتمە نامىرىكى زۇر لە خۇمان كۆ بەمىنەمە، ئەگەر تانىستاش كۆمان نەكرىتەمە، ئەوا لەمەنامەى زۇرىنەماندايە لە داھاتودا لە خۇمانى كۆ بەمىنەمە. نەبوونى ھۇشيارى ئىنگەيى، ھەروەدا نەبوونى پىشەيەمەك لەم بوارەدا، كىرەرى (پىسايكلىن) قورستىر دەكات، ئەم كارە پىسبوونى بە ھەموومانە؛ بۇنەمەى سەركەوتوويىت، چاران بە كۆلانەكاندا خەلكانىك دەگەرەن بۇ كۆكرەنەمەى پىلاوى لاسىتك، فافون و مس، بەرامبەر بە بىشىتى كوردى، يان بىرك پارە، لەمەنەمە مندالان پىلاوى لاسىتكىيان كۆ دەكرەمە، بەم شىوۋەى راستەوخۇ بەشار دەبوون لە باراستى ئىنگەدا، دواتر پىسايكل دەكرەمە و پىلاوى لاسىتكى لى درووست دەكرە، راستە ئىستاش ھەمان كار دەكرىت، بەلام مندالان بەشار نىن لە كارەمەدا، ھەروەدا تىكەلى ھەمەجۇرى ماددەكان، كىرەرى پىسايكلىن قورستىر دەكات.

بۇنەمەى پارمەتى ئىنگە بەمىن، دەيىت ھىندە خۇراك بەكار بەيىن فرى نەدرىت، زىادەمۇيى نەكەين، زىاد لەپىسەست نەكرىن، چونكە سەرچاوهى كېشەكه نەو كىسانەم كە لە بازار پىر دەكرىن و دەھىنرەنەمە بۇ مالەمە، بۇمان دەمەكەوتى بىر كىرەنەمەى ئىمەم شىوازى ژيانى ئىمەمە، كە بىرى خۇلۇ خاشاك دىارى دەكات. ئاىا نەو كەرسەتەنەى دەكرىن و مالەمەمانى لى پىر دەكەين، پىسبوونى؟! ئاىا سەرچاوهى ماددىي كەسەيك باش بوو، دەيىت كەلەپەلى مالەمە بەخىرايى بگۇرىت؟

بۇ پىسايكلىن لە خۇلۇ خاشاك، سى قۇناغى سەرمەكىمان ھەمە، بە (3R) ناودەيىت، كەمەكرەنەمە (reduce) بەكارھېنانەمە، (Reuse)، لەنۆي بەكارھېنانەمە (Recycle) ..

۱- كىرەرى كەمەكرەنەمە (Reduce): واتە: كەمەكرەنەمەى نەو مادانەى دەمەى ھۇى پىسبوونى ئىنگە، كاتىك لەبازار سەمەزەمەى دەكرىت، ھەول بەدە كەمترىن كىسەى ناپلۇن پىمەمەمە بۇ مالەمە، چونكە نەمەى لەبازار دەكرىن و دەمەمەمە بۇ مالەمە، دواجار دەيىت فرى بىرەت، دەتوانىت كىسەى ھوماش، يان كاغەز بەكاربەيىت، كىسەى ناپلۇن سەرچاوهىمەكى سەرمەكى پىسبوونى ئىنگەمە، بەناسانى با دەمەمەمە، دىمەنىكى ناشىرىن بە ئىنگەى سىرووشتى دەمەت، تەمانەت نەو خۇراكەشى دەكرىن بەشكى بەمەى بەكارھېنان فرى دەكرىت، ھەندىجار دەكاتە پەك لەسەر سى خۇراكەكە، بەھۇى زۇرى خۇراكە و مانەمەى بۇمەمەمەى زۇر خراب بەكارھېنانى خوارەنەمە بەشكى زۇرى فرى دەكرىت، خۇراكى تەم ھۇكارى بۇن ناخۇشى خۇلۇ خاشاكە، خۇت بەدوور بگەر لە خۇراكى ئامادەكرە لە قوتوونراو، لەرووى تەندرووستىمە باش نىيەمە بەقوتو كىسەمەى ئىنگە پىس دەكات. (ھىندە بگەر كە بەكارى دەھىت).

۲- كىرەرى بەكارھېنانەمە (Reuse): نەو كەرسەتمە پىداويستىانەى فرى دەكرىن، دەتوانىت سىرووى لىوۋىرگىرىت، نامىرىكى لەكارەتووى كارەبەت ھەمە، فرى مەدە چاكى بگەرمەمە بەكارى بەيىن، يان بىيەخەشە بە كەسەيكى تر، كارى دەستەمەكىنى بەكە، لە قوتو كانزايىو دەمەى پىلاستىك كەرسەتى سادەمە چوان درووست بەكە، مەرج نىيە ھەمەمە پىداويستىەك لە بازار بگىرىت، دىنبايە كاتىكى خۇش بەسەر دەمەيت، مندالان زۇر ھەزىيان بەم كارەمە، ھاوبەشىيان بى بەكە، تايەى بەكارھاتووى ئۆتۆمبىلەكەت گول و نەمامى تىدا پىوئە، لە ئىنتەرنىتدا بە دواى كارى دەستىدا بگەرى، لە مۇبايەلەمەتدا ئەم وەشەمە بىووسە (DIY projects)، چەننەن بەرنامەى چوان ھەن لەبارەى كارى دەستىو بىرۇكەى ھەشەنگ بۇسەر مۇبايل، دىنبايە شتى چوان و سەرنەچراكىش درووست دەكەيت، ئارامى بەناخت دەمەخەشەيت و پارمەتى ئىنگەكەشەمان دەمەيت. كىسەى ناپلۇن كۆ بەكەرمەمە فرى مەدە، دەتوانىت بىدەمەت دەست سەمەزە فرۇشەك؛ بۇنەمەى بەكارى بەيىنەمە.

۳- كىرەرى (لەنۆي بەكارھېنانەمە) Recycling: مەمۇرىي ئىنگەپارىز كەسەيكە لە خەمى خۇى خەلكى نەمەى داھاتوۋدەيە، ئىنگەپارىز كەسەيكى ھۇشيارو پۇشەبىر، نىمە دەيىت لە ھەولە

44

46

48

50

52

54

سەرکەوتۈدەكان بى قوتماخاند

ئالانى

ئۇرا وىفرەى

(۱۹۵۴ - ۲۰۰۰)

بۇئەۋەى بزانىن خاتوو ئۇپراى چۇن گەپشە ئەو ئاستانە، تىشكىك دىخەينە سەر زىاننامەو دەستكەوتەكانىو سەرگەوتەكانىو كۆسپەكانى رېگەى ئەم خاتوونە. خاتوو ئۇپراى لە سالى ۱۹۵۴ لە كۆسىكۆ لە وىلايەتى مىسىسىپى لەداىكبوو، باوكى ناوى فىرنىتالى ونىفرەى كە سەربازى سوپا بوو، دايكى سەرمەتا وىستوىەتى ناوى بىن ئوربا، بەلام بە ھۇى ھەلەى رېنووسىيەو لە كاتى تۆماركردن نوسراوہ ئۇپرا.. دواتر ئۇپرا بووہ ناوى ھەمىشەى بۇ ئەم خاتوونەو ھەر بەو ناوہوہ ناوبانگى وىلايەتە يەكگرتوومكانى ئەمريكاو چەندىن دەرلەتى تىپەرانى. ھەر لە سەرمەتاى تەمەنىيەو دايكى ئۇپرا لای نەنكى جى دەرلەتىتو بە مەبەستى كاركردن دەرلەتى كىلگەپەكى

كارىگەرىى ئۇپراى لەسەر خەلكىو رۆشنىرىيان لەسەرۈ كارىگەرىى زانكۆ بووہ بەسەر خەلكىيەو، ھەرۈھا دەرلەتىن بلىن تەنەت كارىگەرى لە خودى سەرۈكى ئەمريكاى زياتر بوو، يان ھەر كەسايەتىيەكى سىياسى، سەربازى، بەم وشانە كۆفارى فاينى فىرى ئەمريكى وەسفى خاتو ئۇپراى كىردوہ! خاتوو ئۇپراى ئاھرەتىكى رەشپىستە، چۇن تۈانى بگاتە سەرۈو سەرۈكى ئەمريكاو لە رووى كارىگەرى لەسەر گەلى ئەمريكاو؟ چۇن تۈانى وابكات كە بەرنامەكەى زياتر لە سەد دەرلەتى جىهان پەخش بىرىو بىنەرىكى زۆر لە دەورى خۇى كۆبكاتەو، چى ئەم خاتوونە رەشپىستەى جىاكردوہ كە لە گەركىكى ھەزارنشىن تارىكو پى سەمۈ چەوسانەو، بگاتە يەككە لە بەناوبانگىرىن دەرلەتىندىن ئاھرەتى جىهان؟

كشتوكالى له ويلايەتى مىسىيىي، ئىدى ئۇپرا دور لە سۆزى دايكى تەمەنى مىندالى بەرئى كىرد، بەلام داپىرە نازى ئۇپرا دىكىشاو پەرورەردىمىردىن فىركىردىن لە ئەستۇ گىرت، داپىرە فىرى خويىندىنەوى كىرد، بەلام هېچ ناتوانىت شوئىنى دايك بۇ مىندال بىگىرئەو، لەبەرئەو ئۇپرا لە سالى ۱۹۶۰ لە تەمەنى شەش سالىدا رۆيشت بۇ لاي دايكى لە مىلوكى، دواى دوو سال مانەو لە نامىزى داپىدا، دووبارە كۆسپىكى دىكە يەخەى ئۇپراى گىرتەو، ئەمەبو دايكى لەبەر كەمدىرامەتى نەيتوانى ئۇپرا خوشكە بچووكەكەى باترىشيا بەخىو بىكات، لەبەرئەو ناچار بوو كە دووبارە ئۇپراى بىگىرئەو بۇ لاي باوكى، كە ئەو كات باوكى سەرئالى كارگوزارى پاكىردىنەوى زەوىوزار بوو، لەبەرئەوى باوكىشى نەيتوانى پەرورەردىمىردىن بىگىرئە ئەستۇ، دووبار ئۇپرا گەراپەو لاي دايكى، رۆژمەكان تىيەپىن، ژيانى ئۇپرا خانەوادەكەى لىوانلىو بوو لە ھەزارى نەدارى دىردەسەرى، لە ھەموو كارەسەتەكانىش گەورمىر، جىابوونەو داپرانى دايكو باوكى بوو لە يەكتىرى، ئۇپراى تەمەنى گەپشە چواردە سالان، دوچارى پرودايىكى نەخوازراو ناھەموار بوودە لەلەپەن يەكتىك لە خزمە نىكەكانىيەو، دووبارە ئەم پروداو بوو ھۆى ئەو دى رابىكاتو مالى دايكى جى بىئىلىتو جارىكى دىكە بىگىرئەو بۇ لاي باوكى، تا تەمەنى بىستو دوو سالى لەلەى باوكى ماپەو.

بەلام ئەو كاتەى ئۇپراى لە ناومىدى دىخوئىند، وىكو بىزىمىك بەشدارى كىرد لە ھاندانى بەشداربووانى ماسوئى رىرۆيشتىن داپىر، لەو كاتەدا دىكات بە بەرپومبەرى كەنالىكى ناوخوئى كە بە دواى كارمەندى دىگەرا، تا تافىك دىوام لە كەنالىدا بىكەن، بەرپومبەر زۆر بە دىنگى ئۇپرا سەرسام دىبىت، لەبەرئەو داواى لىدەكات كە وىكو بىزىمىك لە كەنالىكەيان كارىكاتو ھەوالەكانى رۆژانەيان لە رۆژانى پشوو ھەفتەدا بۇ بىخوئىتەو، لە بەرامبەردا ھەفتەى سەد دۆلارى پى بدات، ئەو كاتە ئۇپرا تەمەنى ھەفدە سالان بوو، ئۇپراش ئەم داواپەى پەسەند كىرد وىكو بىزەر لەو كەنالىدا وەدەركەوت، دواتر لە سالى ۱۹۷۳ بوو پەيامنىرو پىشكەشكارى ھەوالەكانى تەلەفىزىونى MTVE، ئۇپرا بىچووكىترىن پىشكەشكارى ھەوال بوو لە ناشفىل، كە تەمەنى تەنھا نۆزدە سال بوو.

ھەروەھا يەكەم ئافرىتى رەشپىست بوو، كە لەو پەلەيدا لە ئەمىرىكا كارىكات، دواتر ئۇپرا بۇ چەندىن كەنالى بەرنامەى تەلەفىزىونى گوزاراپەو، تا ئەو كاتەى تۈانى بىتتە شاسوارى راگەياندىن، ھەروەھا لە سالى ۱۹۸۵ بەشدارى شانۆى كىرد لە ژىر ناوى صوفىاوە لە شانۆى رەنگە وەنەشەمىيەكاندا بەشدارى كىرد، كە لە دىرھىنانى (ستىفن بىلىرىگ) بوو، كاندىد كرا بۇ خەلاتى ئەكادىمى (ئوارد وفولت گلوب) بە ھۆى ئەو رۆلەو كە تۈانى سەركەوتووانە بىبىنىت.

سالىك دواى ئەو واتە: سالى ۱۹۸۶ لە تەمەنى ۲۲ سالىدا، كۆمپانىيەكى تاپەتى بە ناوئىشانى (ھاربو) دامەزراند، بۇ سالى دواترىشى دامەزراوۋىيەكى دىكەى دامەزراند بە ناوى

خۇيەو (ئۇپرا وىنىفرى) دامەزراند، ئەم دامەزراوۋىيە سەركەوتىكى گەورەى بەدەست ھىناو سامانىكى زۆرى لە رىگەپەو كۆكردەو، بەشپومبەك، تا كۆتايى سالى ۲۰۰۲ بىرى ۲۲ مىليۇن دۆلارى بەخشى بۇ بەرگىرىكىن سەبارت بە دۆزى رەشپىستەكان لە ئەمىرىكا.

خاتو ئۇپرا يەكەم ئافرىتى رەشپىست بوو لە ئەمىرىكا كە بوو خاومى ستۇدىيەكى بەرھەمەت.

* لە سالى ۲۰۰۴ دىدا بەرنامەپەكى بە ناوئىشانى (زە ئۇپرا شۇ) دانا، كە لە ۱۱۲ دىولەتى جىھان پەخش دىكارو رۆژانە ۱۳۱ مىليۇن كەس بىنەرى بەرنامەكەى بوون لە سەرتاسەرى جىھاندا.

رەشپىستەكان سەبارت بە خاتو ئۇپرا وىنىفرى:

* گۇفارى تاپىزى ئەمىرىكى لە سالى ۱۹۸۸ بە يەكتىك لە دىارتىن كەسايەتىيەكانى سەدەى بىستەم وىسقى كىردەو، كە زۆرتىن كارىگەرى لەسەر گەلى ئەمىرىكى ھەبوو.

* خەلاتى ئالتوونى بە دەست ھىنا، بە بۇنەى يادى پەنجا لە دامەزراوۋى كىتەپ نىشتەمانىيەكان، بەلام خەلاتەكەى رەم كىردەو، چۈنكە بەدەستەتەننى ئەو خەلاتە لە نامانچو ھىواكانى ئەو نەبوو.

* لە سالى ۲۰۰۲ يەكەم ئافرىتى رەشپىست بوو، لە ويلايەتە يەكگرتوومەكانى ئەمىرىكا، بە پىرى پىزەندى گۇفارى فۇرىس پەلى ۴۲۷ بەدەست ھىنا، وىكو مىلاردىرىك، كە سەرووتەكەى چەندىن مىلار دۆلار بوو، بەمەش چوودە پىزى ۴۷۱ مىلار دىرەكەى جىھانەو، ھەروەھا لە سالى ۲۰۰۴ پەلى ۵۱۴ بە دەست ھىنا، كە ئەو كات سامانەكەى گەپشە ۱۰۱ مىلار دۆلار، بەمەش بوو ھەوتەم ژنە دىولەمەندى ئەمىرىكا.

* سالى ۲۰۰۵ ئۇپرا پەلى نۆيەمى لەناو بىست ئافرىتە يەكەمەكەى كە زۆرتىن جەماوۋو گەورەتەرىن كارىگەرىيان ھەبوو، لە پروى راگەياندىن ئابوورىيەو.

* ئۇپرا سەرووتەكەى تەنھا بۇ خۇدى خۇى كەسە نىكەكانى فۇرخ نەكردىبوو، بەلگو سەپەشتىو بەخىوكرىدى پەنجا ھەزار مىندالى ئەفرىقى گىرتەو ئەستۇ! كە مانگانە مووچەى بە پىوئىستى ژيانىان پى دىمان.

* ئۇپرا دىستىشخەرى كىر بۇ درووستىردىن گەورەتەرىن كىتەپخانە لە جىھاندا بەمىن بەرامبەر؛ بۇنەوۋى سەرجەم فىرخوازانى جىھان بۇ بەدەستەتەننى زانستو مەفرىفە پروى تى بىكەن سوودى لىبىبىن.

* لە سالى ۲۰۰۵ مەلەپەندى دووۋەمى لە پىزەندى فۇرىسدا وەرگىر، ھەروەھا چوودە پىزى سەد كەسايەتىيەكەى جىھانەو.

* تىكراى داھاتى سالانەى ۲۲۵ مىليۇن دۆلار بوو.

* بەرنامەكەى تەنھا لە رىگەى رىكلامەو سالانە ۲۶۰ مىليۇن دۆلارى بەدەست دىھىنا.

* ئۇپرا بۇ كەسايەتى سالى ۲۰۰۸ كاندىد كرا، لەلەپەن كۆمەلەى بەرگىرى لە مافەكانى ئازەلۇ كۆمەلەى مروئى سەبارت بە مامەلەپەكى رەوشىيانە لەگەل ئازەلاند.

چۈن بتوانم ھاوسەرەكەم

بەختەوەر بىكەم؟

و: بەختيار عەبدوللا

لېتوانلىقو لە ئەمىن-ئولاندىنمۇ، بىزانە ج جادوويەك دەكات لە پەيۋەندىي نىۋانتان.

۲- دىيارىيەكى جوان بۇ ھاوسەرەكەت بىكەم: پېۋىستى نىيە دىيارىيەكەت گرانىبەھا بىت، باشتىك بىت پېۋىستى پېۋىستى ھەبىت، يان بەختەوهرى بىخانە دلىبەو، با دىيارىيەكەت كىتوپرو چاۋەرواننەكراۋ (سوپرايز) بىت بۇ، زۇر خۇشال دىمىت كاتىك دىمىن تۇ بىرت بۇ ئەو كارە چوۋە.

۲- پلان بۇ شىتتىكى جوان خۇش دابنى: بەرنامە بۇ شىتتىك دابنى، كە ھەست بە نازادى بىكەن تىيدا، پېۋىستە كورتو جوانو شاپىستە بىت، ۋەكو چوۋنە دىمىيەكى كورت لەگەل چەند خواردنىكى سادە، ۋەكو پىزانىنىك لە تۆۋە بۇ ھاوسەرەكەت لەبىرامبەر كارى قورسى چەند رۇژىكىدا.

۴- شىتتىكى بۇ بىنۋوسە: شىتتىك بۇ ھاوسەرەكەت بىنۋوسە، دىمىيىنىكى سۇزدارانە (رۇمانسى) ۋە لە شىۋىنىك بۇ دابنى كە بىيىنى؟ ۋەكو ناۋ كىتىبخانەكەى، يان سەرمىزەكەى، يان لە تەنىشت شىۋىنى خەۋتىنى.

لە رۋانگەى ناسىنت بۇ با نوۋسىنەكەت كورت بىت، ياخود دىرئىش بىت، بەلام پىرى بىت لە ھەستو سۇز، ئەۋەى كە بۇ شىۋە، ئەۋەش شىتتىكى كىتوپرو لەناكاۋ دىبىت.

سەرچاۋە: <http://www.thaqafnafsak.com>

چۈن بتوانم ھاوسەرەكەم بەختەوهر بىكەم جگە لەمەن بىر لە ھىج ئافرىتىكى تر نىكەتەۋە؟

لە ھەندىك كاتدا ئەستەمە بتوانى بىرىكەيتەۋە، چۈن دىتوانى ھابەشى ژيانىت ۋا لىكەيت ھەست بە بەختەوهرى بىكەت؟! پەيۋەندىي نىۋانتان پېۋىستى بەچەند بەركەۋىتىكى (رۇمانسى) سۇزدارى ھەبە، كە پېۋىستى بەۋە نىيە لە دىمىۋەى نەرىتى باۋو ناسابى بىت، يان زىادەروۋى تىدا بىكەت، بەركەۋىتى رۇمانسى سادە جىۋاۋى بەدى دىننىتو دىمىتە گىرنى پىدانو پەسەندى ھاوسەرى ژيانىت، ئەمانە كۆمەلىك بۇچوۋن؛ بۇنەۋەى بەختەوهرى خۇشەخت بىت، ھەموۋ داپىرەك، ئەم نامۇزگارىيانەى ئەۋە كچەكانى خۇى دىكات، چۈنكەپەيۋەندىي خىزانى لەكۇندا زىاترو پتەۋترو گەرموگورتر بوۋ ۋەك لە ئىستادا.

۱- لاۋاندىنمۇ: (ئادەم) - سەلامى خۋاى لىبىت - لاۋاندىنمۇى زۇر پىخۇش بوۋە، خاتوۋنى بەرپىز ھىج خراپىيەكى تىدا نىيە، كە رۇزانە چەند خولەكلىك، يان چەند سەعاتىك ئەم كارە بىكەيت، ئەۋەش بەپىى بارودۇخى ھەر كامىكتان، ھەندىك لاۋاندىنمۇ ۋەكو بەھارات ۋايە كە خواردن پىر تامو چىز دىكات، لاۋاندىنمۇ پەيۋەندىي نىۋانتان زىاتر گەرموگور دىكات.

خانمى نازىز، خەپال بىكە ھاوسەرەكەت لە كار دەگەپتەۋەو تۇش لە نامىزى دىگرىت، لەگەل دىمىيىنى كۆمەلىك ۋشەى

گەر دايکه كان هه موو شتيگيش نه بينن، به دليان هه ستي پيده كهن

و. له توركيه وه: گه شين حسين

تاقى بكمروه، بكموه ناو مەترسييه وه، زياتر له هه موو
كه سيكو شتيك باومر به دهنكه بيدهنگه كه ناخت بكه....
ئهوانه ي زور به ي كاته كانيان به به ده سته ينانى پاره به سهر بردو وه
له كوتاييدا تيدمگ من زور به ي
بيداويستيه كان ئه و شتانه ن كه ناكردرين....
هيج كه سيك خاومنى مسوگه ركردى دلخوشبوونى نيه،
زه مانه كاتو شوين ددات به هه موو كه سيك، ئه مانه شتانيك
كه بۆ ئيمه ماونه ته وه، تاوه كو به خوشى پرى بكه يته وه....
تاكه ريگاي گره نتي دلخوشبوون دلخوشكردى كه سيكى تره....
له و كه سانه ناقتربه كه تۆ به گيل ده زان.... يان تۆزه كه له دوكه له
كه كۆ دمكه يته وه، ياخود تۆزه كه به دوكه له كه قوت ده ده يت....
كارتيك مه كه كه بۆ سهرنجراكي شانى ئه وانى تر
بيت، به لكو كارتيك بكه كه سهرنجراكي ش بتي....
زيان زور خوشه بۆ كه سانيك كه ده زان بۆجى
ده زين و چى ده كه ن و بۆ كى ده كه ن، ههر
ئهوانه ن كه پيناسه ي ژيانى راسته قينه ده كه ن....
ئهوانه ي كه ده لين ژيان خوشى تيدا نيه،
ههر ئهوانه ن كه وهك كه شتيه كى ونبوو، شه پوله كان
ناراسته كه ي دمگورنو ناشرانن بۆ كوئى دمرون....
رۆله شيرينه كه م، له ئه ته كيتي ژيان بزانه، به و شيويه تامى
ژيان ده كه يتو چيژ له خوشيه كه نى دمبينيت....

سهرچاوه: له كتيبي: papatya kokulu hikayeler

بيست سال دواتر، بۆ ئه و شتانه نا كه كردو وه،
بۆ ئه و شتانه خه فەت ده خو يت، كه نه تكدرو وه
به و هۆيه وه هه له كانت چارمه سهر بكه....
هينده ي دموانى به لين بده، له دواييدا
زياتر له وه بكه كه به لينت له سهر داوه....
دلى چاو ئه و شتانه ش دمبينيت، كه چاو نايان بينيت
ئهوانه ي كه دميانه و يت خه مه كانيان
له فرميسكه كانياندا ن قوم بكن، پتيان بلى كه خه مه كان مه له ده زان.
له فرين بۆ سهر لقه كان مەترسه، ميوده كه له و يدايه....
پياوى گه و ره گه ورميه كه ي، به ره فته ره كانى
پيشانى پياوى بچووك ددات....
له ميژوودا كتيبي كاريگرم خو يندو ته وه، له گه ل ئه واندا تاكه
شت كه تيدا هاوبه شين به سهر ساميه وه بينيم كه كاته،
ئهوانه ي دنيايان گۆرى، رۆژه كانيان وه كو تۆ من ۲۴ سعات بو وه....
ئه گه ر بۆ دمستپيكردن چاو مپى باشترين كاتيت، ره نگه ههر
ده ست پينه كه يت، ئيستە دمست پييكه، ئيستە له و شوينه ي
كه هەيت به و شتانه ي كه له به ردمستدان دمستپييكه....
دۆست ئه و كه سه يه كه هه موو شتيك له بارى
تۆ ده زان يت سهر بارى ئه مه تۆى خوشدمو يت....
هيج رو خساريك نه بينى كه له كاتى زمرده خه نه دا جوان نه ييت....
دلشكان و عاجز بوون خو ي له
خو يدا خه رچكردى گرنگترين كاته كانى ژيانه.

بزهك مندال

سايه سەرگەتەي

خۇيان زۆر مودىرن دەرخەن، لە چىشتاخەنەيەكى بە ناوبانگ وىنە دەگرن، بەلام بومستىن، گەورەكانى ئەمپۇ، دەزانم ماندوون، وابزانم تروسكايەكانى هياو، هيشتا لە ناختاندا نەكوزاوتەو، هيشتا كات ماوه بۇ سەركەوتن، بۆ بەدپهينانى خەونەكانى منداليان، تەنھا مەووستن، بزمەكانى منداليان بگيرنەو، يادومرپەيەكان، داھىنانەكانتان، ھاورپەكانى مندالى، ھەمووان دووبارە بگەنەو.

بىرتە بەمەندالى چەند جياواز بىرت دەكرەو، بىرتە چەندجار پىيان دەوتيت بىدەنگ بە، لە گەورەكانى سەردەمى منداليت خۆشەبە، ئەوان وايان دەزانى فېرى پەموشتت دەكەن، نەك فېرى گرنگينەدان بە هېچ بنەمايەك. كە لەگەل يادومرى منداليتدا ژبايت، دەزانيت مندالەكانى ئەمپۇ چەند داماون، چەند پىويسىيان بەگرنكى پىدانە، چەند نارەزووى يارىكرەن لە دلياندايە، چەند دەنگى گريانيان غەمگينە، ئەوان پىويسىيان بەومىيە كە قەسەيان لەگەلدا بگەيت، دەبىت پىيان بليت زۆر زيرەكەن، كە دەزانن رەنگەكان جيا بگەنەو، چونكە دەتوانن رابگەن كەواتە: پالەوانن، پىناسەي مزگەوتيان فېر بگە. وەلامى بزمەكانيان بەرەو، زۆر بەجوانتر لەبزمەكانى خۇيان، تا تۆش سەي، كە ناچاربوويت گەورەترييتو پىرى پوى تىكرديت، بەرپزمەو بزمەت بۆ بگريت.

كاتىك مندال بزه دەكات، مانگ شەرم دەكات، باسى جوانى بگات، ئەستىرەكان خەريكن دەكەونە خوارەو، خۆر نزيكە بتويەو، ھەور سەماكەي فراوانتر دەكات، بەلام زۆربەي مەرفەكان هېچ كام لە گۆرانەكانى سرووشت نابيئن، چ بگات بەبەزى پەريەك. ئەوان ھەست بە دەستە نەرمەكانى ئەو مندالە ناكەن، كە پىلاوكانيان بۆ پاك دەكاتەو، ھەست بەجوانىو لىھاتوووي ئەو مندالە ئەكتەرە ناكەن، كە لە بازاردا داوايى پارەيان لى دەكات. ئەو مەرفانە وادەزانن بۆ ھەميشە ئەوان گەورەنو مندالەكانيش بچووك، بەلام بچووكەكانى ئەمپۇ، گەورەكانى سەي، ئەوانەي ئەمپۇ، وەلامى بزمەكانيان نادريتەو، بىرۆكە فەلسەفەكانيان بىدەنگ دەكرين، ئەوانەي كە چىرۆكى شەوانيان تەلەفزيۇن دەيگيريتەو، نەك داپكو باوك. بچووكەكانى دويتيش ھەمان گەورەكانى ئەمپۇ، ئەو گەورانەي، كە بەرامبەر هېچ گەفتىك بەرگرييان نييە، ئەوانەيى دكتورايان ھەيە لە تاوانباركرەنى خەلكىو بىتاوانى خۇيان، گەورەكانى ئەمپۇ تەنھا بە نووسين دەستى داپكو باوكيان ماچ دەكەن، ئەوانەي بەلن بۆ ھەمووشتلىكو نەخىر ناراستى ھەمووان دەكەن، گەورەكانى ئەمپۇ، وادەزانن داھىنان ئەفسانەيەكە، تەنھا ئەوروپا دركى پەدەكات، لاى ئەوان ولاتەكەمان خراپترين شوينى سەرمەويە، بەجىترين كاتەكانيان، كاتى شكىتى بەرانبەرە، ئەگەر بىانەوئيت

میردمنڊال له نیوان نازادی و کونترۆلکردندا!

ګولان حمه‌ئەمین

باوکانی خۆشه‌ویستیش زیاتر ګونجاو بن له‌گه‌ل سەردەمەکه‌داو هەولێ هاورێمەتییه‌کی باش بێدن له‌گه‌ل منډاله‌کانیان‌داو به‌پێی توانا حمزو خواستی منډاله‌کانیان به‌دی به‌پێنو هەولێ پرکردنه‌وه‌ی بۆشاییه‌کانیان بۆ بێدن، نابێت په‌نابه‌رنه‌به‌ر لیگرتنه‌وه‌ی ته‌واوی خواسته‌کانیان. بۆ هاوسه‌نگی له‌ نیوان خواستی دایکو باوک له‌گه‌ل خواستی هەرزەکاران، ده‌کریت سوود لهم چه‌ند خاله‌ و‌مریگریت:

۱- تێگه‌یشتنی دایکو باوک له‌ جیاوازیی رۆژگارەکه‌مان زۆر گرنگه‌، نابێت به‌ بیانووی ئەوه‌ی ئێمه‌ وانه‌بووین سەردەمی ئێمه‌ وا نه‌بوو ته‌واوی نازادییه‌کانی لاو قۆرخ بکړیت.

۲- هاورێمەتی‌کردنی لاو به‌شیو‌مه‌یه‌ک بجیته‌ ئیو دلو خواسته‌کانیو هاوکاری بکه‌ بۆ به‌دییه‌نانی خواسته‌ ر‌ه‌واکانی، ر‌او‌بو‌جوونی خۆتی پێ بلێ له‌سه‌ر خواسته‌کانی که‌ به‌شی‌اوای نازانی، له‌گه‌ل بوونی په‌یو‌من‌دییه‌کی تۆکه‌، تا وای لێبکه‌یت به‌هۆی خۆشه‌ویستییه‌وه‌، بێته‌ سه‌ر ر‌او بۆ‌جوونی تۆ.

۳- ر‌او‌ب‌ز‌ب‌یک‌رد‌نیو به‌هه‌ند‌و‌مر‌گرت‌نی بۆ‌جو‌ونه‌کانی، ئەمه‌ش وا ده‌کات هه‌ست به‌متانه‌ی تۆ بکات.

۴- متمانە‌ی پێ ببه‌خشه‌و به‌گومانه‌وه‌ مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا مکه‌.

۵- کاتی پێدده‌ له‌گه‌ل‌یدا بدوێ گۆتی بۆ بگره‌، به‌جۆرێک مامه‌له‌ی توند مکه‌ له‌به‌را‌به‌ره‌یدا، تا شتانیکت لێ‌بشاریته‌وه‌، یاخود په‌نابه‌ریته‌ به‌ر چه‌واشه‌کاریو ناراستی.

یه‌کی‌ک له‌ کێشه‌ دیاره‌کانی دایکو باوک له‌گه‌ل منډاله‌ هەرزەکارەکانیان‌دا، بریتیه‌ له‌: داواکردنی نازادی ر‌ه‌ها، ئەمه‌ش چه‌ند هۆکاریکی هه‌یه‌، هه‌روه‌ک چۆن چه‌ند زیانی‌شی هه‌یه‌، به‌لکو ئەوه‌ی پێویسته‌ هاوسه‌نگی هه‌بێت له‌و نێوه‌نده‌دا، نه‌ نازادی ر‌ه‌ها وه‌ک ئەوه‌ی هەرزەکارەکان داوی ده‌کهن، نه‌ ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی ته‌واو وه‌ک دایکو‌باوک ده‌یه‌وێت. دایکو باوک به‌هۆی په‌رۆشی زۆر بۆ ر‌ۆله‌کانیان؛ بۆئه‌وه‌ی له‌ژێر ده‌سه‌لاتی خۆیان‌دا، به‌مه‌به‌ستی ئەوه‌ی هه‌یج هه‌له‌یه‌ک ئەنجام نه‌ده‌ن، تووشی هه‌یج خراپه‌یه‌ک نه‌بن، ده‌یان‌ه‌وێت ته‌واوی مامه‌له‌ی منډاله‌کانیان له‌ژێر چاودێری ئەوان‌دا بێتو به‌ناگاداریو پرسو ر‌ای ئەوانو به‌ویستی ئەوان بێت، ئەمه‌ش وا ده‌کات منډال به‌رگه‌ی نه‌گرتو هه‌لب‌شاخ‌یته‌وه‌ به‌ ر‌ووی دایکو باوک‌داو قه‌سه‌یان به‌هه‌ند و‌مرنه‌گرت، سه‌رپ‌ه‌چ‌ییان بکاتو له‌ مال دوور بکه‌وێته‌وه‌.. له‌هه‌مان کات‌دا په‌نا ببات بۆ درۆکردنیش. زۆر گرنگه‌ دایکانو باوکان، ر‌ۆلی ته‌واوی خۆیان بپێن له‌ پرۆسه‌ی په‌رو‌مه‌کردنی منډاله‌کانیان‌داو به‌هه‌یج بیانوویه‌ک نابێت پشت گوێیان بخه‌ن وه‌ک هه‌ندئ کات به‌دی ده‌کریت هه‌ندئ له‌ دایکانو باوکان به‌ بیانووی ئەوه‌ی گوێیان بۆ ناگرنو له‌قه‌سه‌یان ده‌رده‌چن، منډاله‌کانیان ده‌بێت زۆر به‌ناسانی ده‌ست‌به‌رداری ئەو پرۆسه‌ گرنگه‌ ده‌بنو خۆیان بپێناگه‌ ده‌کهن له‌ منډاله‌کانیان، به‌لام له‌کاتو سەردەمیکی وه‌ک ئێستادا که‌ منډال ناگاداری زۆر شته‌و ده‌ستی به‌زۆر شوێن ر‌اده‌کاتو زۆر په‌ناش هه‌یه‌ بۆی، پێویسته‌ دایکانو

لە ھ تەمەنلىكدا

دەتوانىن منداڭ بە تەنھا لە مالمۇ بە جى بەيلىن؟

كاركرن بە نامىرە كارمبايىەكان، تەنانت ھەندىك كات گيانى
خۇيان لەدمست دەمدەن.

لەبارەك سەلمەتى جەستەنى
منداڭمۇ زور بېرىستە نەم خالانە
لەبەرھاد بلىرىن

* داخستنى دەرگى مالمۇ كارىكى باش نىيە، ھەندىك لە
داپكۇ باوكەكان وا بېر دەكەنە، ئەگەر دەرگى مالمۇ لەسەر
منداڭكەيان دابخەن و برۆن، ھەموو شتىك بەباشى دەپوات.
ئەم كارە دەتوانىت پېش بە ھەندىك لە پووداۋە ناخۇش و
دلتەزىنەكان بگرىت، ەك ھاتنە زووردە غەربە بۇ مالمۇ،
يان چوونەدەردەۋى منداڭ لە مالمۇ پىگرتن لەو زىانە بەخۇى
دەگمەنەت، بەلام لە لايەكى دېكەۋە، ئەگەر پووداۋىك بۇ منداڭ
پېش بىت، بۇ نموونە، ئاگرىك بىكەۋتەۋە، يان خۇى برىندار
بىكات، دەرگاگە داخراپىت، نە رىگايەكى ھەلەتتى ھەيەو نە
دەتوانىت لە كەسىكى دېكەى ەك دراوسى، يارمەتى وەرېگرىت.
* ئەو شتانەى ئاگرى پىدەگرىتەۋە دەرمانەكان، پېش
چوونە دەردە لە مالمۇ، دلتىابن لەۋدى كە دووردەستىن و لە
جىگايەكى سەلامەتدان.

* فىريان بىكەن فرىاگوزارىيە سەرمەتايىەكان چۆن بەكاربەيتىن،
بۇ نموونە: لە كاتىكى ەك ئاگرىكەۋتەۋەدا.

زىانە دەردىيەكان

يەككى دېكە لە گرىتەكان بەھۇى بەتەنھا جىيەشتىن منداڭ
لە مالمۇ درووست دەپىت، زىانە دەردىيەكانە. منداڭك لە

بۇ زۆرىك لە خىزانەكان پېش دىت، بە ناچارى ئەو برىارە
بەدەن منداڭكەيان بە تەنھا لە مالمۇ بەجى بەيلىن. نەلەتە، بە
تەنھا جىيەشتىن منداڭ لە مالمۇ، رىچارمەكى گونجاۋ نىيە،
كەۋاتە: ئەۋە ەك كۇتا بۇاردە بېيىن. ئەگەر برىارە لە چەند
كاتىكى دىيارىكرادا منداڭكەتان لە مالمۇ بەجى بەيلىن، باشترە
بۇ ئەۋە كاتانە بەرنامەپىزىيان كرىپىت. رىگا بەدەن لە كەشىكى
كتىپخانەى گونجاۋ لەگەل تەمەنى سوود وەرېگرىت، يان بۇ مالى
يەكك لە خزمەكان بىروات. ئەم بەرنامانە يارمەتى منداڭ
دەدات زىاتر سوود لە كات وەرېگرىتو خەيالى ئىۋوش ئاسوودمتر
بىت. لەگەل ھەموو ئەمانەشدا، جاروبار وا پېش دىت منداڭ بە
تەنھا لە مالمۇ بەجى بەيلىت، لەم كاتەدا دەپىت جى بىكەين؟

لە ھ تەمەنلىكدا؟

يەكك لە گرىگىرەن پىرسيارمەكان لەم بوارەدا ئەۋمە، كە لە
ج تەمەنلىكدا دەتوانىن منداڭ بەتەنھا لە مالمۇ بەجى بەيلىن،
ھەندىك لە لىكۇلەران سەروو ۸ سالو زۆرىكى دىكەيان سەرو ۱۰، تا
۱۲ سال، بە سەرمەتايەك بۇدەستپىكرىن ئەۋ كارە دەزان. كەۋاتە:
ئەگەر منداڭكەك كەمتر لە ۸، تا ۱۰ سالە، بەھىچ شىۋمەك
تەنانت بېرىشى لىنەكەنەۋە كە بە تەنھا بەجى بەيلىن.

زىانە جەستەيەكان

يەكك لە گرىتە سەرمەكەيەكان لە تەنھا جىيەشتىن منداڭ لە
مالمۇ، ئەگەرى پوودانى ئەۋ زىانە جەستەيەمە كە منداڭ بە
خۇى دەگمەنەت. منداڭ لە نەپوۋنى داپكۇباۋكىدا، بە ئەگەرىكى
زىاترەۋە بەدۋاى كارە ترسناكەكانەۋمە، ەك ئاگرىكەنەۋە، يان

تایه تیبه کانی ئه د مێدانێ
ده تران به ته نه بیهنده

تەنھايى دىتىرسىت بە تەنھا مەنەۋى لە مەلەۋە، ئەزمۇنىكى
تالى بۇ درووست دىگاتو زىانى پىدەگەيەنىت. مىندالىك باش
قوتابخانە دىگەرپتەۋە بۇ مەلەۋە ھىچ كەسىكى لى نىيە، ھەست
بە تەنھايى بىسەرئىجىي دەۋرۈبەر بەرامبەرى دىگات، چۈنكە
ھەمسو مىندالىك ھەز دىگات كاتىك لە قوتابخانە دىگەرپتەۋە بۇ
مەلەۋە، روۋادەكانى رۇزنامەيان بۇ كەسىك باس بىكەن، ھسە ئەبارەى
ھەستەگانىيەۋە بىكەنۇ گرھتەگانىيان بە كەسىك بلىن، تا رەنگە
رەچارەيەگىيان بۇ پەيدا بىكەن. كەۋاتە؛ ئەگەر ناتوانن لە ھەمان
ئەۋ كاتانەدا لەگەل مىندالەكانتالدا بىن تەنھان، كاتىك ديارى بىكەن
لە رۇزا بە تايىبەت؛ بۇنەۋى گۈي بۇ ھسەگانىيان بىگرن، ئەلبەتتە
پەيۋەندى سەرئىچ گۈيگرتنى ئىۋمە، خواسستەكانى ئەۋ بەدى
دەھنىت، ئەگەن بەناچارى نابەدىل، ئەم گارە ئەنجام بەدىن.

چہندہ بہ دلہ را کی ہیابودنہ
نُاسنان؟

ھەندىك دايىك باوك، مىندالىكى وابەستىمان ھەيمو زۇر
لە تەنھا مانەھو جىياۋونەھو لەۋان دىتەرسىت، تەننەت با بۇ
ماۋىيەكى كورتىش بىت. بېيار دەدەن؛ بۆنەھەي فېرى بىكەن
لەسەر پىي خۇي بومستىتو نەتەرسىت، ۋاي لېبىكەن بە تەنھا
بىت» دوۋچار تەنھا بىت ئىتەر ناتەرسىت».

”يڭە بىدە پۇزىك لى مالمۇ بەتەنەن بىت، با بىزانىت دارودىوار
ترسى نىيە، ”بىلەم لى راستىدا، شۇ مىندانەن دىلەپراۋىتى
جىبابونە ھىيان ھىيە، ھىيا بىپارىك زۇر زىيانىن پىدەمگەيەننىتو
لى بىشتر خرابىر دىمىن.

كۆپرەكى

كەرىمانى

تا تۆم نەناسى، وام دەزانى عەترىك نىيە لە بۆنى باران و
نانى بىرزاو و نىرگەزەچارو گولەباخو شەوبۇ خوشتر بىت!
بەلام كاتى بۆنى خۇلى بەردەرگاگەتم كرد، ئىدى بۇ
يەكەمجار، بە عەبىرىك ئاشنابووم، كە جگە لە بەهەشت، هېچ
سەرچاومىەكى نىيە!

تۆ تەنها مەرۇفك نىت.....،
هەناسەى ژيانى، لىدانى دلى، خەندەى لىوى، خۆرى ئاسمان و
سامالى دواى بارانى!
لەگەل تۇدا ژيان بەنرخەو هەموو چركەپەكى، ومكو شەهەدى
شووشە هەنگوینىك، دلۆپ دلۆپ دەرژىتە سەر لىوى پۆحە!

ئىزنى دام دولبەر، كە بچمە زيارەتى دەرگانەكەى
شەمى رەخشان وا قېولى كىرد شكور، پەروانەكەى
ئاسمان ھەقىيە بەخىلېت و ھېرى دا مانگو خۇر
لەو دەمەى يار خۇى نواندو ھاتە ناو ھەيوانەكەى - نەمەد موختار -

تۆ گەورەى، ھېندەى گەورەىيى ئەوين..

تۆ بەخشندەى، ھېندەى بەخشندەى باران..

تۆ مېھرىبانى، ھېندەى گزنگى بەيانىان..

پاكى، ھېندەى ئاوى دەستوئىزى جۆگەلە بەفراوئىكى
ھەورامان!!

كى دەيتوانى جگە لە تۆ، لە ساردترىن شەوانى زستانا، وەكو
زەنەقووتە، لەنئو گەرمترىن ھىلانەى وشەى نەرمدا، لەباوھەم
بگىرئو گەرمم بىكەتو، تا چاومكانم دەچوونە خەو؟!

كى دەتوانى جگە لە تۆ، بتوانى بە من بلى؛ دەستەكانتم
بەدرئ، من مەرۇفم! لە كاتىكدا تۆ ھرىشتە بووى، نەك مەرۇف!!

من ھەمىشە، بە ھرىشتەكەى خۆم ناوت دەبەم، دەزمانم
ھرىشتەيك بەسە؛ بۆئەو ھەموو دىوودرنجەكانى چواردەورم
راونىو دوورىان بىخاتەو!

ئاي لە گەورەىيى ئەو مەرۇفانەى كە لەگەلىندا، پۇچ دەھرىئ
بەرەو ئاسمان، ئەوان ھەر بە خۇيان دەلئىن مەرۇف، بەلام نازانن؛
شەوانە، تا بەرەبەيان، ھرىشتەئاسا گولبارانمان دەكەن!

تۆ وەرە لە مەھوى بېرسە، با وەسفت بىكا!

تۆ وەرە لە دىدەغەزالان، لە حوسنى خۆت بېرسە! تۆ بچۆ
نئو گولستانو تەماشى باغەوانى رەنج بەخەسار بىكە!

داى ئىزنى ھەرجى دىدەغەزالە، لە گەردى پىئى
بىچارە، كىلەرۇشە، رەواجى كلى شىكا - مەھوى -

تۆ گەردى پىت، كلى چاوى دىدەغەزالانە، ئىدى بەرامبەر بە
دىدەى تۆ من جى بلىم؟!

تۆ چوويە باغو پىشتى شىكا، ھەقىيە باغەوان
بازارى گول شىكاو، دلى بولبولى شىكا - مەھوى -

ئەگەر مەھوى، چاوى ھەرهادو دلى مەجنوونى نەبا،
نەيدەتوانى وەسفت بىكا، چما وەسفى وەھا يارىك، كە بازارى
گول دلى بولبول بىشكىنى، بە كى دەكرئ؟!

تۆ گەورەى، گەر گەورە نەباى، نەمدەتوانى لەنئو خەندەكانتا،
ھەزارو يەك بىرىنم بشارمەو!

تۆ گەورەى، گەر گەورە نەباى، لە يەك شەوى ئامىزى تۆدا،
ھەزارو يەك شەوى داستانى عومرم، بە كلى چاوانت بىنووسمەو
بە تالى بىشكىكى تۆو، ھەلىانواسم!!

گەر گەورە نەباى، نەمدەتوانى لەسەر تاشەبەردى ئەم
رۇزگارە، گول بچىنى، لە ھىرجەو گرى گەرمەسىرا، بىست بە بىستى
ولاتەكەم، پەپوولەباران بىكە!

گەورە نەباى، نەمدەبوويە شازادەى مەملەكەتلىك، كە جگە لە
بەھرو گول پەپوولەو شەونەم ھرىشتە، ھىچى دى ناتوانى پى
بىتە نئو سنوورى!

ئىدى چۆن لە دوورىت نەسووتىم؟ ئىدى چۆن بتوانم بىزىم؟
تا بىسەر باغى دلا بى، باى خەزانى ھىرقەتەت
عارىزم بۆ سىوى رۇخسارت، لە رەنگى بەى ئەكا - سالم -

ئىدى چۆن خامەم نانائىنى؟!

ئىدى چۆن غورىبەت نامكوژىو بىتۆيى نامخنىكىنى؟!

چۆن بتوانم حوزنى دوورى بشارمەو؟!

چۆن نەنوسم بۆ تۆ؟ بۆ تۆ نەبى بۆ كى بىنووسم؟!

دەبى ئەمجارە پىنووسم، بە نەى بى
ومىخەم نالە نالى، نەى، كە نەبىيى! - رەواجى -

من تەنھا لەگەل تۆ دەدوئىم، من تەنھا بەدووى تۆدا
دەگىرم، من ناتوانم بى تۆ، تەماشى كاتىزىر بىكەم!
ناتوانم بە رىگايەكدا بىرۇم، ماجى ژىرپى تۆى كىردى!
ناتوانم لەژىر سىبەرى دارىكدا دابىنىش، كە زەمەنىك
جىزوان بوو!

گەر دەنگى تۆ ئاوابى، ئىتر ھەموو كەون، جگە لە بەستەى
حوزن سەمفۇنپايەكى دى، نايىسى!

گەر سىماى تۆ ون بى، ترووسكەيك نامىنى بۆ دلى من!!
ئىدى مەلئ مەگرى، دەگىرم بۆ ھەموو چىرەيەكت، بۆ ھەموو
چىرەيەكت، بۆ ھەموو ھەناسەيەكت، بۆ ھەموو نىگايەكت، بۆ
دىدارى ھەموو بەيانىيەكو مالاوايى ھەموو ئىوارەيەكت.

بى وەسلى تۆ، جى بۆ من دەمىنىتەو، جگە لە ھەلقىرچان
گرىان؟!

بىابانى ھىراقت، وادىيەكى گەرمو بىئاو
قەناعەت گەر بە ئەشكى، ناتەشى گرىم نەكەم، جى بىكەم؟! - نارى -

ئاخر من عومرىك چاومىرەم كىردى، بە ھاتنت، يەكەم لاپەرەى
رۇژمىرى ژيانم ھەلدايەو، بە دىدارت بۆ يەكەمجار، بە جوانى
ئاشنا بووم!

لۇمەم مەكە، ئەگەر بەدووتا بگىرم؛ تۆ ھىزى ئەژنۇو مىلى
كاتىزىرەكەى دەستى، بىئاگابوون لە چىرەى رۇخت، رەواستانى
تەپەى دلە!

با بەردەوام گويم لە ئاوازی دەنگت بى، با خەندەى سەرلئوت
بىيىنم.. رۇخم بى مىسكو عەبىرى بەھەشتى تۆ، نازى!

لە خەويشدا جىم مەھىلە؛ چونكە من، جگە لە تۆ، خەونىكى
دىم نىيە لە ژياندا!

كەس نەلئ: «كوردى» وەرە تۆ دەس لە يارت ھەلگرە
زەخمەتە، نابى، مەگەر جووتەم لەگەل سىدارە كەن

چاومىرەم، چاومىرەم تۆ..!

كەس نازان چاومىرەم كىم، جگە لە خۆت..

چاومىرەم پەيامنىرى بەھەشتو مېھرى ئاسمانو فراوانى
دەريام، چاومىرەم مامۇستاي جوانىو جوانناسىم، چاومىرەم مەرۇفم!

ئەموا چاوم لىسەمىرپىيە بەبى ھەست
ئەموا رۇخم لىسەمىرپىيە، بەبى دەنگ

نەرسە ئېلىپ بارىدۇ

شەيدايانى دىدارى من، دەزانم ئىيە ئۆھرىتان لى بىراۋە بۇ لىقاي
من، منىش ژوانم دىدارى كىردوودو نىزىكە ئەو ساتە بىت، كە ساتى
ژوانو دىدارى خوداۋەندە لەگەل ئەۋىندارنى.
نازىزم، خوداۋەند خۇي دەزانى تاسەي دىدارو ھەستى دىل
چەندە ئەستەمە.. ئەو تاسەيە، مەۋف وەك مۇم دەتۈننىتەۋە،
ئەگەر ھىۋاي دىدار نەبايە، دىل ئۆھرى نەدەگىرتو ئەۋىندار ھەر
زۈو رۇخى دەسپارد.

يەككە لە مەنزلگاكانى ﴿يَا كَيْفَ تَعْلَمُ وَيَا كَيْفَ تَسْمَعُ﴾،
مەنزلگاى «شەۋقو تاسەي دىدارى مەحبۇۋىيە»، كە ئاۋاتى ھەموو
پىۋارانى پىڭاى عىۋودىيەتو مەدارىجى سالىكىنى ھەلگشانە
بەرەو مەنزلگا بەرزەكانى بەندايەتى!
سەبارەت بە ئايەتى: ﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَكَ﴾
الغىبوت ۵ ئىبنولقەيىم دەلىت: ئەمە دلدانەۋەو خەمەۋىنىيە بۇ
مۇشتاقىنى دىدارى ئىلاھى، خوداۋەند بەو كەسانە دەفەرمۇئ:

نالی ناهەقی نییە، کە دەلی:

دەمێکە وا لەسەر پێیەك دەسووتییم
لەشەوقی تو، بە میسلی مۆم و هەر مام
شەوقی دیدار، شوینەوارێکە لە شوینەوارەکانی خۆشەویستی؛
چونکە ئەو تاسەییە بۆ دیدار، سەفەری بەردەوامی دلە، بەرەو
لای مەحبووب!

ئیمامی قوشەپیری دەلی: تاسە، هەزانی دلە، بۆ لێقای
مەحبووب!

یاخود دەلێن: تاسە دیدار، هەلقەرچانی ناخ و گرگرنتی دل و
لەتیبوونی جگەرە!

هەرچەندە خۆشەویستی، گەورەترە لە تاسە؛ چونکە
تاسە، بەرھەمی ئەو، ھیزی ئەو تاسەپەش، سەرچاوەکەی ئەو
خۆشەویستیەییە!

یەحیای گۆری موعاز دەلی: نیشانەی تاسەو شەوقی
راستەقینە، بڕینەوێ ئەندامەکانە لە شیری ئارەزوو شەھەوات!
چونکە ئەو کاتە ئەویندار، وەکو پەرمانەوی دەوری چرا،
ھەڵدەقڕچی لە دووری مەحبووبی و تاسە دیدار ھەراسانی
کردووە، ئیدی ئاوپ ناداتەو بۆ لای هیچ ئارەزوویەك!
بۆچی خۆشەویستیەك دەمێنێ، لە زەتێك دەمێنێ، بیری لێ
بکاتەو.. جگە لە بیرکردنەو لە لەزەتی دیدار؟!

خواناسێك دەلی: نیشانەی تاسە حەقیقی، حەزکردنە بە
مردن؛ بۆ گەشتن بە لێقای خوداوند، لە کاتی خۆشی و پاحەتدا،
ھەر وەکو یوسف پەيامبەر (سلاوی خودای لێ بێ)، کاتێک خرایە
نیو بیرەك، نەبگوت؛ خودایە رۆحە بکێشەو رزگارم بکە، یاخود
کاتێک خرایە نیو زیندان، وەھای نەگوت!

بەلام کاتێک دەسەلاتی کەوتە دەست و ھەموو مۆلکی میسری
کەوتە ژێر ڕکێف، لە لووتکە دەسەلات و خۆشی و مۆلکو
سەر وەتدا، داوی گەڕانەوێ بۆ لای خوداوند کرد: ﴿تَوَفَّنِي
مُسْلِمًا وَالْحَقِّنِي بِالصَّلَاحِ﴾ یوسف ١٢١

تاسە دیدار، گرو کێپی ئاگرێکە، بە ئاوی لێقا نەبێ، بە
هیچ شتێک دانامرکی!

خۆ ئەو نەبێ بە گەشتن بە مەحبووب، ئیدی دل ئارام
بگژی و لە ھەزان و ھەلقەرچان بوەستی! بەلکو ئەو کاتە نووری
مەحبووب دەردەکەوێت، ئیدی مەپرسە دل چی بەسەر دێ!!

ھەر وەکو شاعیر دەلی:
وَأَبْرَحَ مَا يَكُونُ الشُّوقُ يَوْمًا إِذَا ذُنَّتِ الْخِيَامُ مِنَ الْخِيَامِ
جۆنەیدی بەغدادی دەلی: لە سەری سەھەتیم بیست، کە
دەبگوت: مەقامی شەوق بەرزترین مەقامی عاریفانە، ئەگەر
بیگەنێ؛ چونکە کاتی دگاتە ئەو مەقام، ئیدی لە ھەموو شتێ
بێناگا دەبێ و ئاوپ بۆ لای هیچ شتێ ناداتەو، کە لە مەحبووبی
دوور بختەو!

ھەر بۆیە ئەھلی بەھەشت، وێرای ئەو ھەموو نازو نیعمەتە،
بەردەوام بەتاسەن بۆ دیداری ئیلاھی!
ئەو ھەموو خۆشی و لەزەتی بەھەشت ناتوانی تاسە

دیداریان دامرکێنێ و شەوقی مەحبووبیان لا فەرامۆش بکات!
چونکە تاسەو نیشتیاقی دل، بە خودی دیداریش دانامرکی،
ئەو کاتە دل بە ئەویندار شاد دەبێ، ئیدی دەداتە فۆلپی گریان و
چاویش ئەسیرینی دیدار دەریژی!

تاسە کە ھێندە گەورەییە، ناتوانی باوەڕ بکا، ئەوا گەشتووە
بە دیدار!

ئەو سالاھەیی سالاھەسووتی، ئیستا چۆن قەناعەت بە خۆی
بکات، کە گەشتۆتە خزمەتی مەحبووب؟!

ئەبنولقەیم دەلێت: تاسە دوو جۆرە: تاسەییەك بۆ دیدار،
ئەمەیان بە دیدار دادەمرکی، بەلام دوو مەیان کە تاسە ساتی
دیدار، ئەمەیان ھەرگیز کۆتایی نایەت؛ چونکە ئەو ناوێزانبوونی
روحە بە مەحبووبەو! ئیدی ئەو ھەتاهەتا دەمێنێ!!

ئیمامی نەسر ئابادی دەلی: خەلکی ھەموو، مەقامی شەوقیان
ھەس، وەل مەقامی نیشتیاقیان نییە!

چونکە ھەرکەس بگاتە ئەم مەقام، ئیدی تێیدا دەتوێتەو
ون دەبێ، ئۆقەری لێ ھەڵدەگێری!

عاریفان دەلێن: ئەو مۆشتاقی خودا بێ، ھەموو شتەکان
مۆشتاقی دەبن!

نازیزم با لێردا ھەلۆستەییەك بکەین! ئەم رێستەییە،
وشەگەلێکی ئاسایی نین!

یەكەم جار لە ژباڵدا، پەرامبەر رێستەییەك کە سەرچاوەکەی
﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَكَ يَوْمًا﴾ ه ، ئاوا ھەست بە
خەجالتی و شەرمەندەیی بکەم!

ئایا ئیمە، مۆشتاقی راستەقینە خودای، یان مۆشتاقی
شتەکان؟ لە کاتێکدا بۆ ئەویندارێك کە لە مانای ئەوینی
حەقیقی گەشتی، دەزانی کە هیچ شتێ حەدی نییە، لەگەڵ
مەحبووبدا زیکر بکری!!

گەر بەتەواوی، پووی دڵمان بکەینە خودا، جگە لە تاسە
دیدار، مۆشتاق و چاوەروانی هیچ نەبێن، ئەوا ھەرچی ھەییە،
بەشوێنماندا رادەکات!

زاتی خوداوند، ئارەزووی لێقاو دیدارمان دەکا، "مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ
اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ".

خۆزگە ھەریەکیك لە ئیمە، لە خۆی دەپرسی: ئایا من،
بەرستی مۆشتاقی دیداری خودام؟!

ئافەتێك، گۆرێکی لاوی لە سەھەر بوو، کاتێک گەڕایەو،
خزم و کەس ھەموو، خۆشحال و سەعادەتمەند بوون بە ھاتنەوێ،
کەچی ئەم دەستی کردە گریان!

لێیان پرسی بۆچی دەگری؟! لە وەلامدا گوتی: گەڕانەوێ
ئەم لاو، رۆژی گەڕانەو بۆلای خودای ھینامەو یاد!!

ھەموو دەگەڕێنەو بۆ لای خودا، بەلام چۆن بە چی؟!
دەتوانین بیلال ئاسا، لە دواستەکانی مەرگدا، بە چرپە

لێوکانمان بجوولین و بڵێین:
غَدَا نَلْقَى الْأَحَبَّةَ.. مُحَمَّدًا وَصَحْبَهُ
بەخودات دەسپێرم...

رڪرل

«پراوچي» ي سا عسردا

همناسم بهرد نه تاوڻي له دوريت
دمسم ناگاته داوڻي سه پوريت
ڪزو ڪڙو ڪڙو ڪڙو ڪڙو ڪڙو ڪڙو
ڪه نه خشاوم بهردو ڪڙو، ڪڙو ده پوريت

***

پراوچي نه وين

به سهر چووم سهرم دانا له بهر پڻي
كه چي نه يگوت، چييه؟ بڇي به سهر ڏي
نه هاتيم بوو، به سهر هاتي نه پيرسيم
هر چهنده فرميسكي پوونم، رشت بهر پڻي
همناسم پووم هتي گهز تو به سرت به
گوتيم، ڪهنگي ده پشڪوي و به بهر ڏي؟
گوتيم: ناگاته خهرمانه ي گولي پووم
دهمت، ٽاڪو و ده مئ نه ڪوئي نه پڙي
گوتيم: گيانم رهه ڪه، پا رهه ڪه
گوتيم: ديلي من نه گيانم، لهه رهه ڪي
گوتيم: دوريت به هڙي هڙي ڪوئي
گوتيم: نيزيڪ و به ي، ڪالي، ده سو و ٽي
نه ومن گريامو شينم خسته ڪيوان
نه ومن نه ستو ڪه چيم دانا ڪه بهر پڻي
به زه هاتي و ده مئ دامي ده مئ ڪي
گوتيم: «پراوچي» نه وين، پا نه منجي

شاعير ناوي مهلا ڪهريمي سارده ڪوسانيه، ناسراوه به
«پراوچي» سالي ۱۹۲۶ز، له گوندي سارده ڪوساني، له رڙهه لاتي
ڪوردستان هاتو ته دنيا و له ته مهنه هفتا سالي، له سالي
۲۰۰۱ز، ڪڇي دواي ڪردوه.

شاعير يه ڪي ڪه له شاعيره به توانا ڪاني رڙهه لاتي ڪوردستان و
خاوهني شيعري به رزو جوانه.

نهمهش چهند نمونه يه ڪه له شيعره ڪاني:

شهو، ده ستو دهو داوڻن سره و توون
دزو ريگر، درو دارو غه خه و توون
كه چي ده ستو بزرزي تو له به ختم
له نابي و وا مکه و لاجو نه ڪه و توون

***

ده بهس بشڪينه تاوڻي دلي لاو
بهشي بو ههر تمشا بي له بالاو
گورو ي ماچي ڪه، تا مام له گوري
له گورا ههر ڪراسي ڪه و گهزي جاو

***

له جيژواني شهوئي دي، تا به ياني
چ ده ردي ڪي به من دا، چاوهرواني
چ نهنگه بو ڪچي ڪي ڪوردواري
ده مئ وادهو ده مئ ڪي دي، ژيواني

***